

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Анализ на резултатите от външното оценяване. Бенчмаркинг анализ и определяне на еталони (стандарты) за сравнимост на постигнатите резултати.

Съдържание

Увод.....	1
Част 1. Извънучилищни фактори, влияещи на обучението в професионалните училища	3
<i>Семейство и семейна среда</i>	3
Обща оценка на училището и секторната мрежа.....	5
Сигурност, дисциплина и взаимоотношения в училище	17
Участие на родителите в училищния живот и образователния процес	40
Обща удовлетвореност на родители и ученици от училището.....	48
Продължаване на образованието.....	51
Работа	66
Оценка ЕСУПО	92
Анализ на ефективността на професионалните училища с обобщение по секторни мрежи, индивидуални еталони и референтни организации	111

Увод

Анализът резултатите от външното оценяване (Бенчмаркинг анализ и определяне на еталони (стандарты) за сравнимост на постигнатите резултати) е разработен в рамките на проект BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз“. Анализът е структуриран в пет части, първите четири от които следват логиката на процеса на училищно образование, отчитайки и факторите, влияещи на резултата, натрупани преди започване на самото обучение в

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

професионално училище. Последната част използва метода на границата на ефективност, за да направи конкретна оценка на ефективността на училищата по секторни мрежи и да произведе целеви еталони.

Първата част разглежда извънучилищните фактори, които влияят на резултата от образованието. Обикновено това са фактори, чието действие започва преди началото на професионалното образование, а често и въобще преди започване на училище. Прегледът на тези фактори е важен, за да може да се добие представа с какви ученици се налага да се работи в различните секторни мрежи и в различните училища. Тази информация е абсолютно необходима и при предприемането на анализ на добавената стойност, който по принцип би бил полезен, но не е част от настоящото изследване.

Втората част разглежда индикатори, които характеризират общото състояние на училището, включително оценка от страна на различни участници в образователния процес и училищния живот на управлението на училището, сигурността, взаимоотношенията в него, учебния процес, материално-техническата база и информационната обезпеченост и др.

Третата част се спира специално на фактори, за които се предполага, че са свързани с възможността за продължаване на образованието в по-горна степен. Това е изключително важно при формулиране на цели и политики в професионалното образование, тъй като продължаването във висше училище е една от основните траектории на развитие след завършване на средно професионално образование, която заслужава особено внимание в контекста на тенденцията да се увеличава (макар и в България това да става относително бавно) на ролята на така нареченото учене през целия живот.

Четвъртата част разглежда фактори, свързани с евентуалното започване на работа веднага след завършване на средното образование – било то по специалността или в друга професионална област. Ясно е, че това е една от основните цели на средното професионално образование и първоначална причина за неговото съществуване въобще, така че изводите от тази част също би трябвало да представляват интерес в контекста на бъдещото развитие на ЕСУПО и на политиките в сферата на професионалното образование.

Резултатите във всички фази на анализа са обобщени по секторни мрежи като на места са използване данни само за училищата, включени в проекти, а в други случай – данни за всички училища, които са много по-богати и стабилни статистически, но предполагат класифициране по секторни мрежи на училищата, невключени в проекта на базата на специален алгоритъм. Тези четири раздела са предимно дескриптивни с отделни

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

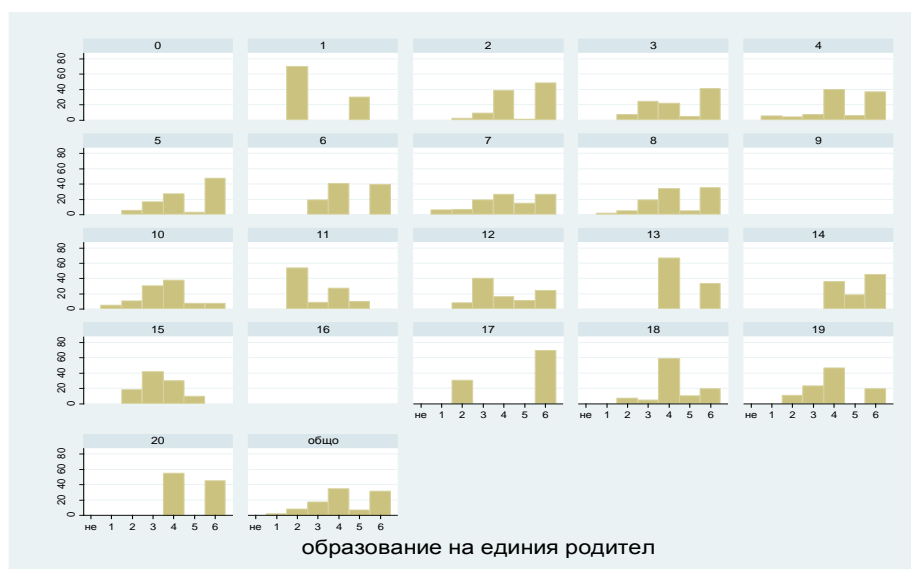
маркирания на възможни причинно-следствени (каузални) връзки. По-пълен каузален анализ, разглеждащ връзката вход-изход при професионалните училища на базата на наличните данни е направен в петата част, която използва специални методи за анализ на ефективността и създаване на еталони (бенчмаркинг).

Част 1. Извънучилищни фактори, влияещи на обучението в професионалните училища

Възможността за проследяване на извънучилищните фактори е обичайно силно ограничена във всички степени на образование от оскъдността на наличната информация. Индикаторите, използвани в рамките на ЕСУПО позволяват да се направят някои интересни, макар и недостатъчни наблюдения, свързани с извънучилищните фактори.

Семейство и семейна среда

фигура 1. Образование на единия родител (самодекларирано в анкета с родителите, всички училища)

При образованието на родителите има ясно разграничение по секторни мрежи донякъде по линия на разделението между „сини“ и „бели якички“ и донякъде в зависимост от това дали професията изисква предимно физическа дейност или работа с информация и производство на интелектуални продукти. Достатъчно е да се сравни разпределението на родителите по образование в секторни мрежи Банки и счетоводство и Електроника (3 и 5) с разпределението в секторни мрежи Транспорт, Хотелиерство и Ресторантьорство (10, 18 и 19). Названието на секторна мрежа Електроника може да създаде впечатлението, че там се подготвят хора за участие в някакво промишлено производство, но всъщност секторната мрежа включва

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

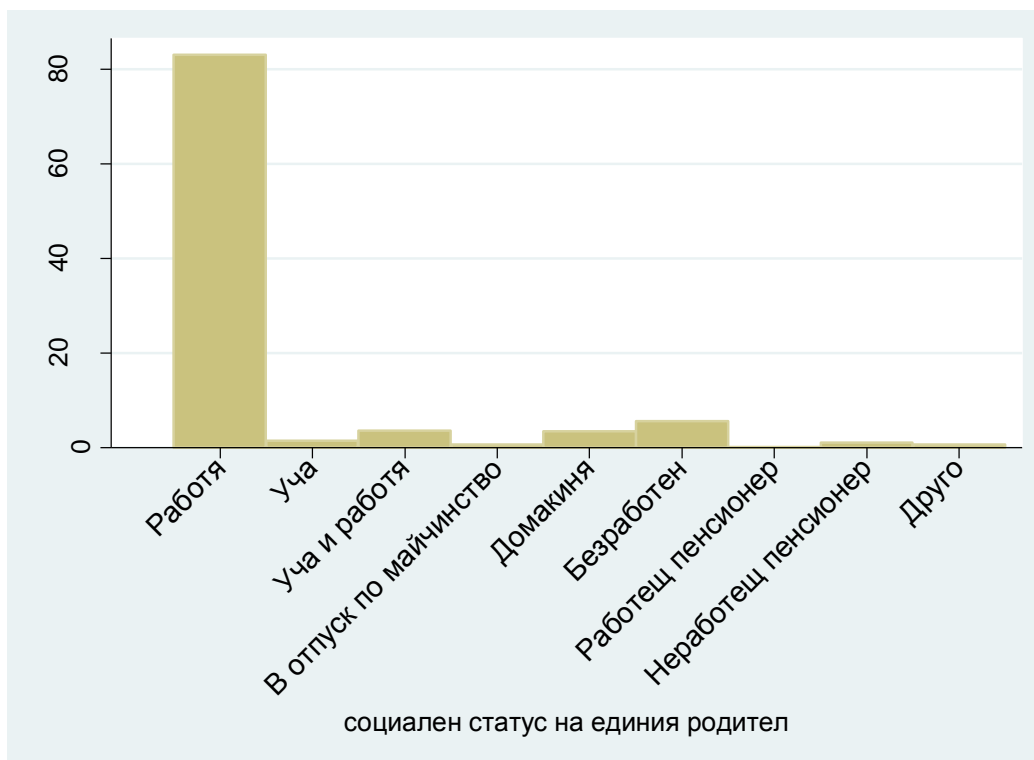
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

професионалните направления Компютърни науки и Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника. В секторна мрежа Строителство (14) също има по-голям брой родители с висше образование, но трябва да се има предвид, че тази секторна мрежа слага заедно две доста различни професионални направления, които са обединени само от това, че и двете имат приложение в строителството. Едното професионално направление е Строителство, а другото е Архитектура, урбанизъм и геодезия. Подобно разделение има и в секторна мрежа Административни дейности, в която са включени две професионални направления, едното от които (Секретарски и административни офис дейности) изглежда по-скоро ориентирано към пазара на труда, а другото (Администрация и управление) – по-скоро към продължаване на образованието.

фигура 2. Социален статус на единия родител (самодеклариран в анкета с родителите, всички училища)

Социалният статус на родителите дава добра обобщена представа за извънучилищните фактори, които може да са оказали въздействие върху представянето на ученика както в училище, така и след него – в по-нататъшното образование или в работата.

Родителите на учениците в професионалните училища могат да бъдат определени като много активни хора. Това са предимно хора в трудоспособна възраст, при които коефициентът на безработица не надхвърля 9% - това е възможният максимум, отчитайки, че не всички, които се самоопределят като безработни биха били класифицирани като такива от официалната статистика. Коефициентът на заетост за групата на родителите е над 80%. Тези, които се самоопределят като домакини са под 4%, въпреки че жените в извадката са над 70%. Активността на родителите на пазара на труда не означава, че сред учениците няма такива,

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

които са от социално слаби семейства и се нуждаят от допълнителна подкрепа в процеса на обучение.

Обща оценка на училището и секторната мрежа

Учениците са записани в дадено професионално училище, защото те и техните родители са избрали да постъпят така от някакви свои съображения – очаквания, пристрастия, пресмятане на разходите и др. След това те или са останали като цяло доволни от избора си или са се разочаровали от него. Този първоначален избор и преценката за неговата последваща адекватност са основен компонент от оценката на училището от страна на ученици и родители, към който ще се върнем отново в края на тази част. Коментирайки първоначалния избор на училище трябва да отбележим, че поне 90% от учениците учат там, където живеят или поне в достатъчен обсег за ежедневни пътувания. За това можем да съдим по отговора на въпрос зададен на родителите, в който се пита къде живее тяхното дете докато учи. Изглежда **учениците в професионалните училища не са особено мобилни при избора на училище**, което не означава, че не са мобилни след това при избора на работа.

Преминаваме към разглеждането на общата оценка на различни аспекти от дейността на училището през погледа на различни участници в процеса. Започваме с управлението и начините на взимане на решения, следвайки разделителната линия между по-приобщаващото (демократично) лидерство и по-авторитарните подходи за взимане на решения без да заемаме позицията, че е дните или другите са във всеки конкретен случай по-добри. Относителната успешност на различните управленски подходи може да бъде оценена през свързаността им с определени желани резултати.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

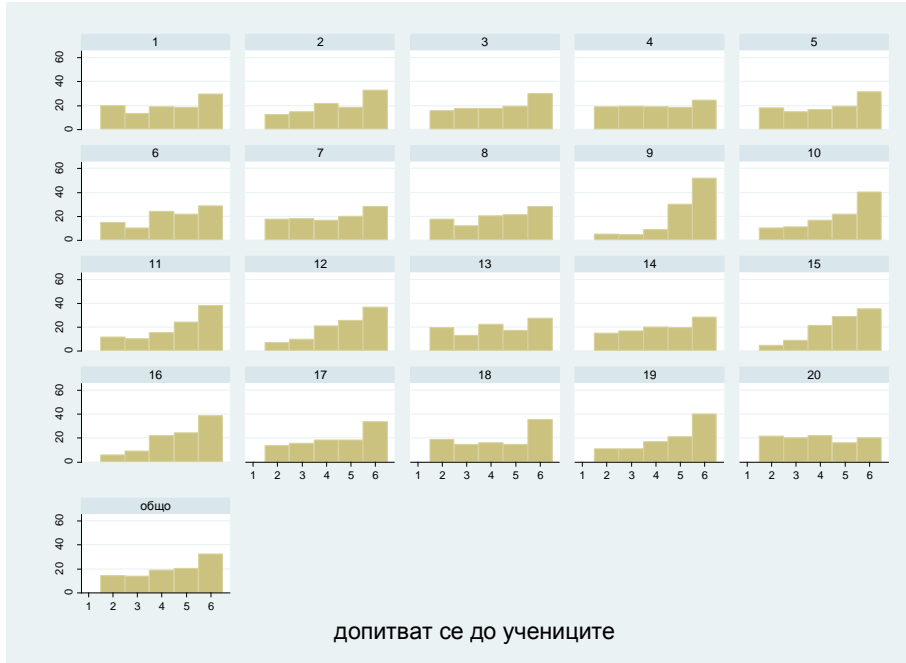

Европейски социален фонд

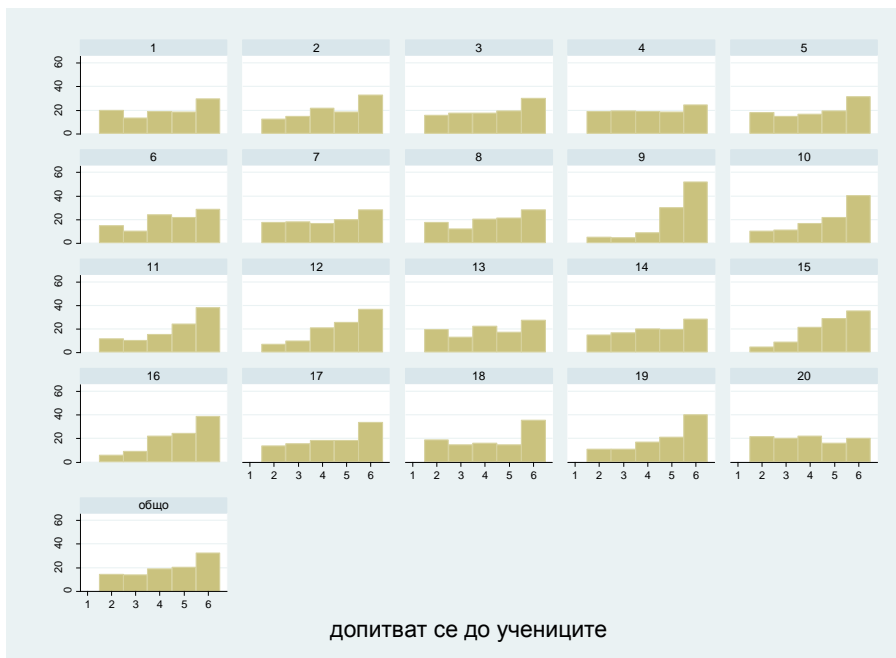

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 3. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да се допитват до учениците (отговор на учениците от всички училища)

фигура 4. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да се допитват до учениците (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Както в цялата съвкупност от професионални училища така и сред училищата, участващи в проекта имат известен превес тези, при които директорът и класният ръководите се допитват

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

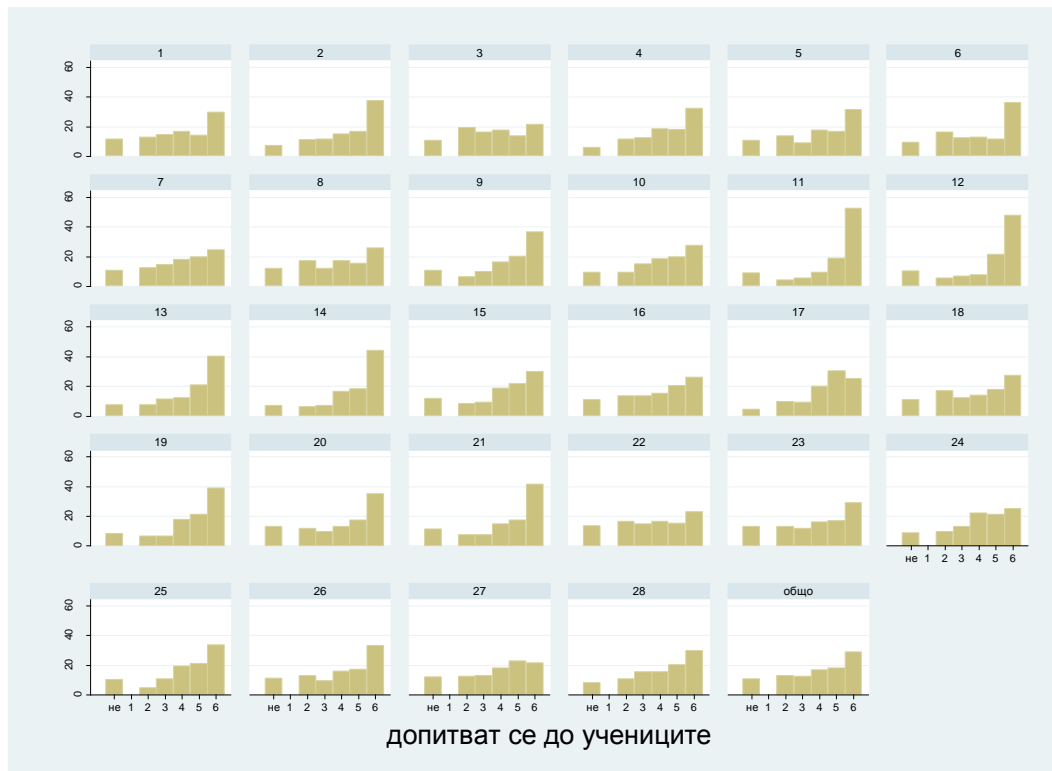

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

до мнението на учениците по управленски въпроси. В това отношение особено се открояват с демократичността си секторни мрежи Химични технологии, Хранителни технологии, Текстил, облекло, обувки и кожи и ветеринарна медицина (9, 11, 12 и 16).

На обратния полюс са например секторни мрежи Административни дейности и Туризъм и спорт (4 и 20)¹ които изглеждат не толкова демократични и приобщаващи по отношение на учениците.

фигура 5. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да се допитват до учениците (отговор на учениците от всички училища, обобщение по административни области)

При допитването до мнението на учениците има и сериозни различия по административни области. Например в област Ловеч (11) голяма част от учениците са категорични, че директорите и класните ръководители се допитват до тяхното мнение, докато в град София (22) учениците, които не смятат, че някой се интересува от тяхното мнение по управленски въпроси са също толкова, колкото и тези, които смятат така. Това може да има нещо общо с по-големите училища и по-дистанцираните отношения в големите градове. За сравнение можем да погледнем областите Варна (3) и Пловдив (16), в които също големият градски областен център доминира, а допитването до мнението на учениците е ограничено.

фигура 6. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да обясняват решенията си на учениците (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

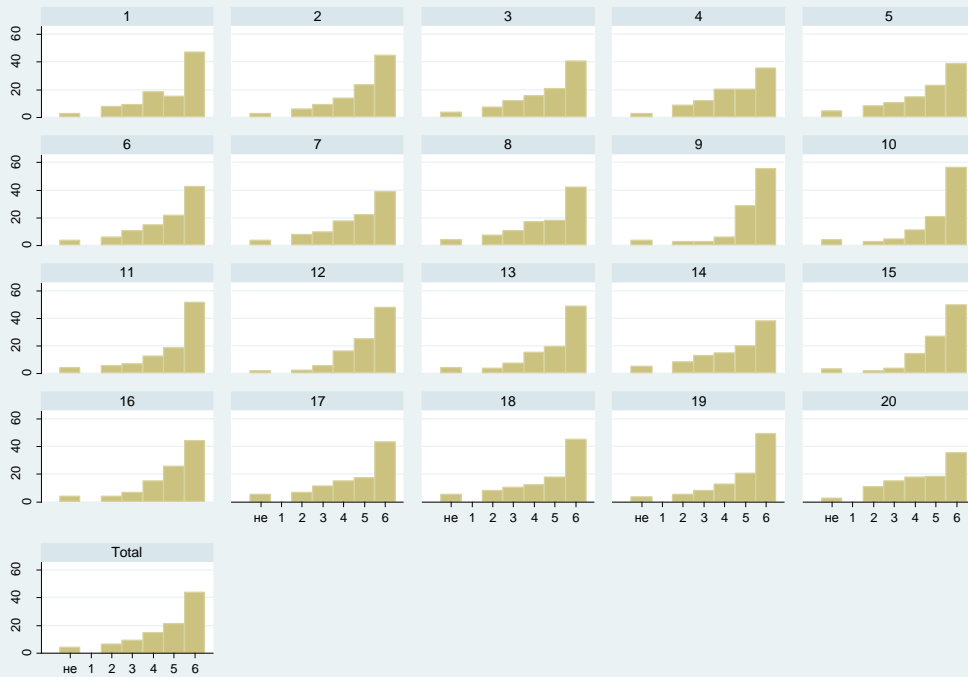
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

обясняват решените си

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

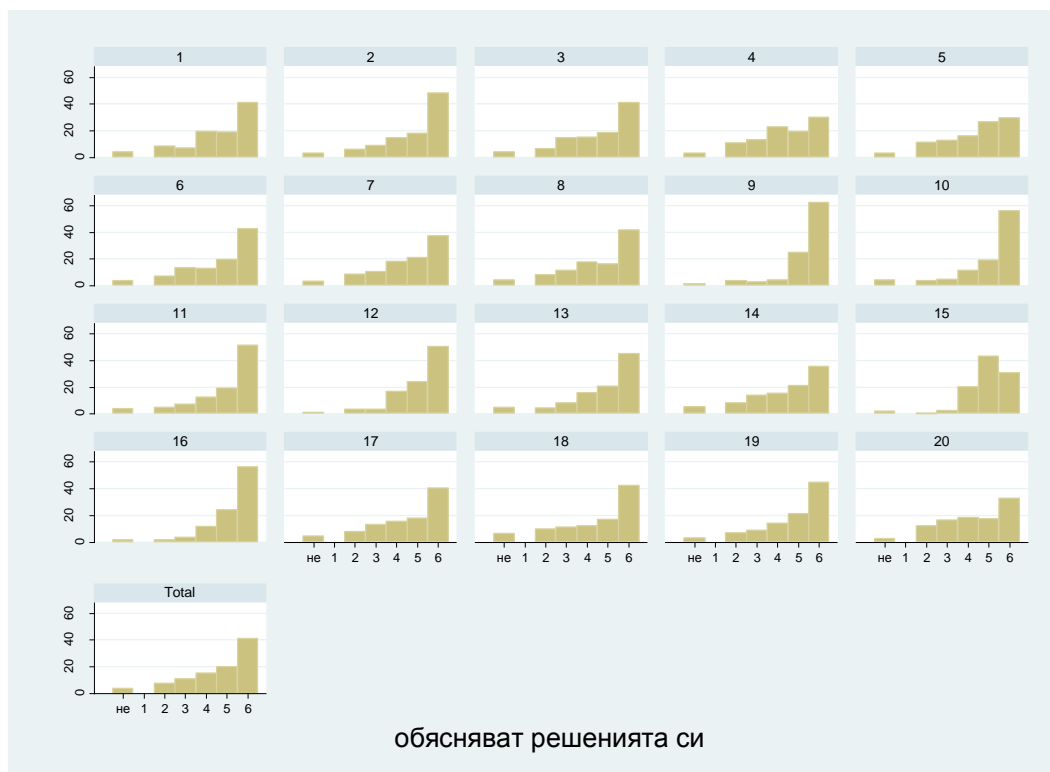

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 7. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да обясняват решенията си на учениците (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Що се отнася до стремежа на ръководството на училището и класния ръководител винаги да обясняват решенията си, които се отнасят до учениците в практически всички секторни мрежи това се очертава като обичайна практика. Има отделни секторни мрежи като Административни дейности (4), където резултатът не е така категоричен. В останалите секторни мрежи както се вижда на графиките също не липсват ученици, които не чувстват, че полезността и смисълът на решенията, които се отнасят до тях са им разяснявани системно.

При по-детайлен анализ на ниво училища или дори на ниво професионални направления, класове или паралелки, който би бил много полезен за директорите на училищата трябва да се обърне внимание дали учениците, които се чувстват в някакъв смисъл отчуждени от взимането на решения, било защото не участват или не получават разяснения, не са концентрирани. Това би било знак за съществуването на някакъв (локализиран) проблем, на който си струва да се обърне внимание.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

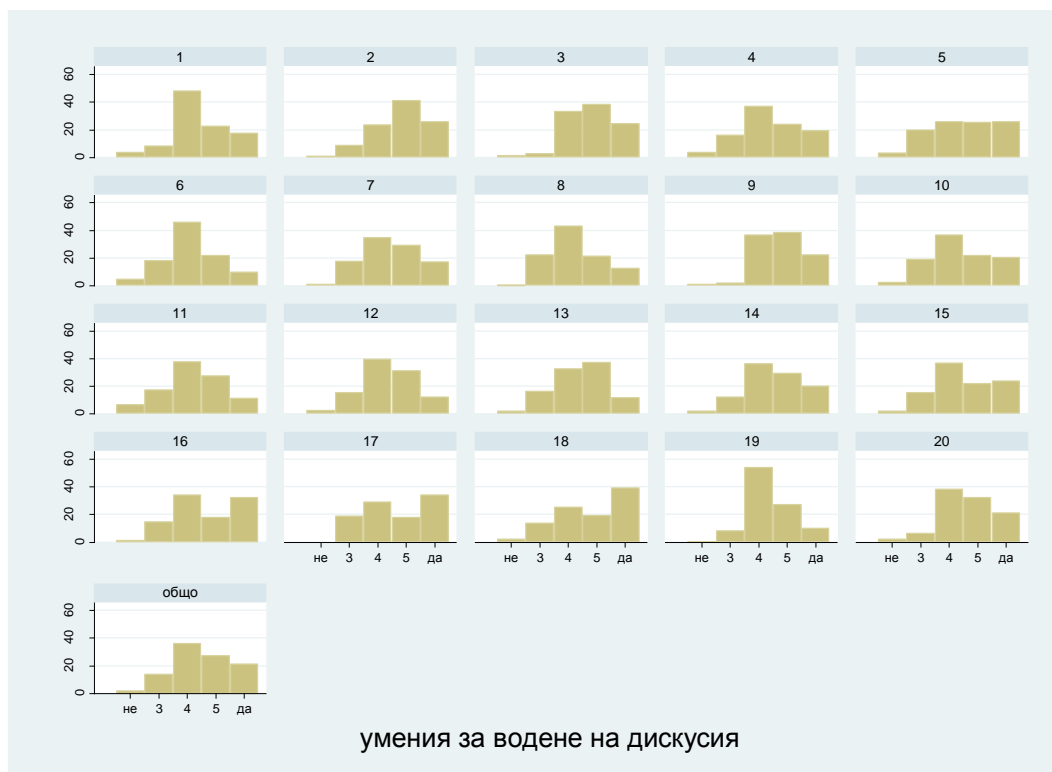

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 8. Удовлетвореност на учителите от уменията на учениците да водят дискусия (отговори на учителите от училищата, включени в проекта)

Умението за водене на дискусия е полезно както в много професии и при екипната работа, така и като част от ключове граждански компетентности. То е част от рамката на компетентностите на много професии и длъжности, които изискват изпълнението на определени ръководни функции, дори да става дума за малки екипи. Учителите не дават особено висока оценка на способността на учениците си да водят дискусия в сравнение с оценките им за други аспекти от образователния процес и представянето на учениците. Като цяло доминират отговорите от позитивната част от скалата, но голямата маса е съсредоточена в средата, където е аналогът на оценка 4 по шестобалната система, използвана в училище. По секторни мрежи има видими разлики.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

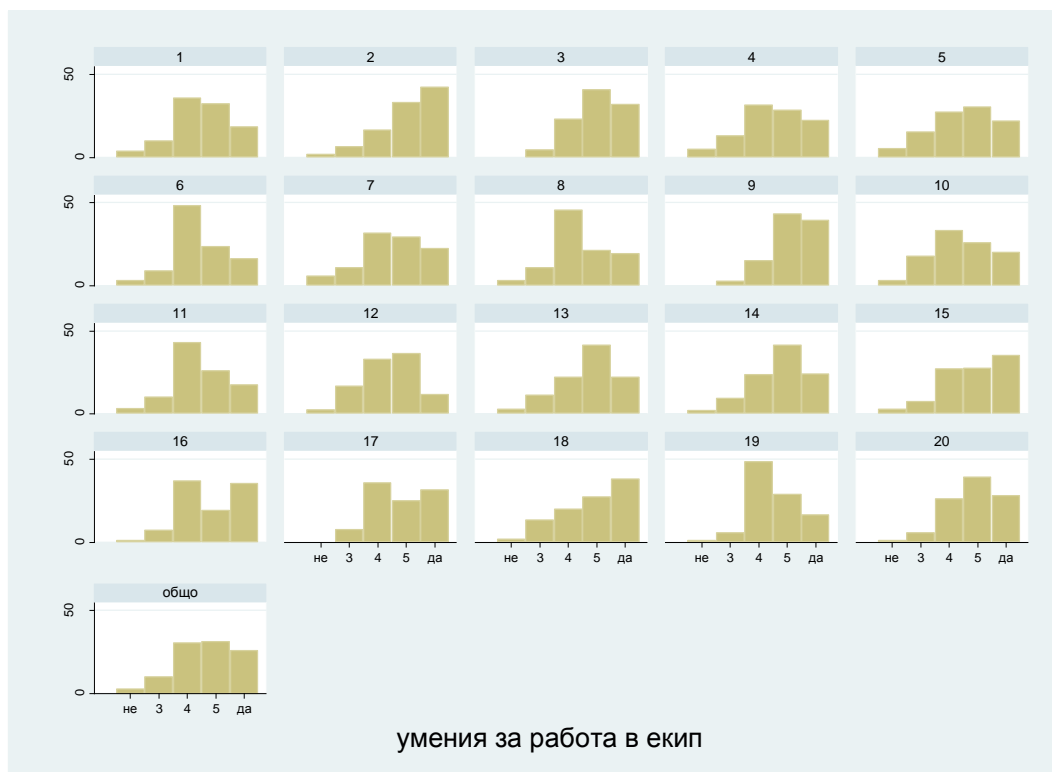

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 9. Удовлетвореност на учителите от уменията на учениците да работят в екип (отговор на учителите от училищата, включени в проекта)

Разпределението на отговорите на учителите по отношение на удовлетвореността им уменията на учениците за работа в екип е много сходно с това при оценката на уменията за водене на дискусия. Като цяло тежестта на отговорите е в позитивния спектър, но в средата (при оценка, аналогична на 4-ката в училище) има голяма маса от около 30% от отговорите. По секторни мрежи има съществени разлики. Важно е да се има предвид, че уменията за работа в екип са едно от нещата, които са важни за работодателите в почти всички сфери на дейност, т.е. това са общополезни, непривързани към конкретна професия умения.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

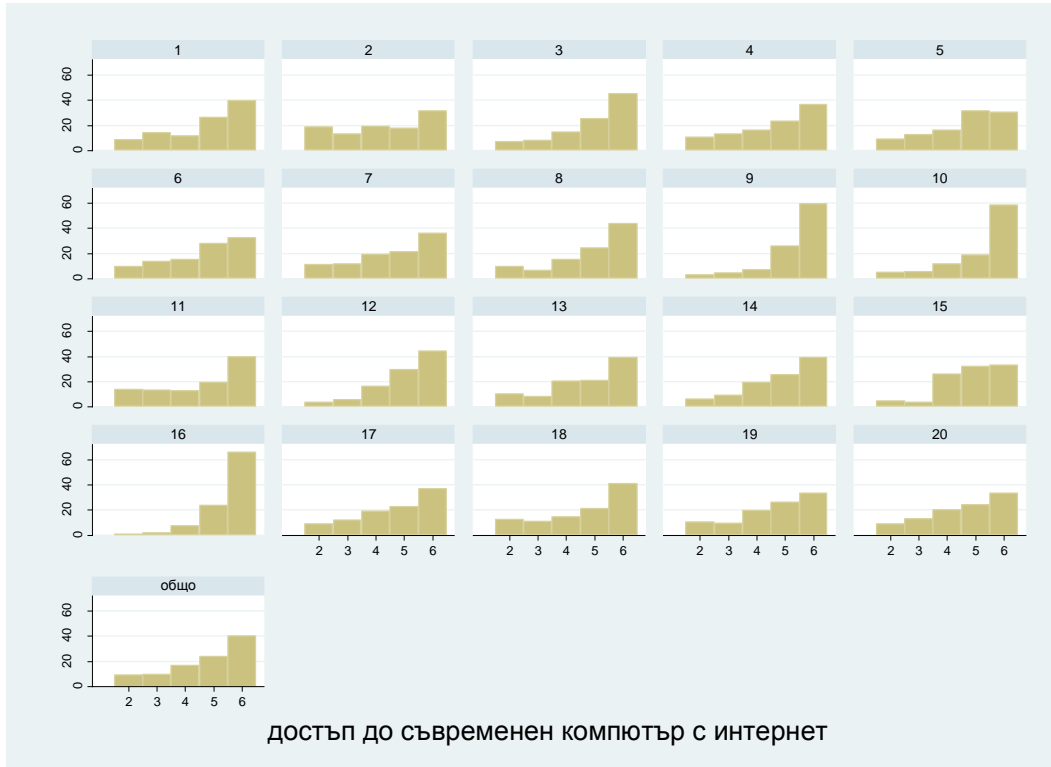

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 10. В училището има съвременни компютри с достъп до интернет, които са достатъчно за всички ученици в предназначенията за това часове (отговор на учителите от гимназиите, включени в проекта)

По преценка на учителите във всички секторни мрежи обезпечеността на професионалните гимназии с компютри и интернет е като цяло добра. Във всяко секторна мрежа и в повечето училища има и учители, които дават лоша оценка за тази обезпеченост. Възможно не всички учители по не всички предмети и професионални направления да имат еднакъв достъп до използването на компютри, но е възможно някои учители да са по-взискателни по отношение на необходимата им за работата компютърна техника.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

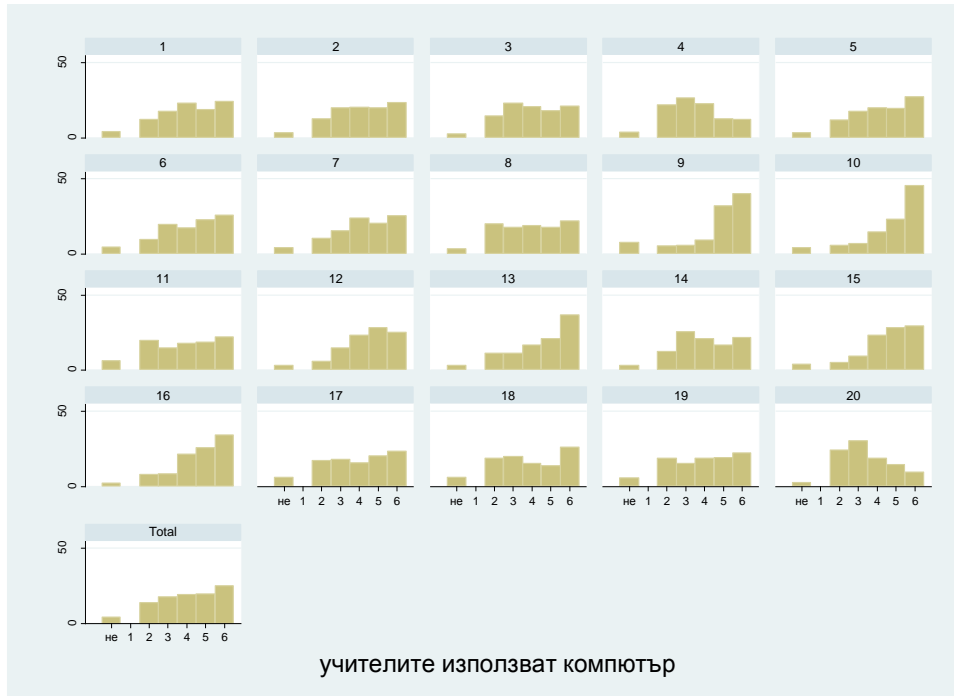

Европейски социален фонд

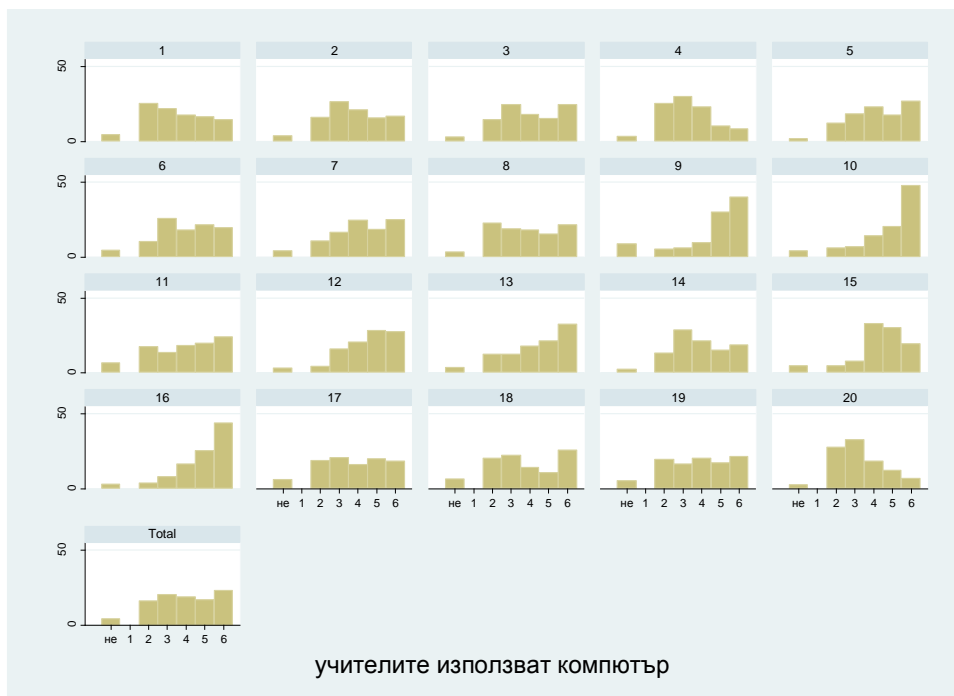

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 11. Учителите често използват компютър/лаптоп/таблет при представянето на учебния материал (отговор на учениците от всички училища)

фигура 12. Учителите често използват компютър/лаптоп/таблет при представянето на учебния материал ((отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Честото използване от страна на учителите на компютър, лаптоп или таблет за представяне на учебния материал е сред обстоятелствата, по които секторните мрежи значително се

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

различават помежду си. Използването на компютърна техника поне според данни, получени от допитване до учениците не е толкова разпространено, колкото можем да очакваме, имайки предвид степента на проникване на информационните и комуникационни технологии и ролята и в съвременното образование. Резултатите по секторни мрежи варират от много ниска степен на използване на компютри в секторна мрежа Изкуства до много висока в секторни мрежи Транспорт и Ветеринарна медицина (10 и 16). Трудно е да се намери някаква връзка между спецификата на изучаваната професия и използването на компютри за преподаване в час. Вероятно причините трябва да се търсят другаде, но така или иначе значителните разлики по секторни мрежи са факт както за цялото професионално образование, така и за училищата, включени в проекта.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

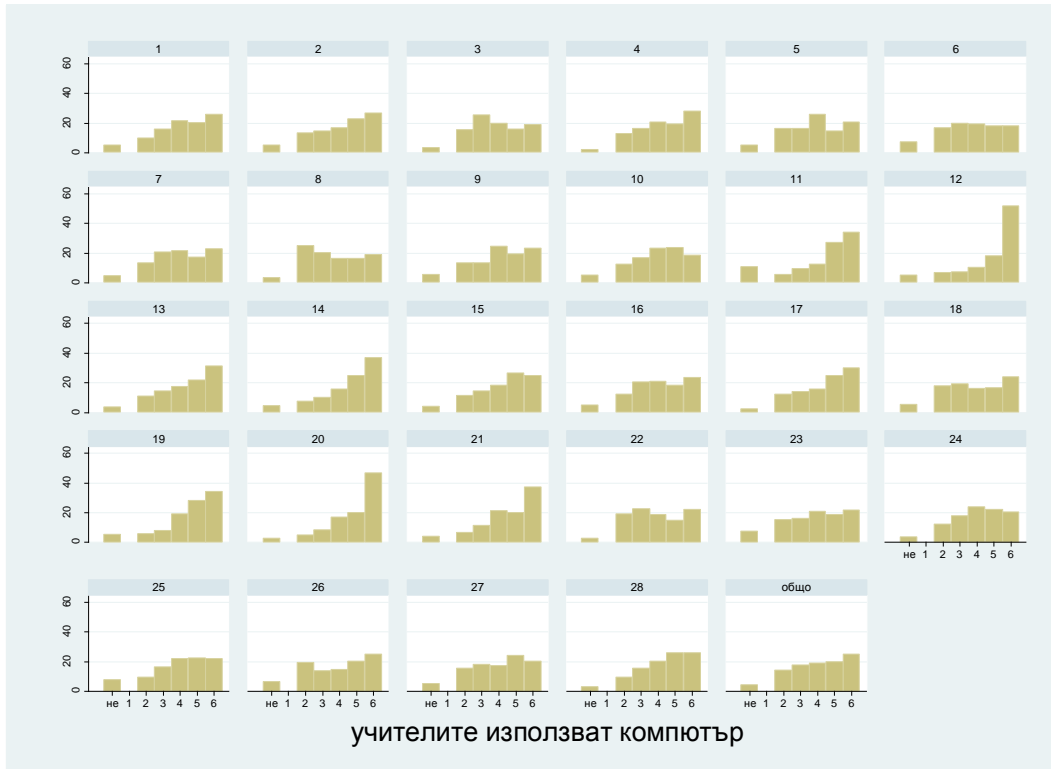

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 13. Учителите често използват компютър/лаптоп/таблет при представянето на учебния материал (отговор на учениците от всички училища по административни области)

При използването на компютри за представяне на учебния материал се наблюдават и големи различия между отделните административни области в страната. Вижда се например, че в областите Монтана и Сливен (12 и 20) честота на използване на компютри в час е много по-голяма. Отново това е резултат, който не е интуитивно предсказуем. Монтана и Сливен не са нито най-урбанизираните, нито най-развитите икономически области в страната. Възможно е доставката на компютри да е станала целенасочено, в рамките на някакви програми на МОН. Това е добре тъй като и двете области са известни с големия дял на децата от уязвими етнически малцинства.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 14. Условия за лесно получаване на информация от учениците – проверяване на програмата, оценките, изискваните домашни и други (отговор на учениците от всички училища)

фигура 15. Условия за лесно получаване на информация от учениците – проверяване на програмата, оценките, изискваните домашни и други (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

По отношение на лесния достъп до информация за оценките, учебната програма, домашните и други, секторните мрежи не сред разрезите, в които се появяват сериозни разлики. Въпреки това секторни мрежи 10 и 16 ясно се очертават като шампиони по предоставяне на лесен

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

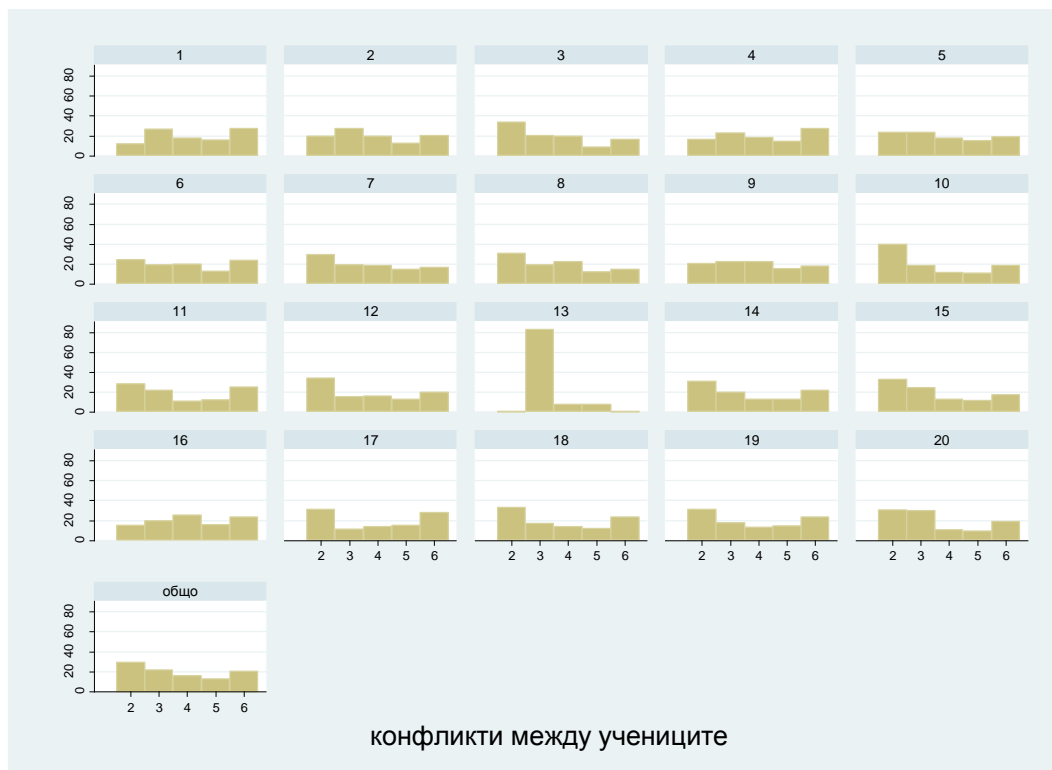

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

достъп до информация на учениците, докато секторна мрежа Туризм и спорт (20), особено ще се отнася до училищата, участващи в проекта не може да се похвали същото. Видимо в тази секторна мрежа има повече ученици, които не получават лесен достъп до информация. Това е донякъде странно в секторна мрежа Туризм и спорт, тъй като при свободното време, пътуванията и настаняването на туристи предоставянето на достъпна и лесна за възприемане информация е особено важна част от дейността. На този проблем си струва да се обърне внимание.

Сигурност, дисциплина и взаимоотношения в училище

фигура 16. Конфликти между учениците (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

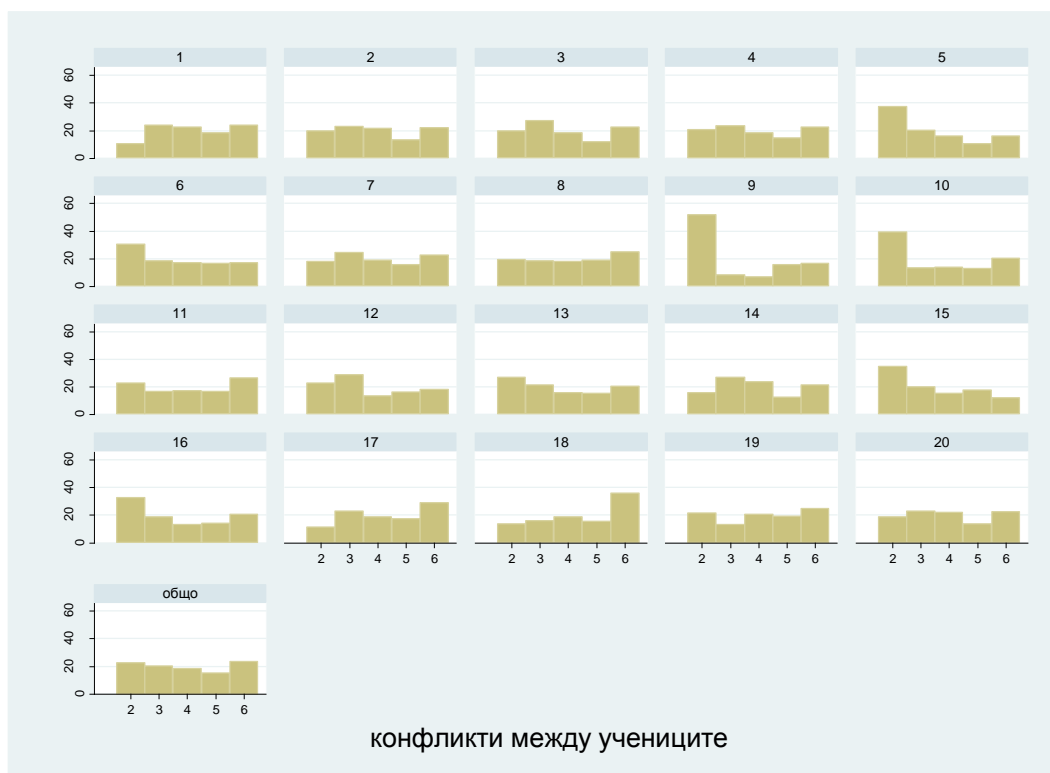

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 17. Конфликти между учениците (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Много голяма част от учениците в различните секторни мрежи заявяват, че в училищата им има конфликти между учениците. Това е в някакъв смисъл разбираемо, предвид възрастта на учениците в професионалните училища, но все пак в някои секторни мрежи и в някои училища си струва да се обърне особено внимание на проблема. Измежду училищата, включени в проекта до известна степен изключение правят секторни мрежи Електроника, Химични технологии, Транспорт и Ветеринарна медицина (5, 9, 10 и 16)¹, като и в останалите има проблемни училища. Сред всички училища в негативен план се открояват секторна мрежа Хотелиерство (18), където необичайно много ученици дори за този по принцип недобър за цялата система индикатор заявяват, че в училището има конфликти между съучениците им.

¹ При отговорите на тези въпроси е запазена скалата от 2 „напълно несъгласен“ до 6 „напълно съгласен“, но въпросът е негативно формулиран („има много конфликти“), което прави в случая несъгласието (2) позитивен отговор, а съгласието (6) негативен отговор. Същото се отнася и до въпроса за конфликтите между ученици и учители.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

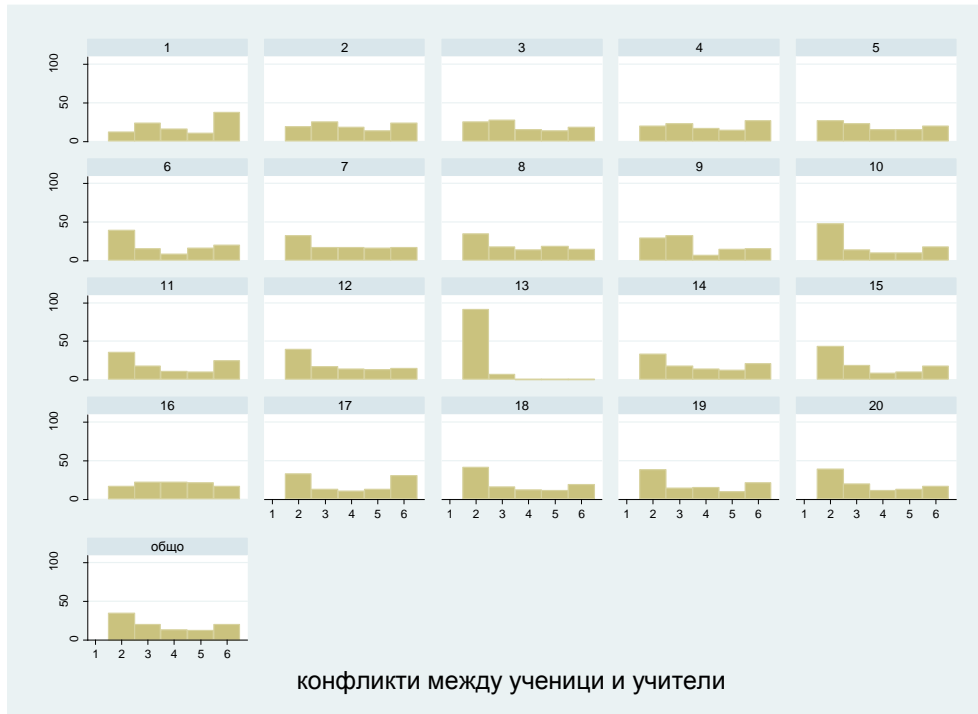

Европейски социален фонд

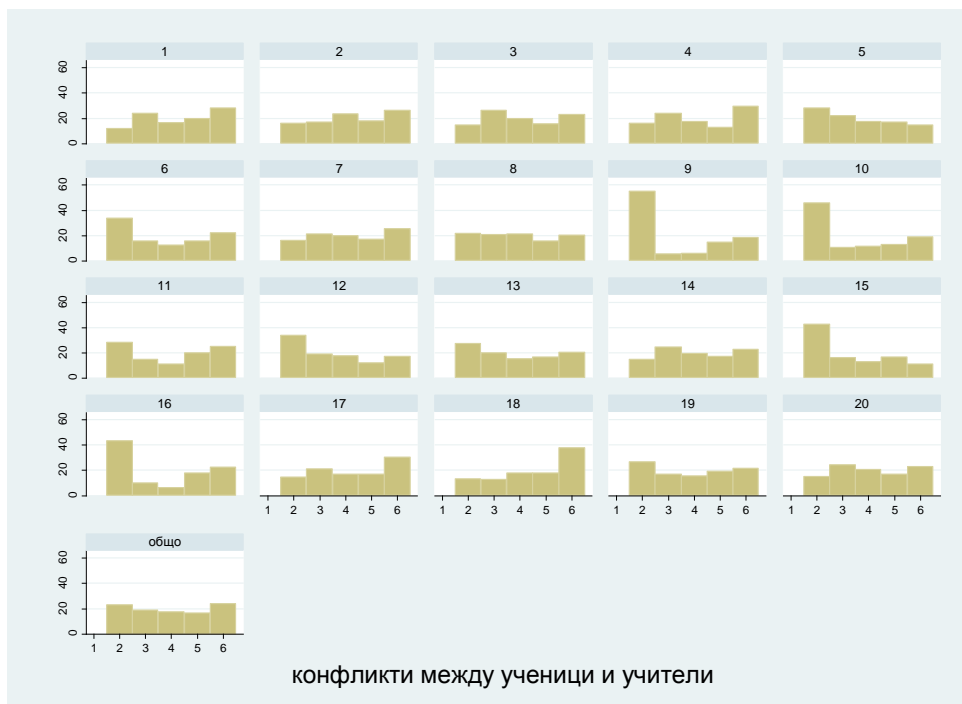

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 18. Конфликти между ученици и учители (отговор на учениците от всички училища)

фигура 19. Конфликти между ученици и учители ((отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Заключенията по отношение на конфликтите между ученици се отнасят до голяма степен и до конфликтите между ученици и учители. При този вид конфликти в позитивен план се отличават

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

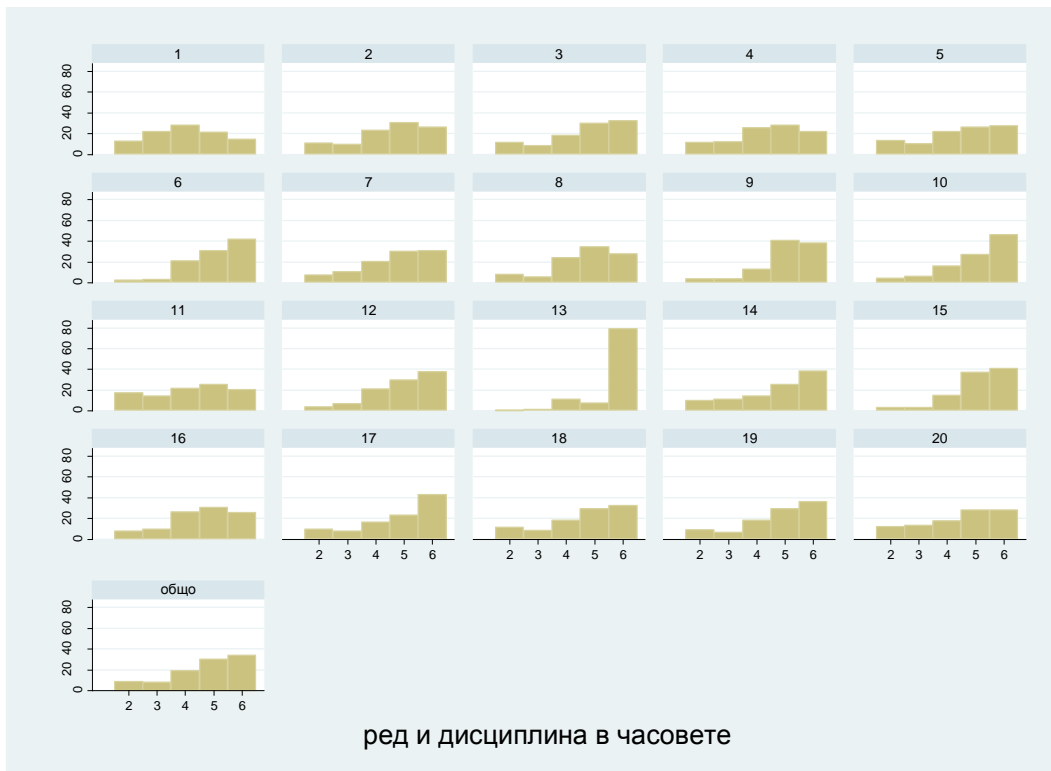
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

секторни мрежи Химични технологии, Транспорт, Селско и горско стопанство и Ветеринарна медицина (9, 10, 15 и 16), но общо взето във всички секторни мрежи има достатъчно ученици, които с готовност признават наличието на конфликти между ученици и учители.

фигура 20. Ред и дисциплина в часовете (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

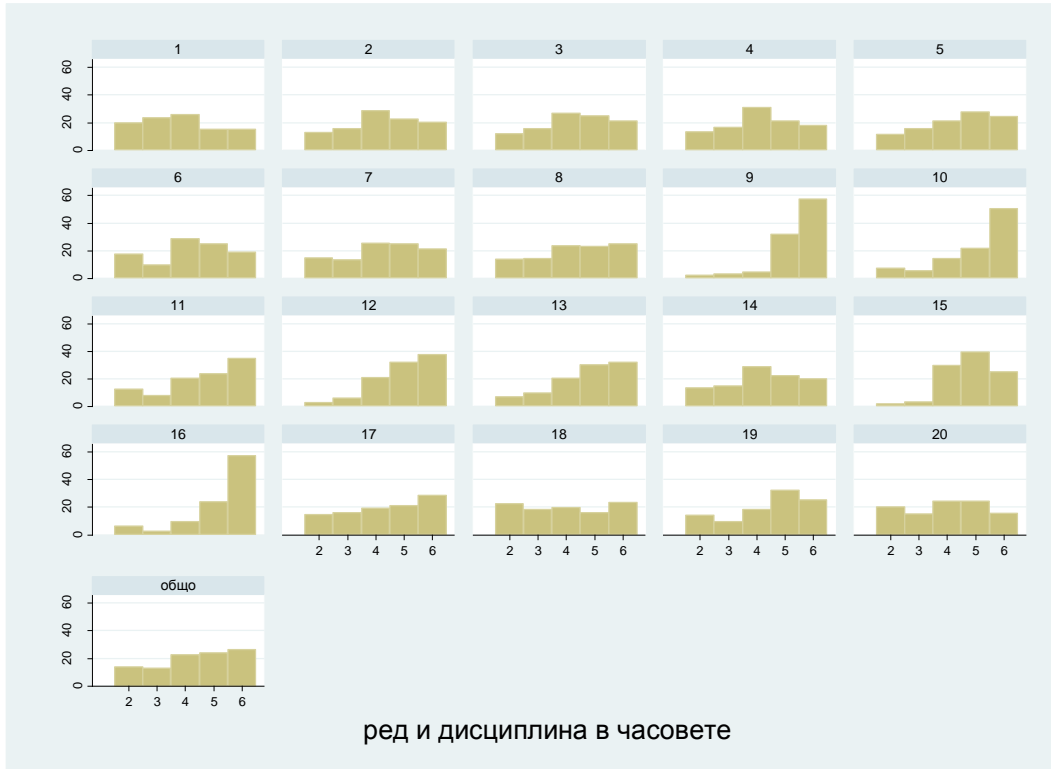

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 21. Ред и дисциплина в часовете (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Сред училищата, включени в проекта най-много ред и дисциплина в часовете, според отговорите на учениците има в секторни мрежи Химични, технологии, Транспорт и Ветеринарна медицина (9, 10 и 16). В много секторни мрежи, както и в средното професионално образование като цяло оценките на учениците за дисциплината в часовете са донякъде колебливи, макар че леко доминират позитивните.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

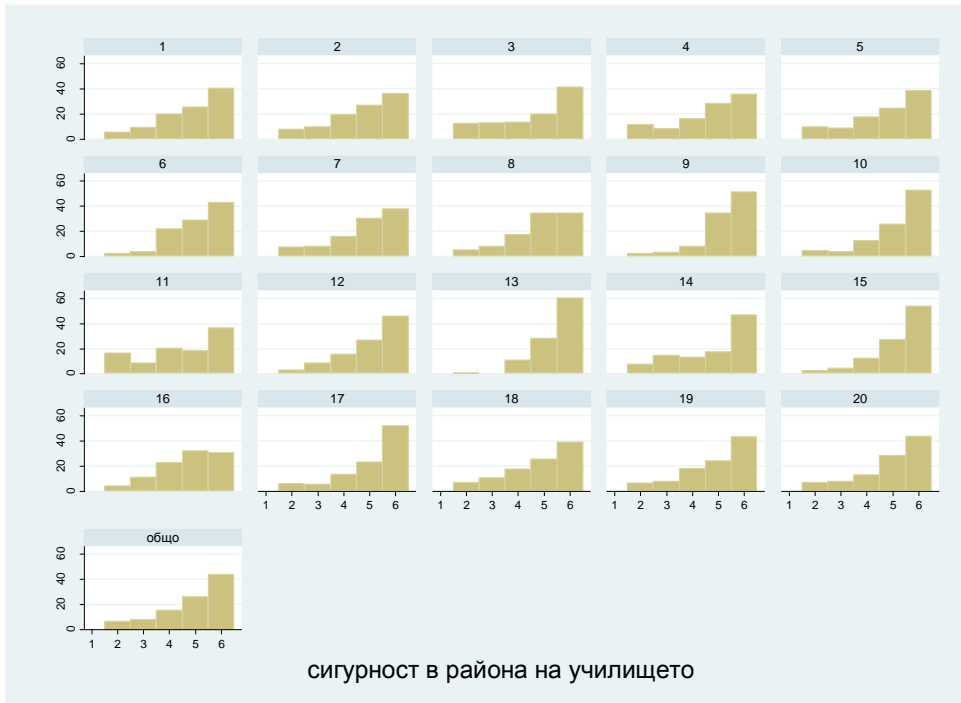

Европейски социален фонд

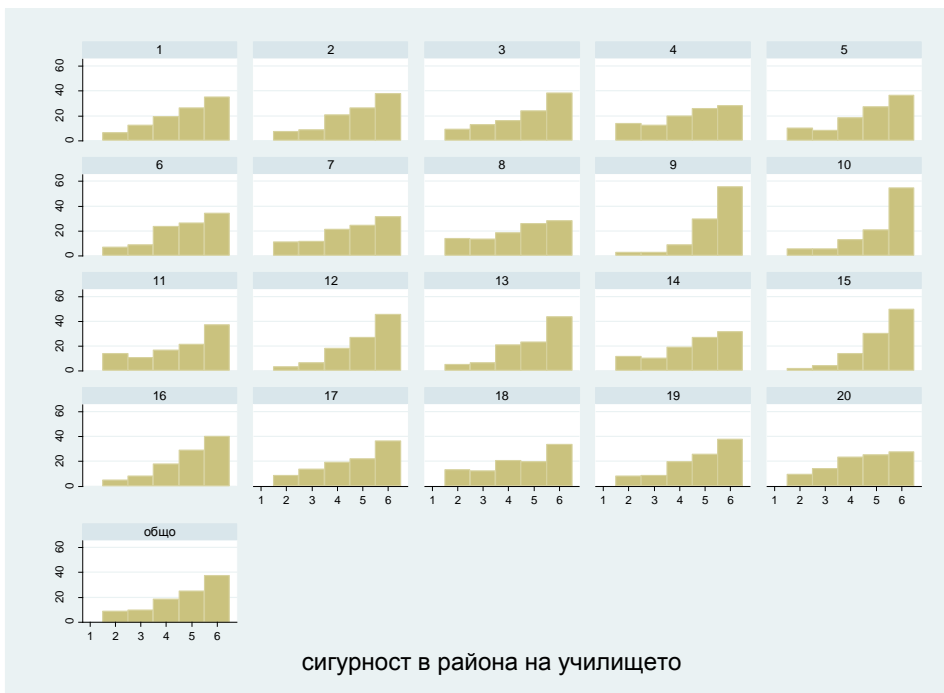

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 22. Сигурност в района на училището според учениците (отговор на учениците от всички училища)

фигура 23. Сигурност в района на училището според учениците (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

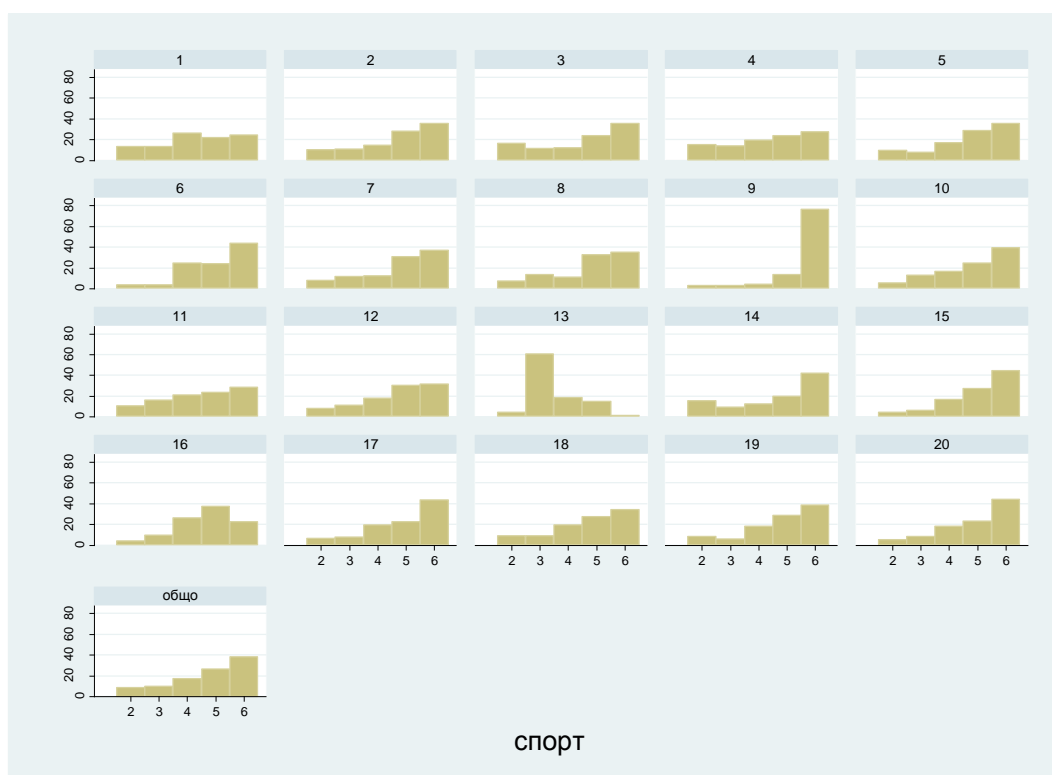

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Проблеми със сигурността в района на училищата, участващи в проекта има в секторни мрежи Хотелиерство и Туризъм и спорт (18 и 20). Сред всички училища като по-проблемни се очертават тези в секторни мрежи Енергетика и Хранителни технологии (8 и 11). Сигурността в и около училищата е фактор, свързан с много други процеси в училището, като в повечето случаи това е свързано с неблагоприятни резултати в обучението.

Социално-битови условия и условия за спорт в училище

фигура 24. Училището предлага добри условия за спорт (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

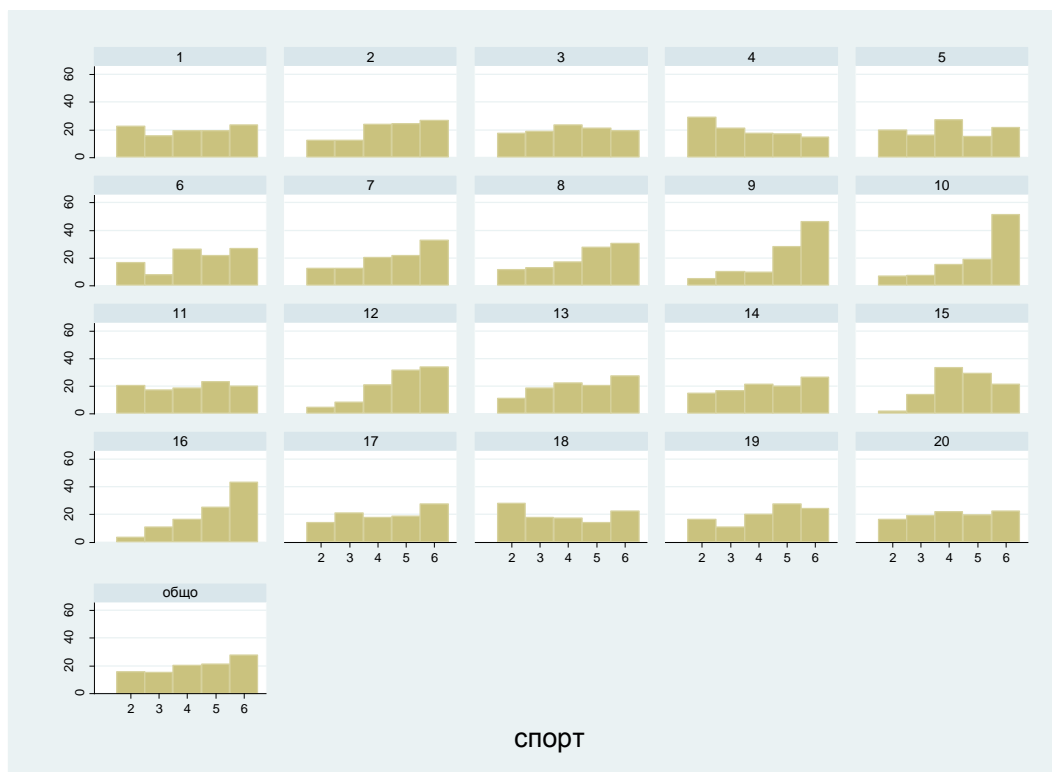

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 25. Училището предлага добри условия за спорт (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

При оценката на условията за спорт в училище, особено при гимназиите, включени в проекта учениците са доста колебливи в мнението си. При всички професионални училища общото мнение е по-скоро позитивно, но има големи разлики по професионални направления. При всички случаи си струва на спорта в училища да се обърне повече внимание, защото от други проучвания е известно, че учениците в България страдат от наднормено тегло и спортуват малко.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

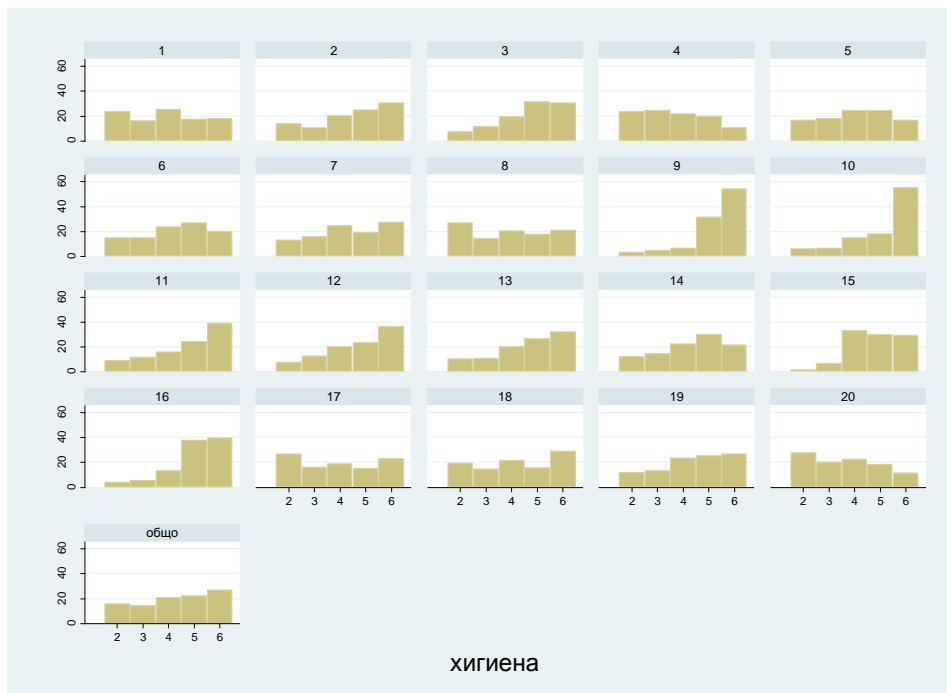

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 26. В училището чистотата и хигиената са добре подържани (отговор на учениците от всички училища)

фигура 27. В училището чистотата и хигиената са добре подържани (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

При оценката на хигиената в училище отново учениците от гимназиите, включени в проекта са като цяло по-негативно настроени от учениците в останалите професионални училища. О

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

училища е секторни мрежи се наблюдават големи разлики. Като позитивен пример могат да бъдат дадени секторни мрежи Химични технологии и Транспорт (9 и 10), при които както в гимназиите, включени в проекта, така и във всички останали училища учениците дават много позитивна оценка на хигиената в училище.

фигура 28. В училището има стол/лафка, който/която предлага сравнително евтина и добра храна (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 29. В училището има стол/лафка, който/която предлага сравнително евтина и добра храна (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Осигуряването на добра храна в училище не е сред силните страни на професионалното образование като цяло, макар че отделни секторни мрежи правят изключение. В училищата масово няма столове или лафки, а когато има в много секторни мрежи и в много отделни училища сред учениците има много недоволни от цените или качеството на храната.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

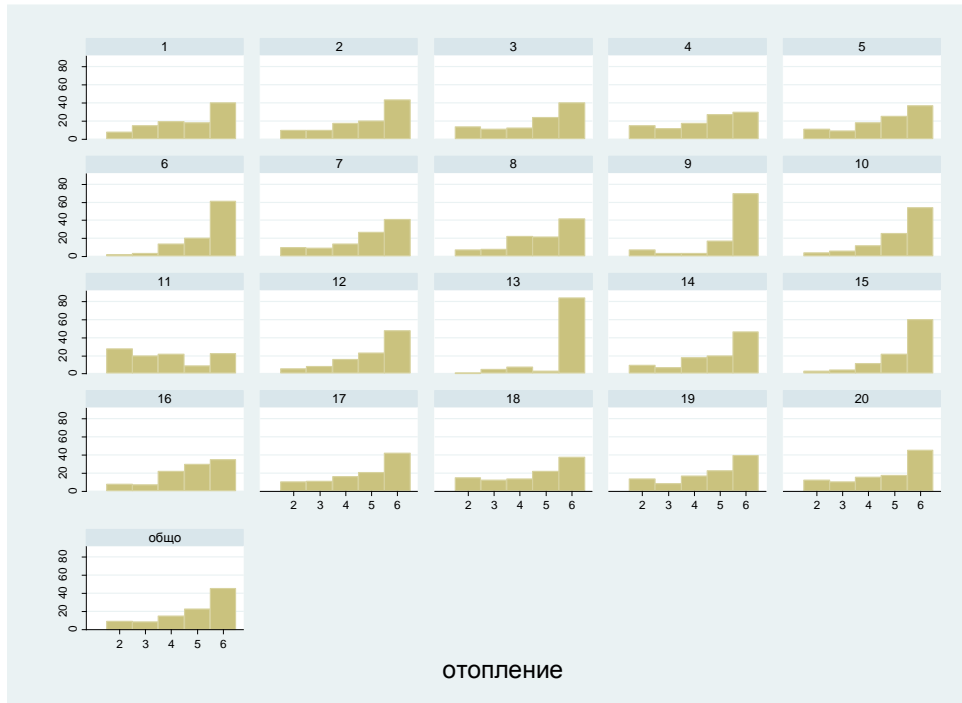

Европейски социален фонд

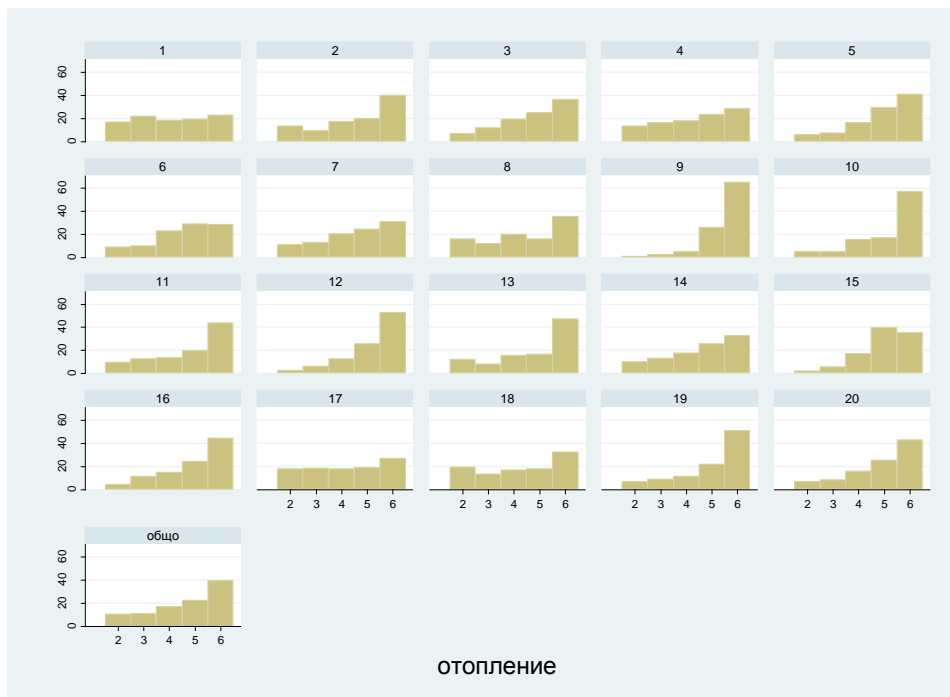

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 30. Училището се отоплява добре през зимните месеци (отговор на учениците от всички училища)

фигура 31. Училището се отоплява добре през зимните месеци (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Училищата от някои секторни мрежи, които участват в проекта срещат затруднения с отоплението през студените месеци на годината, съдейки по преценката на учениците, която в

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

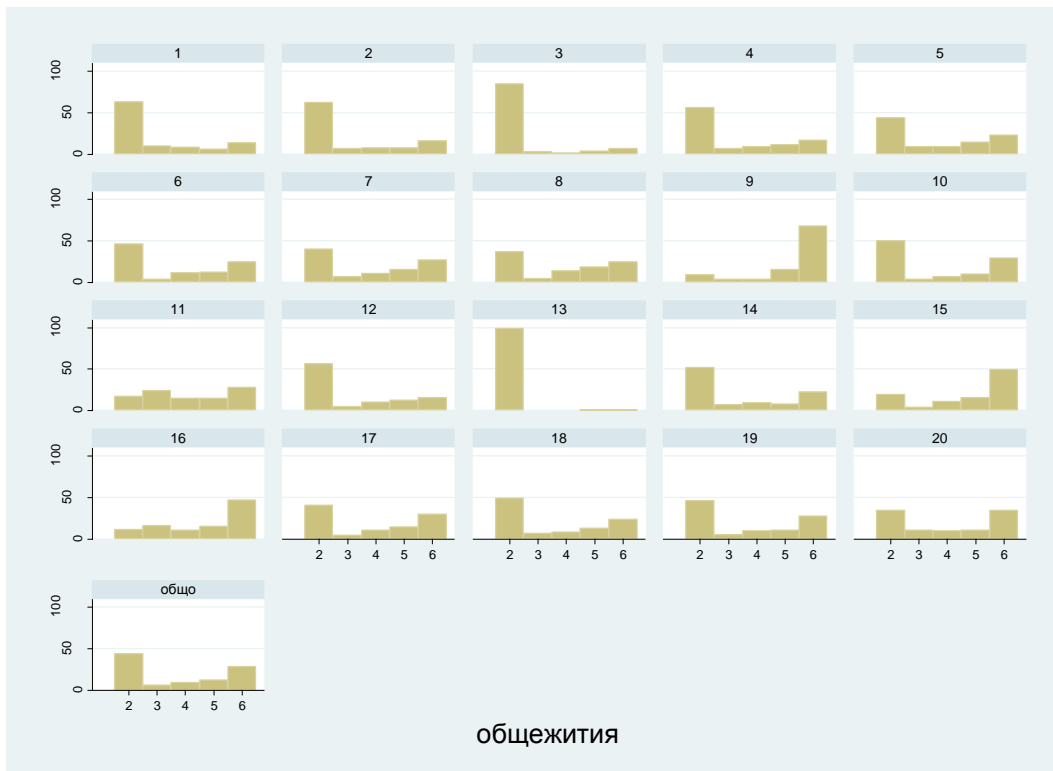
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

случая е много меродавна. Целта на отоплението е да създаде за ученици и учители необходимия комфорт необходим за пълноценното учени и, разбира се, да пази здравето им. Като пример за секторни мрежи, в които има училища със сериозни затруднения да осигурят адекватно отопление могат да бъдат посочени секторни мрежи Изкуства, Фризьорство и козметика и Хотелиерство (1, 17 и 18).

фигура 32. Училището предлага общежития, в които има добри условия за живот и учене (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

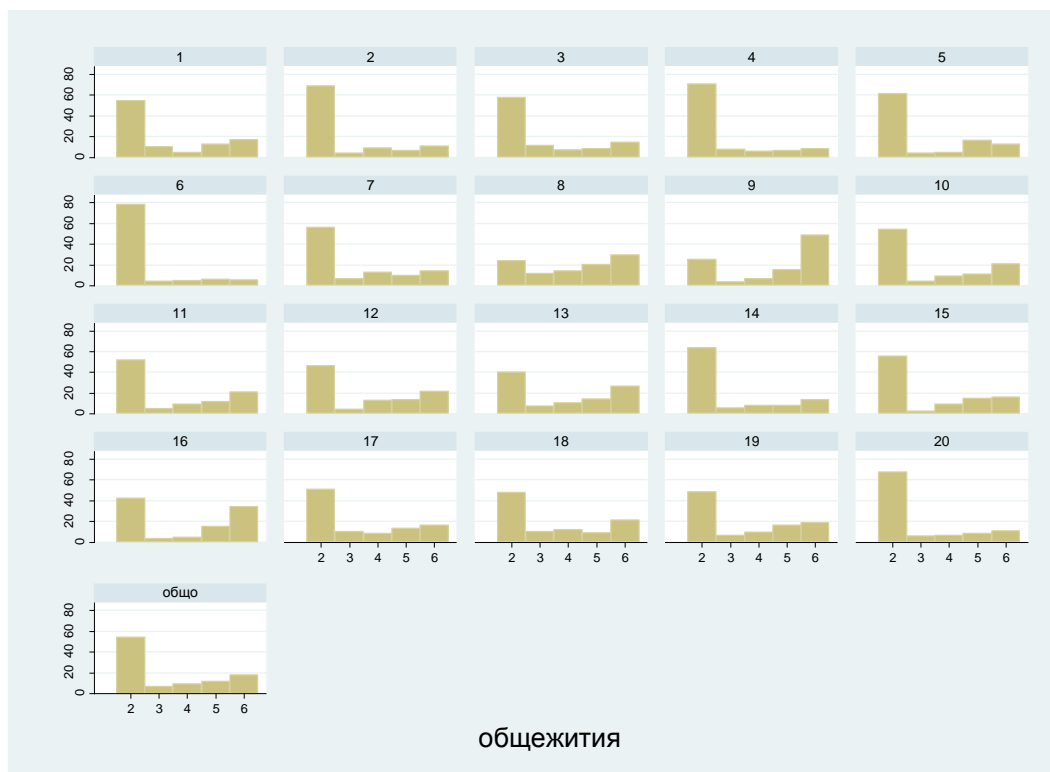

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 33. Училището предлага общежития, в които има добри условия за живот и учене (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Почти повсеместната липса на общежития или на достатъчно места в общежитията, както и качеството на предлаганите места за настаняване на учениците (този факт е ясно констатиран в анкетата) трябва да се разглеждат като сериозен проблем. Намаляването на броя на професионалните училища през последните 2 десетилетия върви паралелно със свиването на територията, от която набират учениците. Някои професионални училища от национално значение, стават с регионално или общинско, съответно част от тези с регионално, стават с общинско или местно значение. Липсата на достатъчно места в общежития е както резултат от този процес, така и допълнителен катализиращ фактор, който пречи на училищата да привличат ученици от по-далеч. Изборът на училище от страна на родители и ученици също се ограничава в голямата си част до места, достъпни за ежедневно пътуване. И в този случай вероятно става дума по-скоро за взаимно усилващи се процеси, отколкото за ясна посока на причинно-следствената връзка. Родители и ученици избират по-близки места, защото не могат да решат проблема с настаняването, а училищата поддържат все по-малко места за настаняване или направо се отказват от общежитията, защото имат все по-малко ученици от далечни места, желаещи да ги ползват. Трябва да се има предвид, че всяка политика в професионалното образование трябва със сигурност да е обвързана с преценка откъде училищата имат потенциала да привличат ученици и със съответната политика за поддържане на общежития, в случаите когато това се окаже целесъобразно.

Учебен процес

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Сега преминаваме към индикатори, които пряко оценяват основната дейност в училище – учебния процес.

фигура 34. Учителите предоставят възможност за активно участие (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

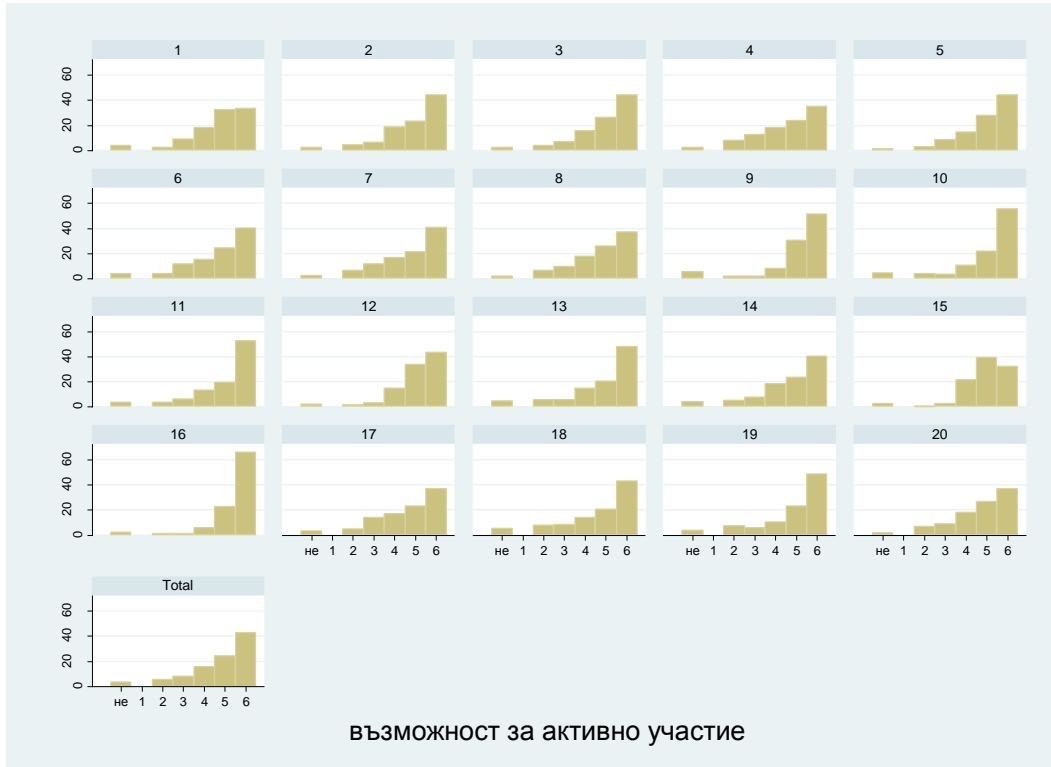

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 35. Учителите предоставят възможност за активно участие (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Учителите във всички секторни мрежи предоставят възможности за участие на учениците. При училищата, участващи в проекта малко по-малко възможности за участие има в секторни мрежи Изкуства и селско и горско стопанство (1 и 15).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

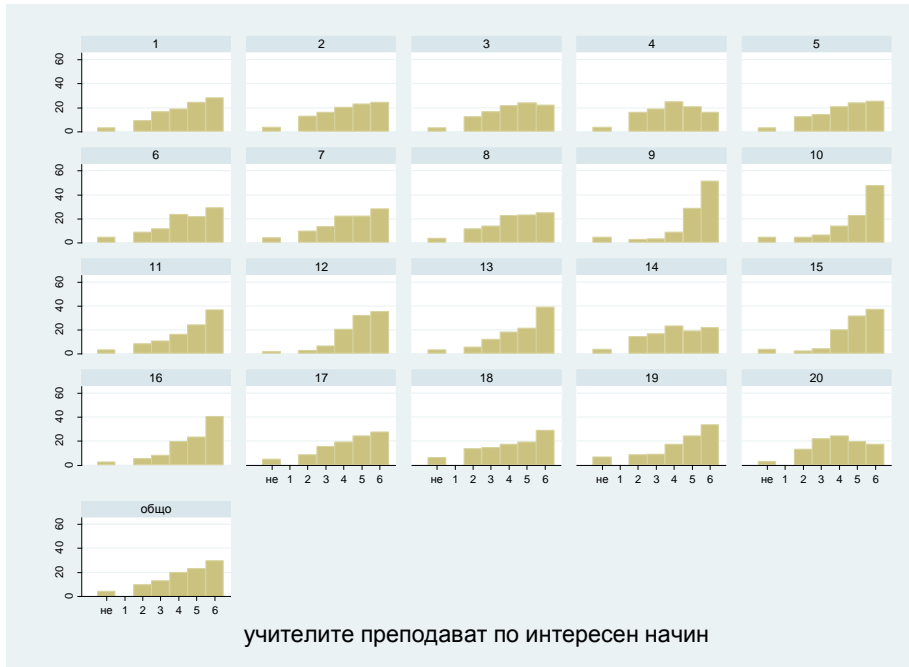

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 36. Учителите представят материала по интересен начин (отговор на учениците от всички училища)

фигура 37. Учителите представят материала по интересен начин (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Преценката на учениците да това дали учителите представят материала по интересен начин се различава значително по секторни мрежи. Обобщено за цялата система на средното професионално образование леко преобладават позитивните оценки на учениците, но в някои секторни мрежи като Административни дейности, Строителство, Туризмъ и спорт (4, 14 и 20)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

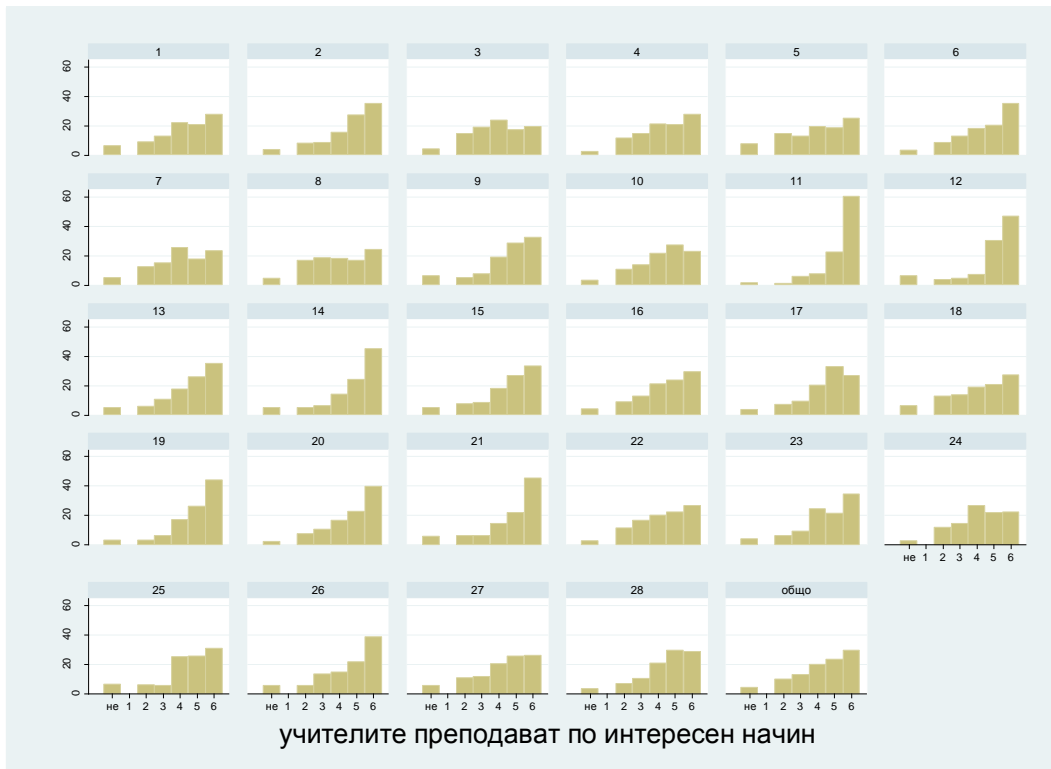
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

повечето ученици не оценяват преподаването като интересно. Въпросът съдържа допълнителни пояснения какво трябва да се разбира под интересно преподаване като дава за пример дискусиите по време на час и работата в екипи. Тази констатация е валидна както за училищата, избрани в проекта, така и за всички професионални училища.

фигура 38. Учителите представят материала по интересен начин (отговор на учениците от всички училища, обобщен по административни области)

На областно равнище в преценката на учениците дали материалът се преподава по интересен начин има сериозни разлики. Например в областите Бургас и Добрич (2 и 8) има много ученици, на които не им е интересно в час, докато в област Ловеч (11) мнозинството от учениците изглеждат очаровани от начина на преподаване.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

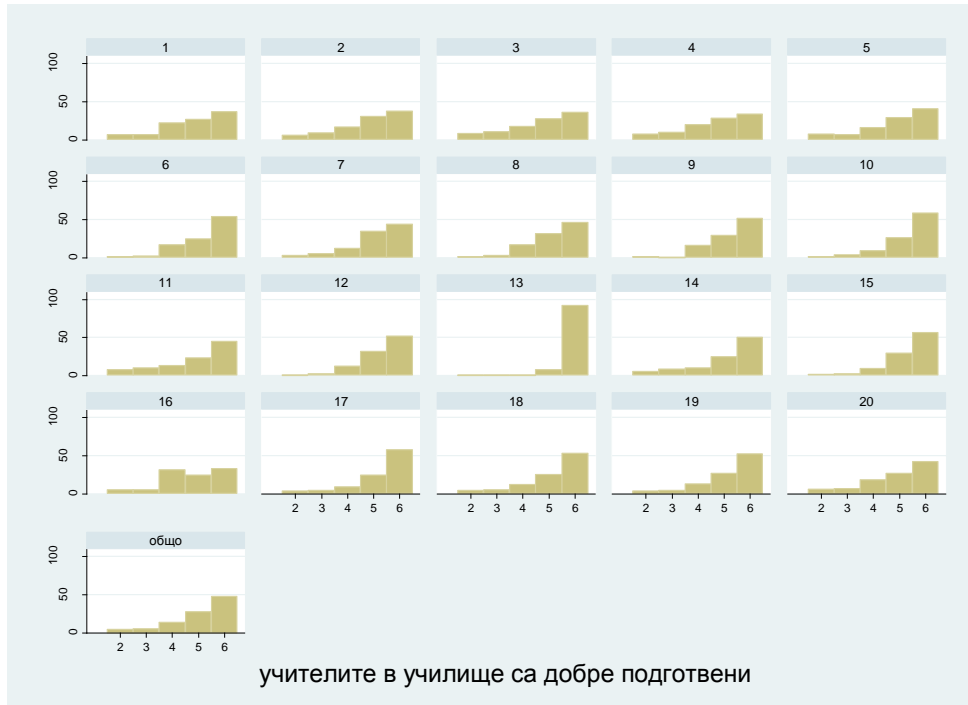

Европейски социален фонд

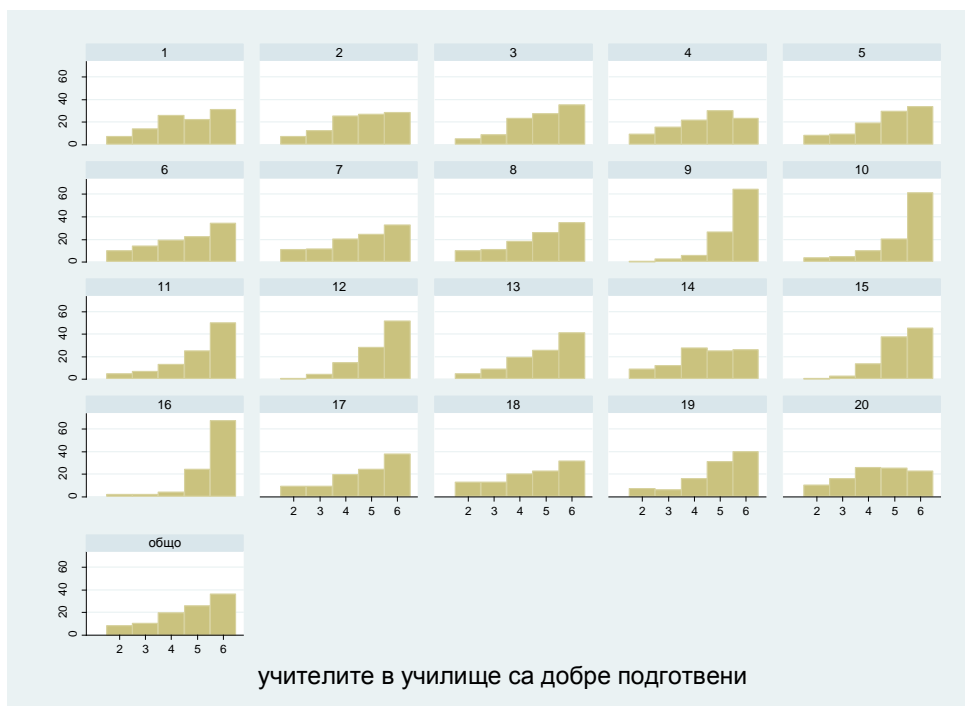

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 39. Учителите в училище са добре подготвени (отговор на учениците от всички училища)

фигура 40. Учителите са добре подготвени (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

При оценката за подготвеността на учителите, работещи в училищата от проекта по секторни мрежи се наблюдават сериозни разлики. В секторна мрежа Туризъм и спорт (20) оценката на

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

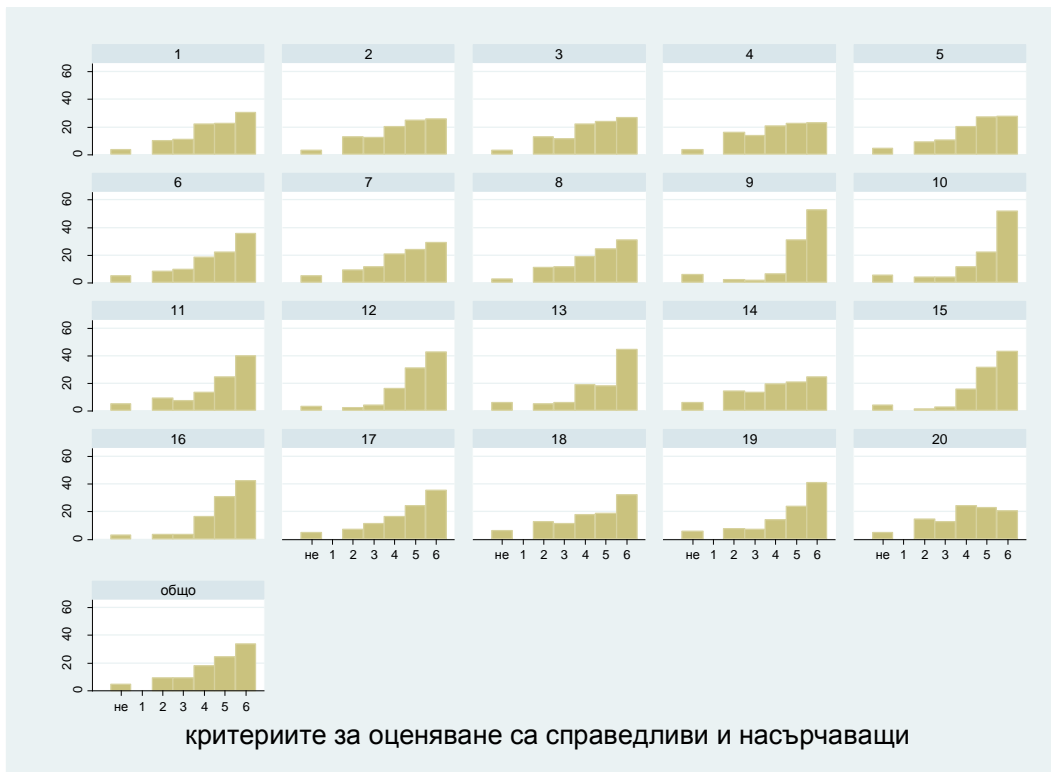
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

учениците за подготовката на учителите е много колеблива, докато в секторни мрежи Химични технологии, Транспорт и Ветеринарна медицина (9, 10 и 16) е подчертано позитивна.

фигура 41. Критериите за оценяване са справедливи и насърчават учениците да се развиват (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

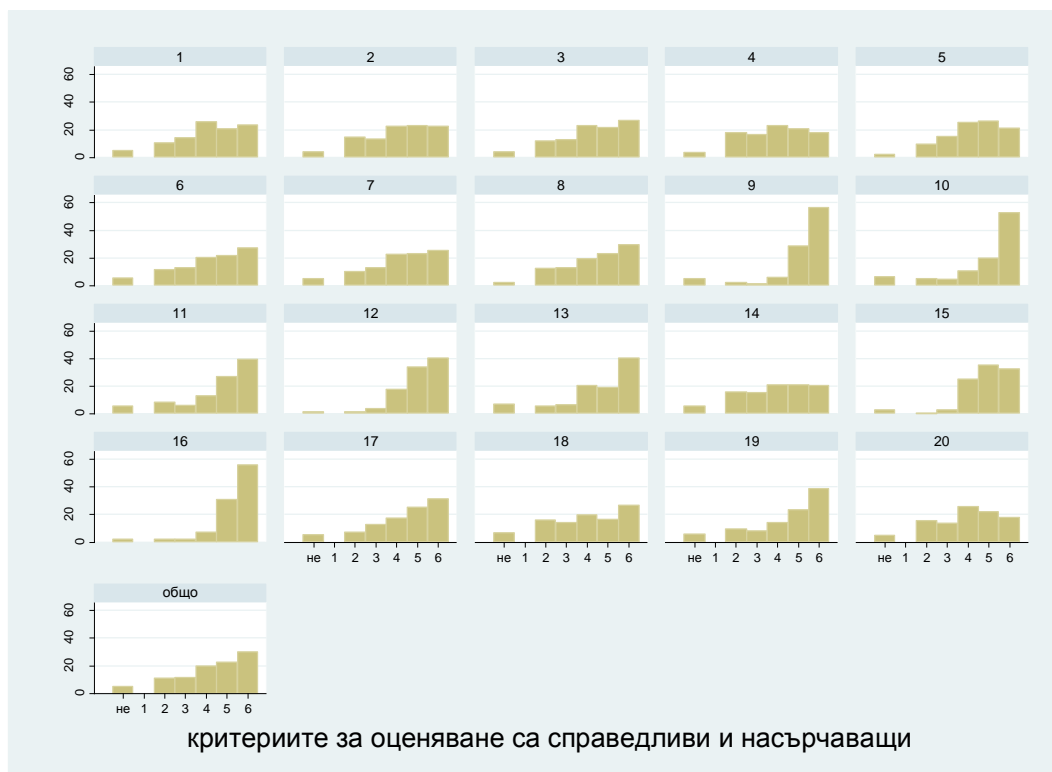

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 42. Критериите за оценяване са справедливи и насърчават учениците да се развиват (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

В педагогическата литература е прието да се смята, че оценяването има две основни цели, които не винаги се съгласуват лесно една с друга – справедлива (остойностена или категоризирана) преценка за наученото от ученика и инструмент за даване на обратна връзка на ученика от страна на учителя, която има за цел да стимулира развитието му. Усещането на учениците дали критериите за оценяване са справедливи и насърчаващи силно се различава по секторни мрежи.

От графиките се вижда, че в първите пет секторни мрежи учениците не са много доволни от начина на оценяване, а в секторни мрежи Химични технологии, Транспорт и Ветеринарна медицина (9, 10 и 16) нещата са коренно противоположни.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

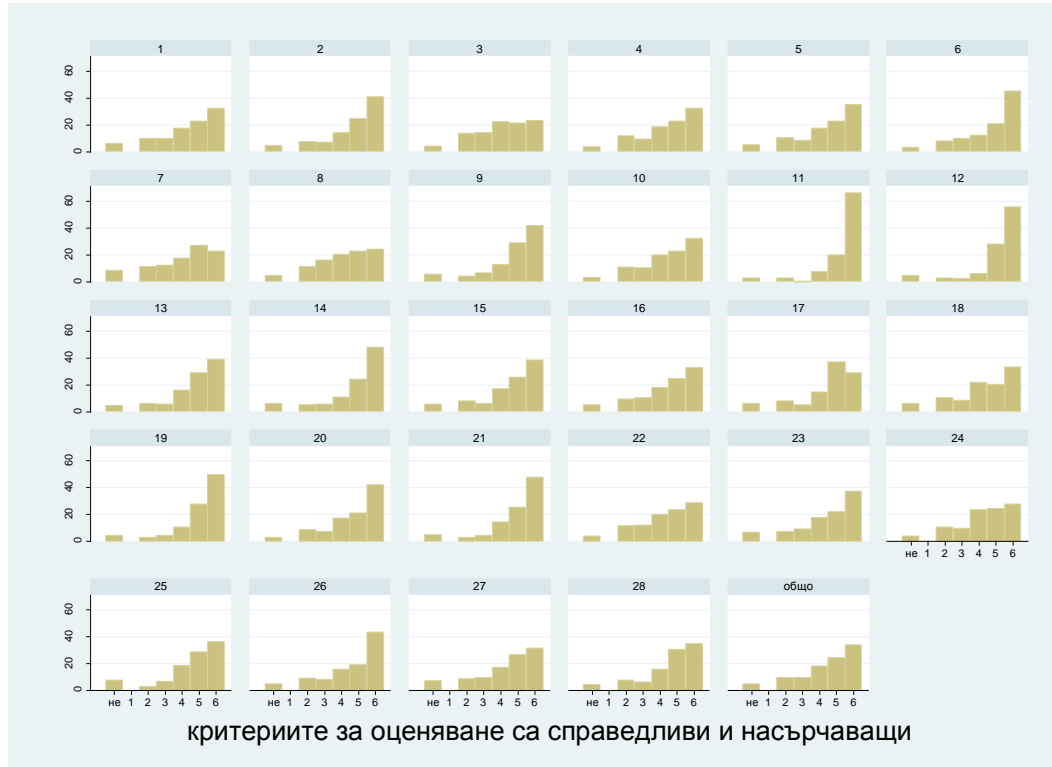

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 43. Критериите за оценяване са справедливи и насърчават учениците да се развиват (отговор на учениците от всички училища, обобщен по административни области)

При преценката на учениците за критериите за оценяване се наблюдават и териториални различия. В областите Ловеч и Монтана (11 и 12) и по този индикатор учениците показват високи нива на удовлетвореност, а учениците в областите Варна, Габрово и Добрич (3, 7 и 8) са по скоро неудовлетворени от начина, по който се провежда оценяването.

Във въпросника, предназначен за учениците има два въпроса, които оценяват възможността на учениците да имат личен контакт с учителя извън учебния час за допълнителни въпроси и консултации и отзивчивостта на учителите при искания за допълнителна индивидуална работа било то лично или по електронна поща. При тези въпроси отговорите по секторни мрежи за монотонни, без интересни за коментиране разлики. Като цяло повечето ученици оценяват учителите като лесно достъпни за индивидуален контакт, като както обичайно има и изключения, за които при по раздробен анализ, полезен на по-ниските управленски нива би било интересно да се провери дали не са концентрирани например в отделни училища. На регионално ниво и по този индикатор области с голям градски център като София, Варна и Стара Загора имат малко по-слабо позитивна оценка на учениците за достъпността и отзивчивостта на техните учители. Това може да е свързано с обучението в по-големи паралелки, професионални направления и училища, което по принцип би трябвало да засилва формалността и анонимността в отношенията.

Важна част от съдържанието на учебния процес, а и от способността на училищата да приобщават учениците към образованието е наличието на модели за работа с ученици от

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

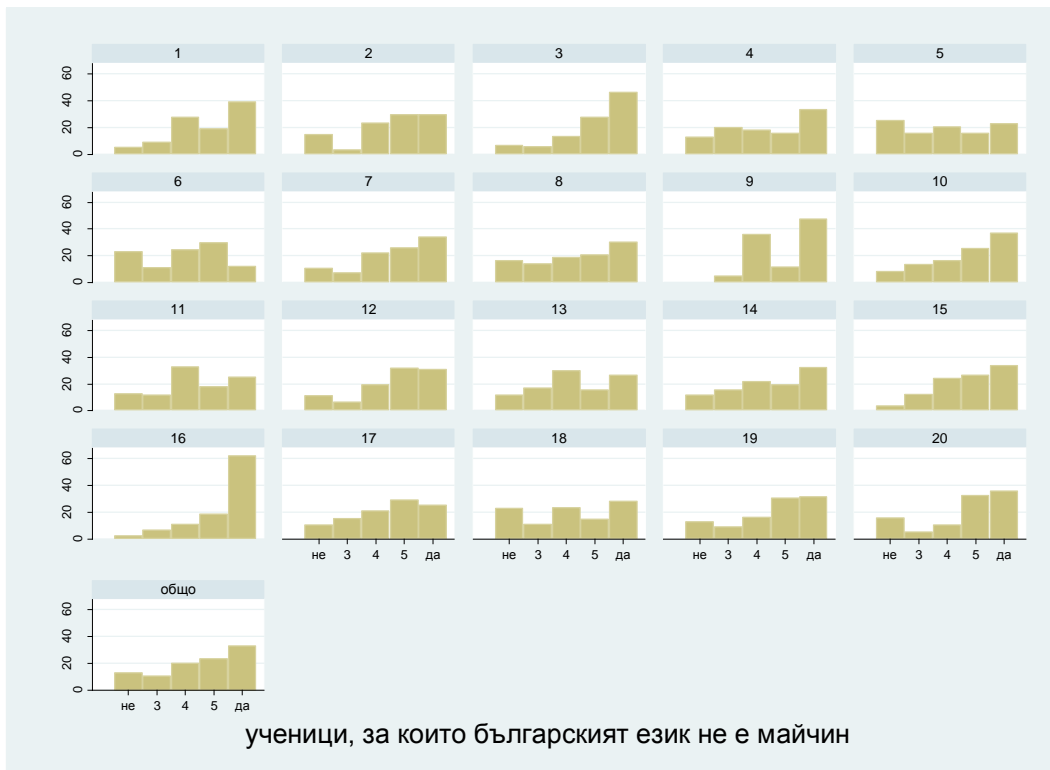
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

неблагоприятен социален произход, ученици които имат натрупани дефицити от предишното си образование и с ученици със специални образователни потребности, които все повече се интегрират в масовите училища с политиката за прекратяване на тяхното изолиране (институционализиране) в специални училища.

фигура 44. В училището има добре разработена система от специални мерки/дейности, улесняващи социализирането на учениците, за които българският не е майчин език (според мнението на учителите от гимназиите, включени в проекта)

Учителите по училища и секторни мрежи имат сериозни различия в разбирането си за това дали в училището им има система от специални мерки, подпомагащи социализацията на деца от етническите малцинства. Това може да се обясни само с разминавания в разбирането за това какво трябва да представлява такава система или пък с убеждението на част от учителите, че от такава система няма необходимост. Така или иначе в повечето училища, включени в проекта мненията на учителите по този въпрос са силно поляризирани. Сред най-убедените че такава система съществува в техните училища са учителите в секторни мрежи Банки и счетоводство и Ветеринарна медицина (3 и 16). Част от професионалните училища традиционно приемат ученици с по-неблагоприятен социален произход, включително деца от малцинствата, така че акцентът върху специализирани подходи за тяхното задържане в училище би бил много полезен.

фигура 45. В училището има добре разработена система от специални мерки/дейности, улесняващи социализирането на учениците със специални образователни потребности (според мнението на учителите от гимназиите, включени в проекта)

Европейски съюз

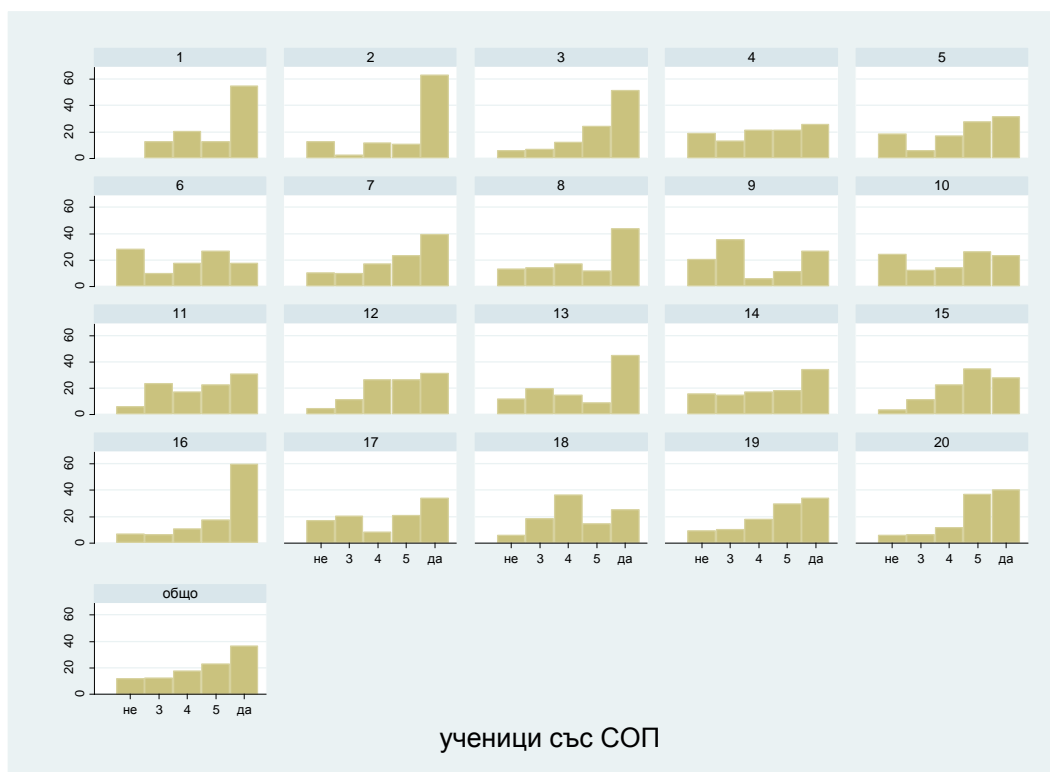
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Подобно разногласие сред учителите се наблюдава и по въпроса дали в тяхното училище съществува система за работа с ученици със специални образователни потребности. Най-убедени, че такава система съществува в техните училища са учителите от секторни мрежи Търговия и Ветеринарна медицина (2 и 16). В много от секторните мрежи мненията по този въпрос са доста поляризирани, а в секторна мрежа Химични технологии (9) надделява мнението, че такава система в съответните училища няма.

Участие на родителите в училищния живот и образователния процес

Участието на родителите в училищния живот трябва да бъде една от основните цели на образователната политика, особено в контекста на нарастващата автономия на училищата, след въвеждането на делегираните бюджети. Когато става дума за участие на родителите в обучението и училищния живот, най-меродавният източник на информация по повечето въпроси са самите родители.

фигура 46. Родителите заявяват, че посещават редовно родителски срещи (отговор на родителите от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Родителите на ученици в професионалните училища в голямата си част твърдят, че посещават редовно родителски срещи. Има и родители, които признават че това не е така. Разпределението на отговорите изглежда емпирично достоверно предвид други изследвания на родителското участие. Може би родителите, както е нормално да се очаква, съвсем леко са завишили самопреценката за собствената си активност. Но има секторни мрежи, в които значителна част от родителите откровенно признават, че не са активни дори в един от основните си ангажименти – посещаването на родителски срещи. Пример за това са секторни мрежи Хранителни технологии и Ресторантьорство (11 и 19).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

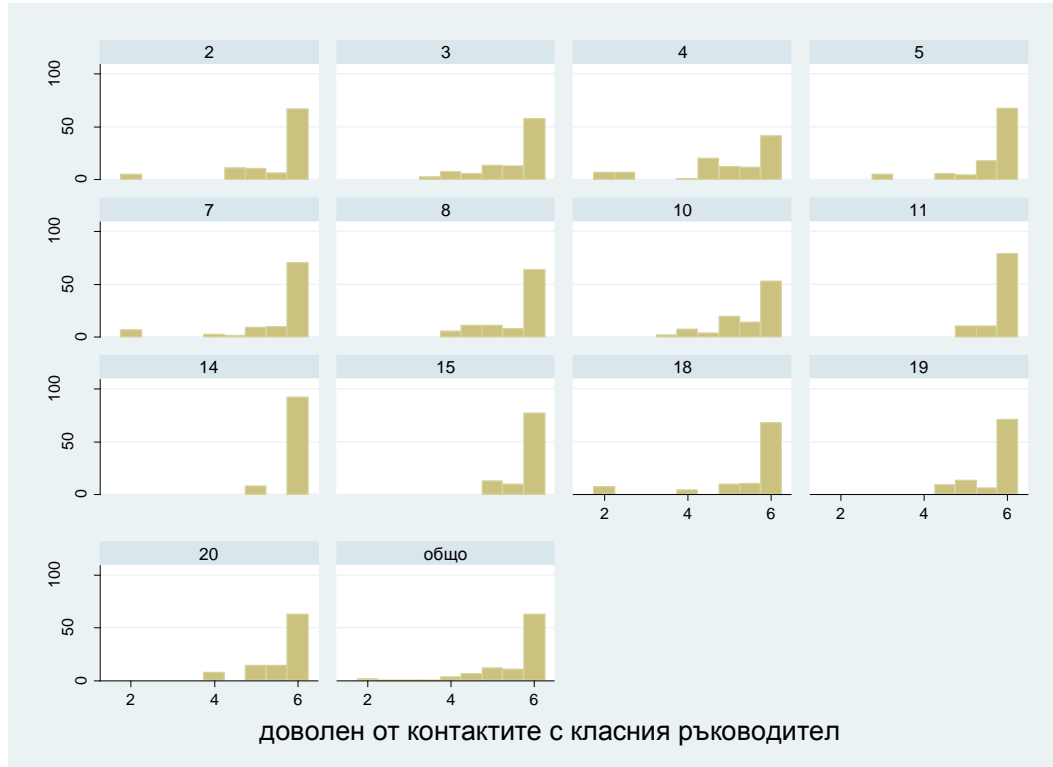

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 47. Родителите са доволни от контактите си с класния ръководител (отговор на родителите от всички училища)

Този индикатор включва осреднените отговори на два въпроса. Първият се отнася до това дали класният ръководител е лесен за откриване, а вторият се отнася до това дали родителят е доволен от отношението на класния ръководител към себе си и детето си. Скалата както обичайно е от 2 до 6 (позитивната посока е нагоре). Както се вижда от графиките има силно струпване на отговори в интервала от 4 до 6, което показва, че общо взето родителите са доволни от взаимоотношенията с класния ръководител. Има секторни мрежи, където по изключение се срещат родители, които срещат големи затруднения в общуването си с класните ръководители.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

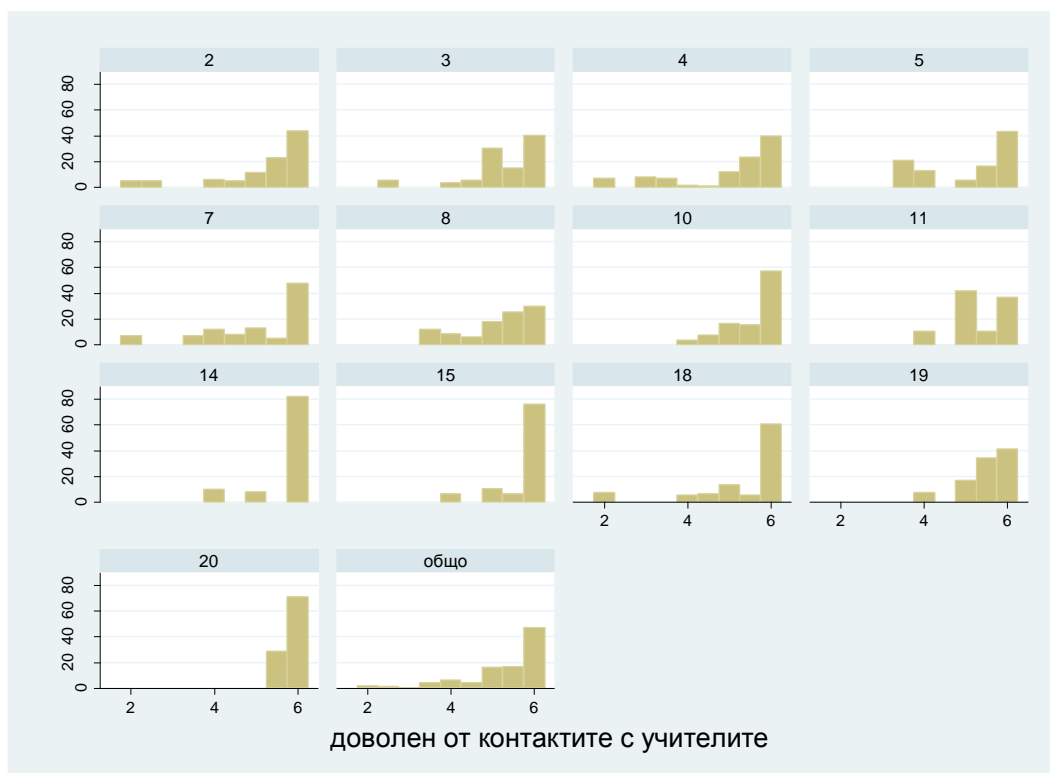

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 48. Родителите са доволни от контактите си с учителите (отговор на родителите от всички училища)

При контактите с учителите по принцип както и при контактите с класния ръководител като цяло има струпване на отговори в диапазона 4-6 и дори основната маса от отговорите за всички професионални училища е в диапазона 5-6. Все пак тук се наблюдават известни разлики по секторни мрежи, зад които се крият разлики и по училища. Например в секторни мрежи Административни дейности, Електроника, Електротехника и Селско и горско стопанство (4, 5, 7 и 15) има формирани отчетливи, макар и не много големи групи от родители, които не са много удовлетворени от контактите си с учителите.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

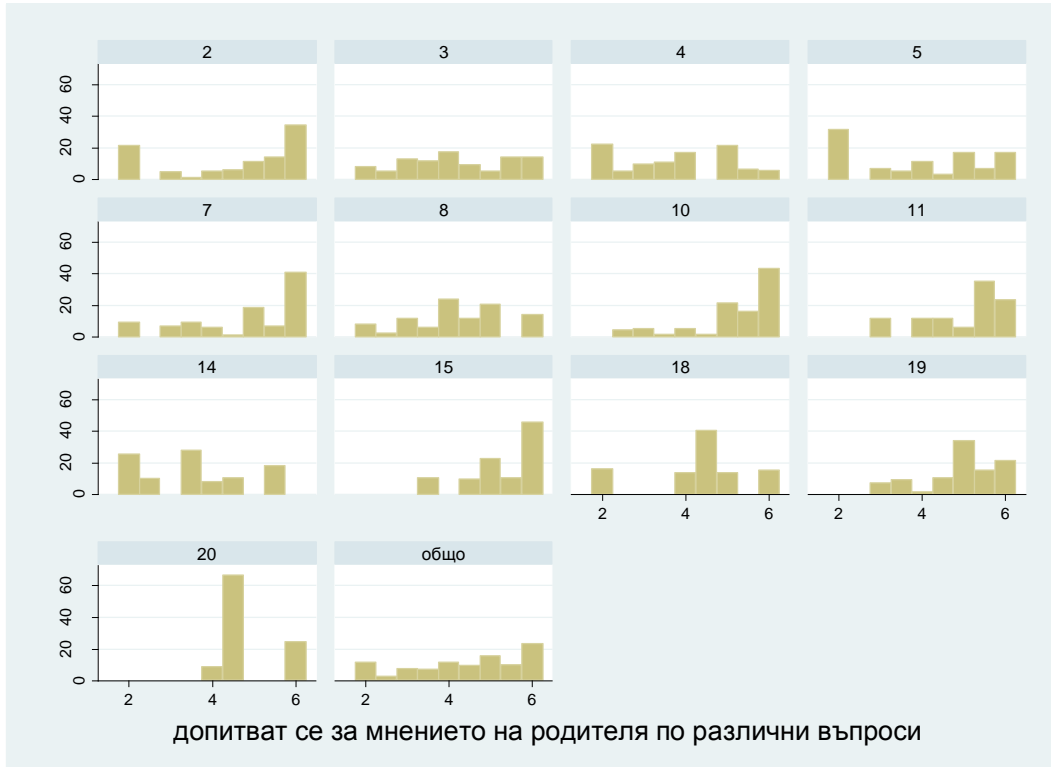

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 49. Допитване до мнението на родителите по различни въпроси, свързани с училището (отговор на родителите от всички училища)

Резултатите от отговорите на родителите относно това дали се търси мнението им по различни въпроси от страна на ръководството на училището или на класния ръководител са много разнопосочни като цяло за професионалното образование и по отделни секторни мрежи. Знаем че погледнато чисто нормативно и традиционно (освен ако не гледаме много далеч назад в миналото) родителите не играят съществена роля във взимането на управленски решения в българските училища. Освен това има области, в които има практика да се търси мнението (и подкрепата на родителите) докато при други няма такава практика. Например данните показват, че в секторна мрежа Транспорт (10) мнението на родителите относно материално-техническата база е често търсено. Това се отразява и на общия резултат в секторната мрежа по отношение на допитването до родителите.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

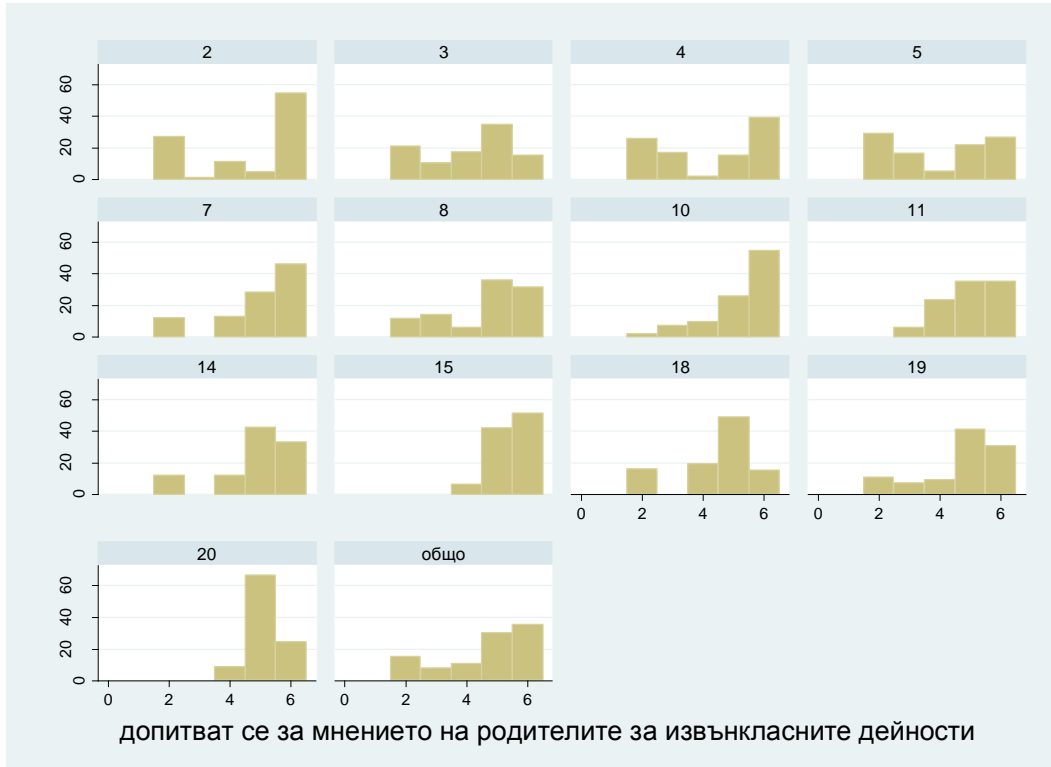

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 50. Допитват се до мнението на родителите за извънкласните дейности (отговор на родителите от всички училища)

Най-често мнението на родителите се търси по повод на организацията на извънкласните дейности. Това е всъщност частта (незадължителна) от учебната програма, в която самото училище има най-голяма свобода да решава как да бъде организирана. По тази тема във всички училища има практика да се търси мнението на родителите. Това се вижда отчетливо във всички секторни мрежи като изключение до известна степен правят секторни мрежи Административни дейности и електроника (4 и 5).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

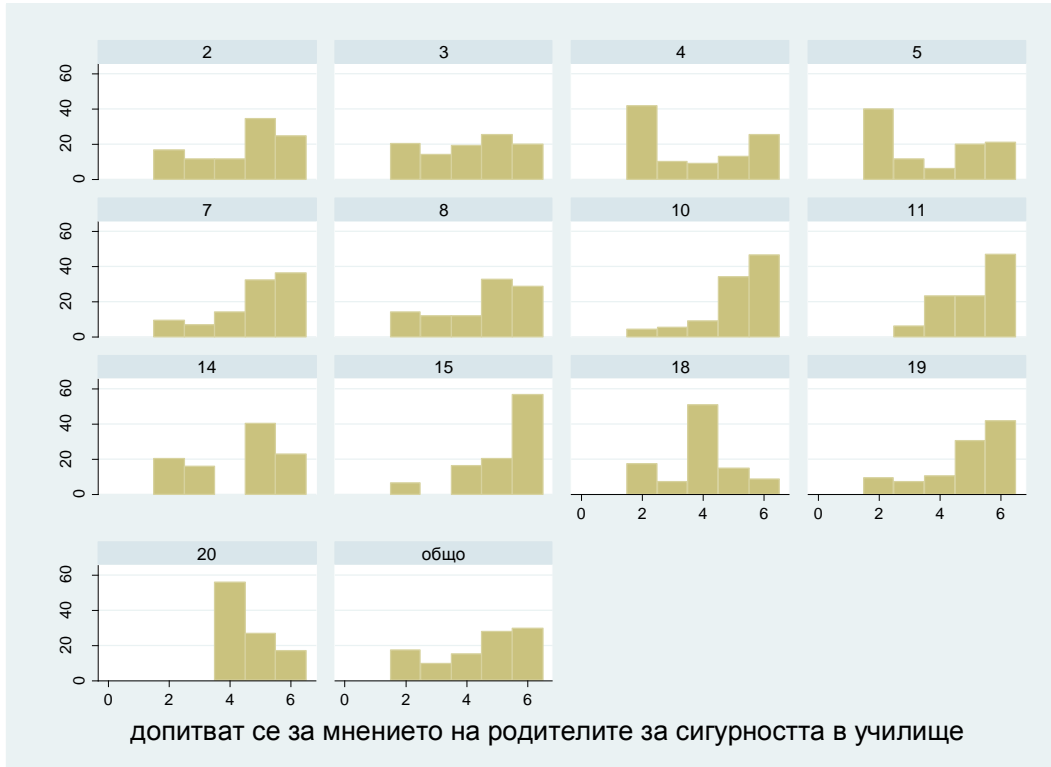

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 51. Допитват се до мнението на родителите по въпроси, свързани със сигурността в училище (отговор на родителите от всички училища)

По въпросите, свързани със сигурността в училище мнението на родителите е търсено в различна степен в различните секторни мрежи. Можем да допуснем, че не във всички училища тази тема е еднакво актуална. Особено се откроява в това отношение секторна мрежа Селско и горско стопанство (15), но същото важи и за секторни мрежи Електротехника, Транспорт, Хранителни технологии и Ресторантьорство (7, 10, 11 и 19)

Интересно е и как изглежда родителското участие погледнато откъм страната на учителите.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

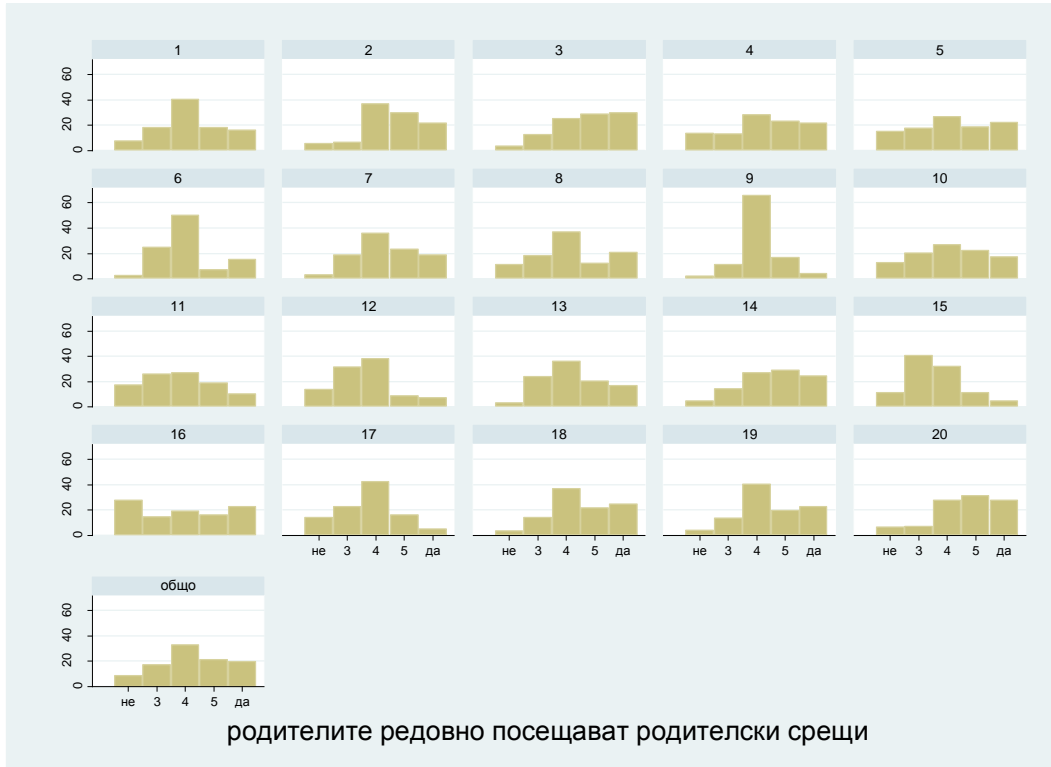

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 52. Посещаване на родителски срещи от страна на родителите (според мнението на учителите от гимназиите, включени в проекта)

Учителите като цяло не оценяват много високо активността на родителите при посещаване на родителски срещи. Преценката на учителите по секторни мрежи силно се отличава и варира от леко позитивно, през колеблива до леко негативна. При учениците в гимназиалната степен на средното образование активността на родителите вероятно действително не е чак толкова висока и преценката на учителите изглежда достатъчно обективна.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

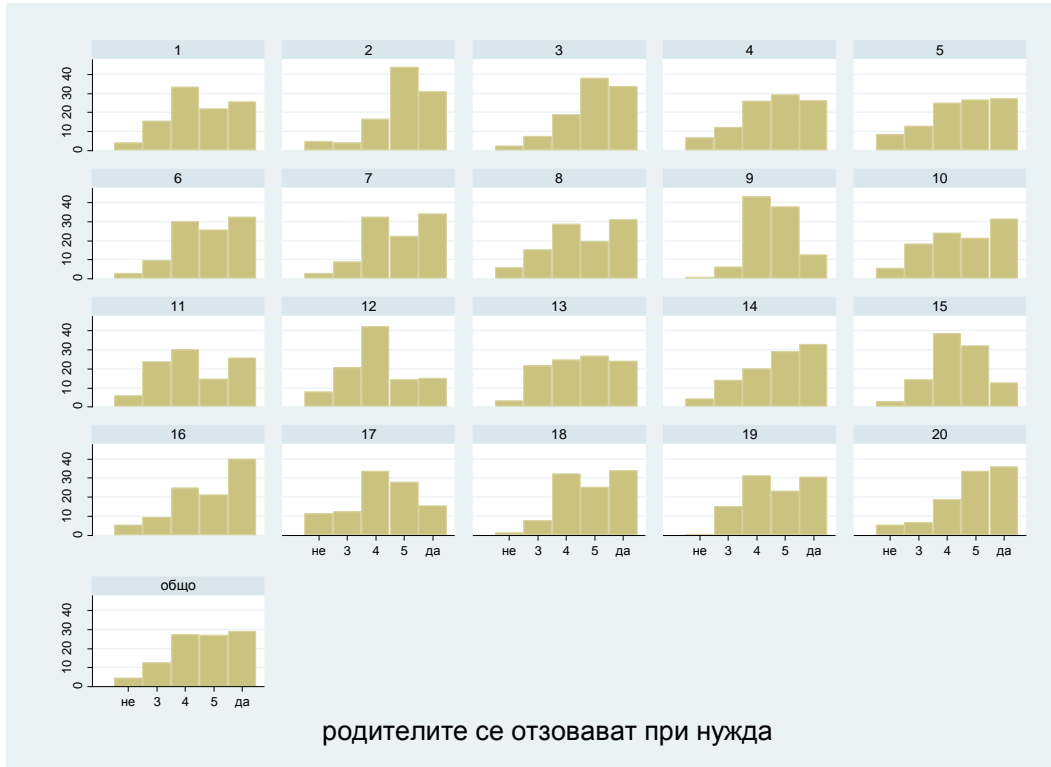

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 53. Готовност на родителите да се отзоват, когато учителят има нужда да разговаря с тях (според мнението на учителите от гимназиите, включени в проекта)

Готовността на родителите да се отзоват при нужда е оценена по-високо от учителите. Може да се очаква, че в случаите, когато учителят сам инициира специален контакт с родителите става дума за по-сериозни поводи, които родителите по-трудно пренебрегват от рутинните посещения на родителски срещи.

Обща удовлетвореност на родители и ученици от училището

В края на този раздел се връщаме към общата оценка на родители и ученици за тяхното училище, която се изразява в това дали харесват училището си и дали съжаляват за направения избор.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

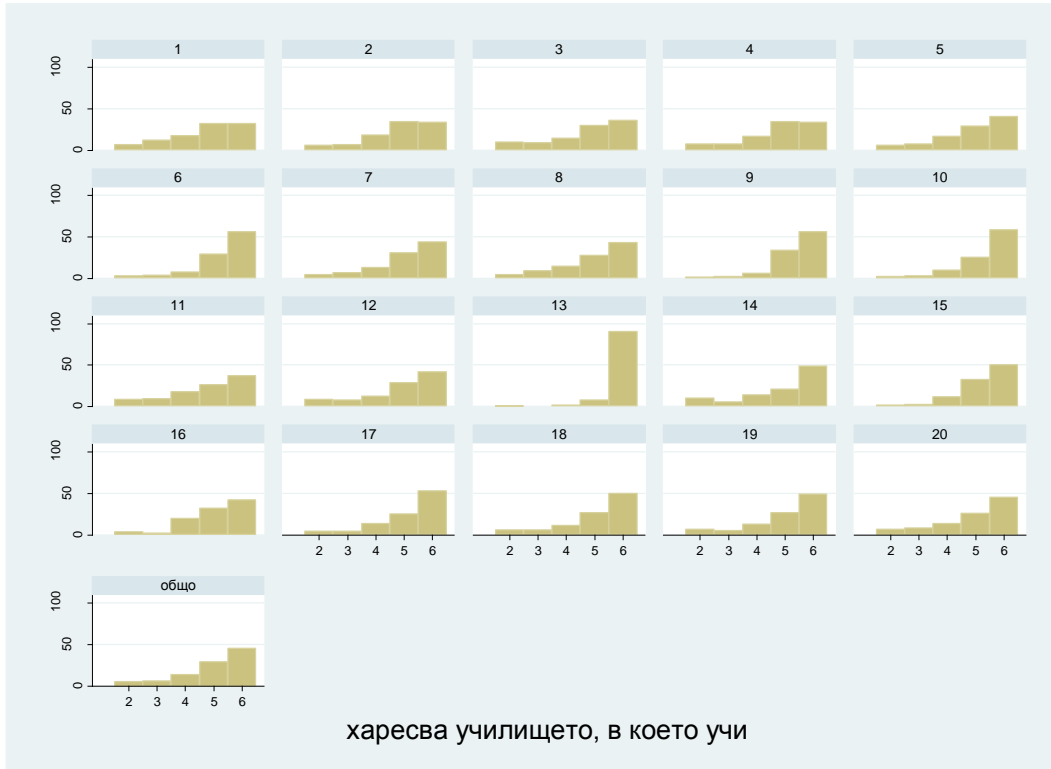

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 54. Харесване на училището (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

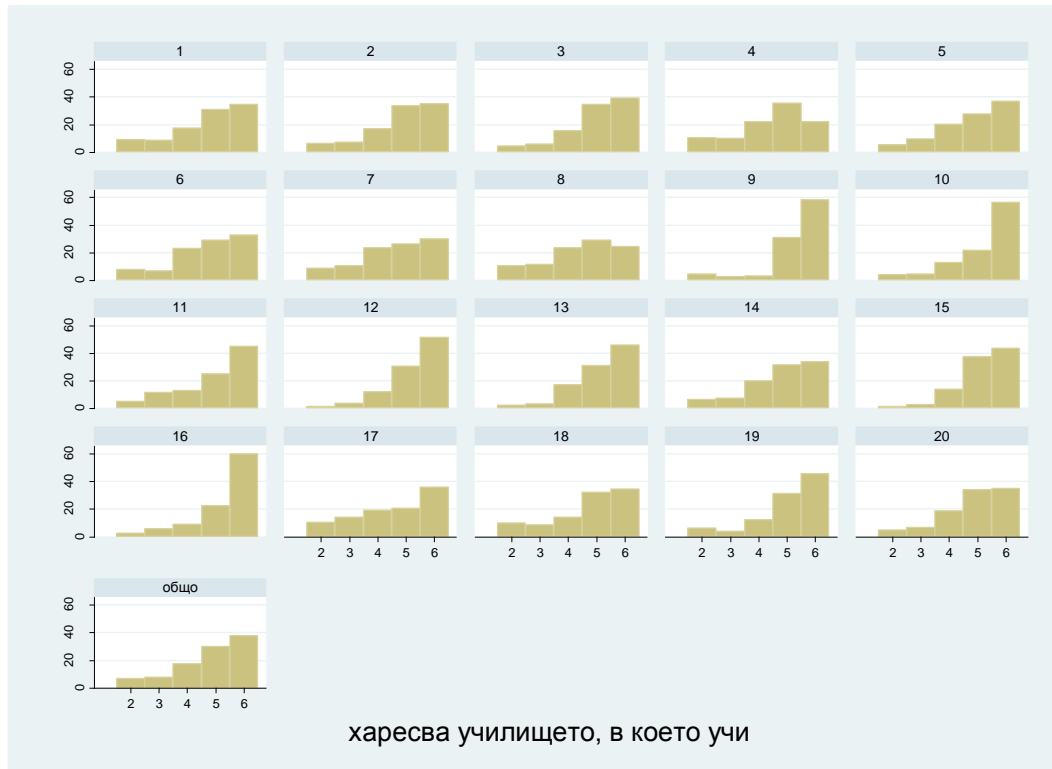

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 55. Харесване на училището (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Както сред училищата, включени в проекта, така и при останалите професионални училища учениците в голямата си част имат позитивно отношение към училището, в което учат (дават висока оценка за степента, в която харесват училището си). Повечето училища, оценени пряко от своите ученици биха имали по шестобалната система оценка мн. Добър или отличен. В секторна мрежа химични технологии отношението на учениците към училищата, включени в проекта е особено позитивно. Когато се вземат предвид всички училища, освен секторна мрежа Химични технологии с много висок резултат се отличават и секторни мрежи Транспорт и особено Дървесина, хартия, пластмаси и стъкло (10 и 13).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 56. Ако можеха да се върнат назад във времето биха насочили детето си към същото училище (отговор на родителите от всички професионални училища)

Родителите масово са удовлетворени от избора на училище и биха го повторили. Изключение правят донякъде родителите в секторна мрежа Административни дейности (4). Интересно е, че част от родителите в същата секторно мрежа имат резерви и по отношение на избраната професия. Такава взаимовръзка се наблюдава и при останалите секторни мрежи, макар че там делът на родителите, които са недоволни от направения избор на училище и професия са малко. Това идва да покаже, че изборът на училище и на професия не са независими един от друг. Ако са доволни от училището, родителите с голяма ще са доволни и от професията. Тук можем да се запитаме дали първопричината за удовлетвореността или неудовлетвореността е в училището или в някаква преценка за перспективността на професията. Мисля че данните по-скоро говорят за това, че първичният фактор е общото впечатление от училището, а не някаква преценка за пазара на труда.

Продължаване на образованието

Може да се конструират два вида индикатори – едните помагат за **продължаване на образованието**, а другите за **намиране на работа, след завършване** на професионалното училище. В този раздел ще бъдат разгледани индикаторите, за които се предполага, че са

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

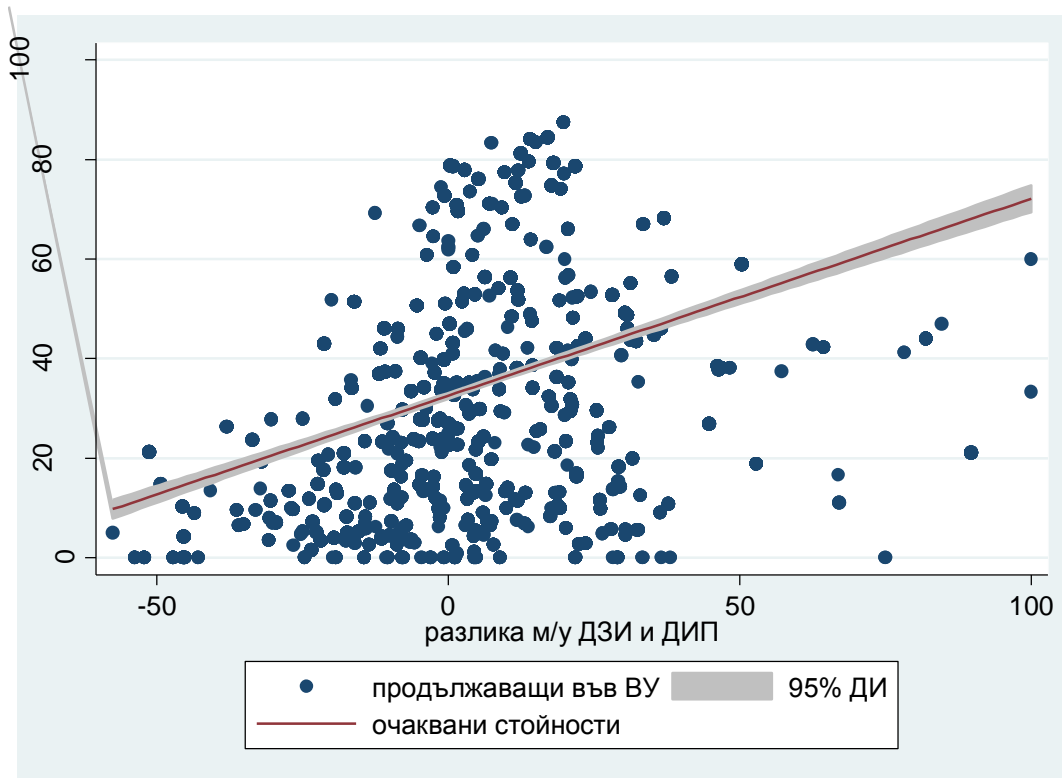

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

свързани с продължаване на образованието, а в следващия раздел, наречен „Работа“ ще бъдат разгледани индикаторите, за които се предполага, че по-скоро допринасят за започване на работа веднага след завършване на средното професионално образование. През първите години след завършването това са два алтернативни избора, но в дългосрочен план (в перспективата на ученето през целия живот) човек може да се стреми да запази отворени възможностите за гъвкав избор в зависимост от обстоятелствата.

В този контекст обсъждането може да започне с поглед върху явяването на държавни зрелостни изпити (ДЗИ) и на държавните изпити по професията (ДИП). Може да се предположи, че явяването на ДЗИ е по-често при тези, които имат планове за продължаване на образованието си, докато явяването на ДИП е по-често при тези, които смятат да започнат работа, след завършване на средно професионално образование. Всъщност трябва да се отбележи, че както се вижда от анализите по отделни секторни мрежи интересът в много от училищата към ДИП не е много висок.

фигура 57. Разлика между резултатите на ДЗИ и ДИП спрямо продължаващите във ВУ

На фигура 20 се вижда, че колкото по-голяма е разликата в резултатите на ДЗИ и ДИП, толкова по-голяма е вероятността за продължаване във висшето образование. Този факт потвърждава, че знанията и уменията, свързани с общообразователната подготовка в по-голяма степен са предпоставка за учене през целия живот, отколкото знанията и уменията, свързани специфично с професията.

фигура 58. Мотивират за продължаване на образованието във ВУ (отговор на учителите от всички училища)

Европейски съюз

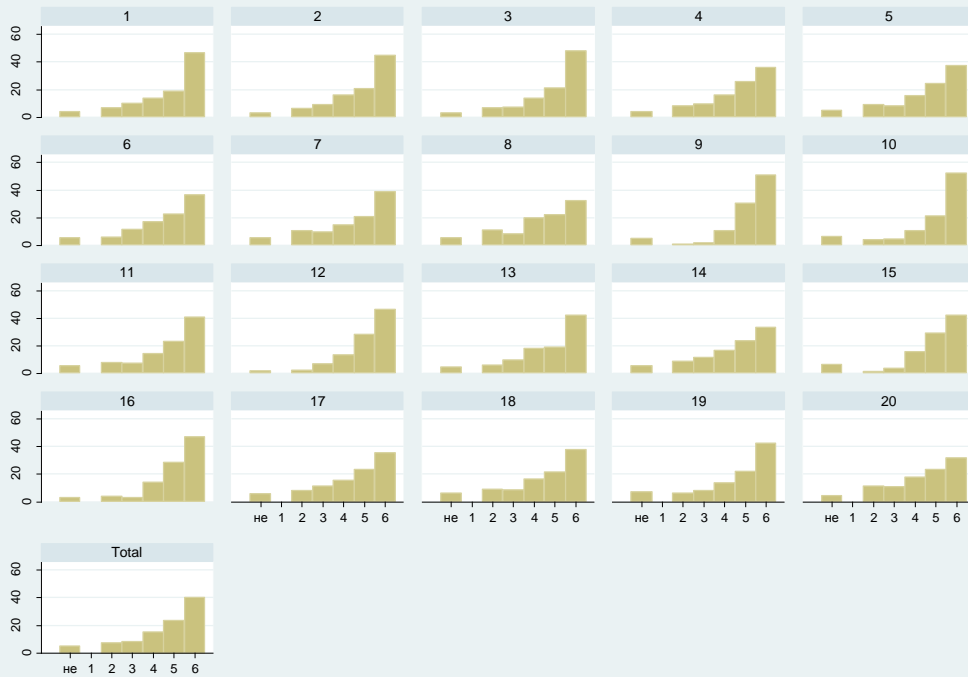
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

мотивират за продължаване на обучението във ВУ

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

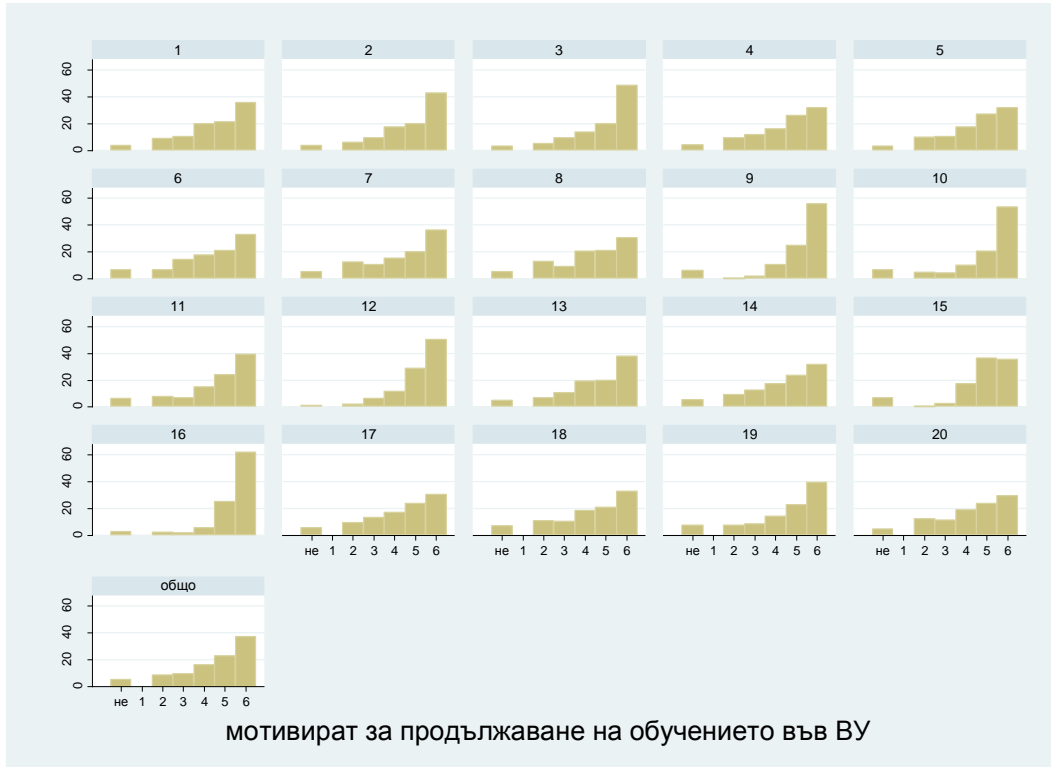

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 59. Мотивират за продължаване на образованието във ВУ (отговор на учителите от гимназиите, включени в проекта)

Учителите във всички секторни мрежи изглежда се стараят да мотивират учениците си да продължат обучението си във ВУ. Има известни разлики в интензивността на тези усилия, така както ги преценяват учениците, но те не толкова важни колкото общата тенденция да се насърчава участието във висшето образование. Разликите в отговорите могат да зависят както от различните подходи на учителите, така и от индивидуалните характеристики на учениците. Вероятно не всички ученици имат желанието и потенциала да продължат във висше училище. Все пак силният акцент върху висшето образование като потенциален бъдещ избор на учениците навежда на мисълта, че въвеждането на обучение, ориентирано предимно към пазара на труда за хора със средно професионално образование, трябва да става след внимателна преценка. В раздела, отнасящ се до перспективите за работа е коментиран огледален въпрос, който пита за това дали учителите мотивират учениците да работят по професията/специалността.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

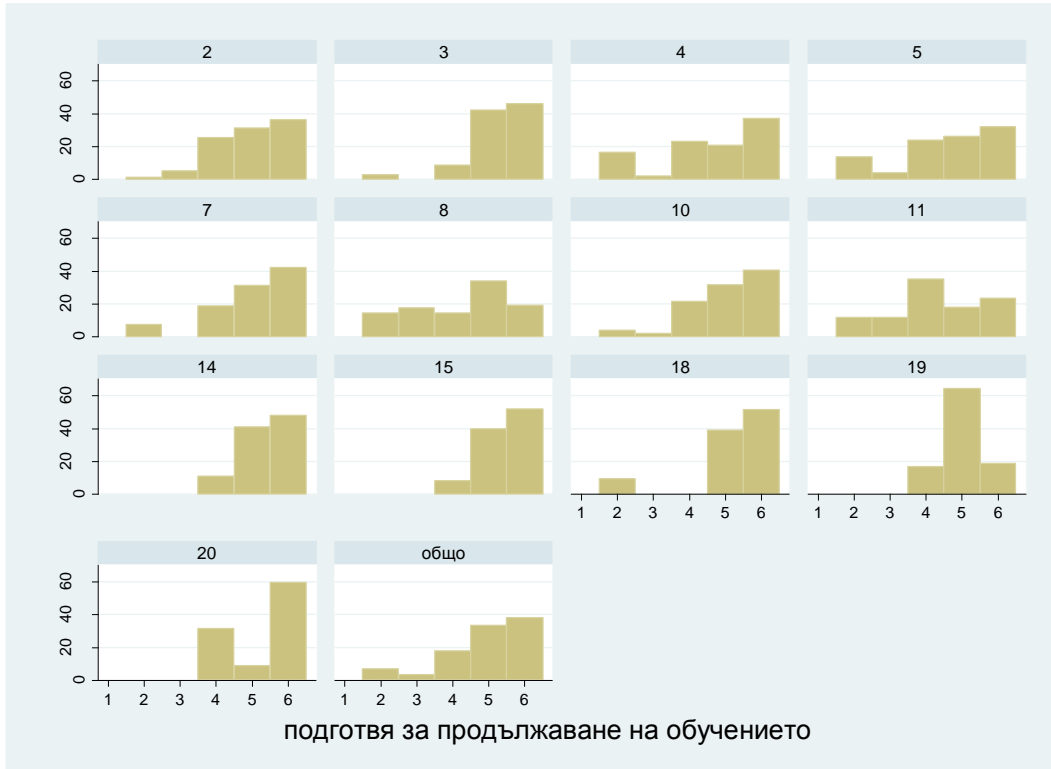

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 60. Училището подготвя за приемане във ВУ (отговор на родителите от всички училища)

Родителите в по-голямата си част са убедени, че професионалното училище, в което се обучават техните деца подготвя в голяма степен за приемане във висше училище. Тук секторните мрежи, които представляват изключение от това правило са по-малко, отколкото в случая, когато родителите оценяват подготовката за работа по професията. Колебание в оценката на родителите се наблюдава в секторни мрежи Енергетика и Хранителни технологии (8 и 11).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

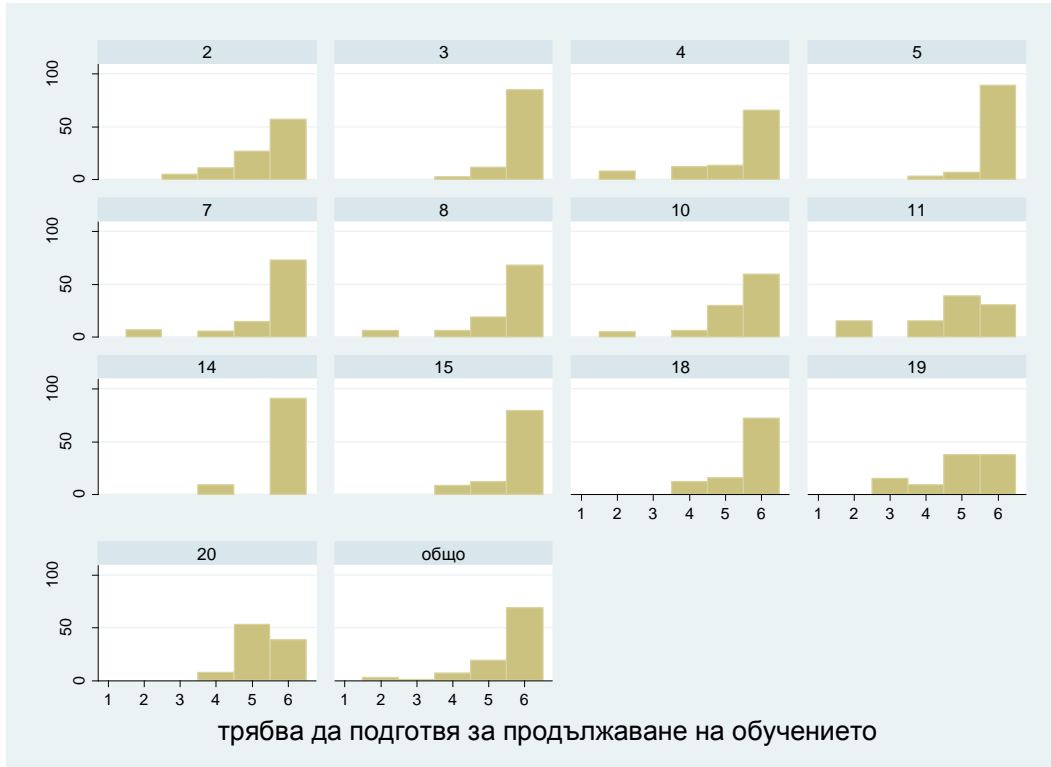

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 61. Професионалното училище трябва да подготвя за продължаване на обучението във ВУ (отговор на родителите от всички училища)

Родителите в по-голямата си част и във всички секторни мрежи подкрепят идеята, че професионалното училище трябва да подготвя за продължаване във ВУ. Подкрепата е малко по-малка, но си остава значителна, в секторни мрежи Хранителни технологии и Ресторантьорство (11 и 19).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

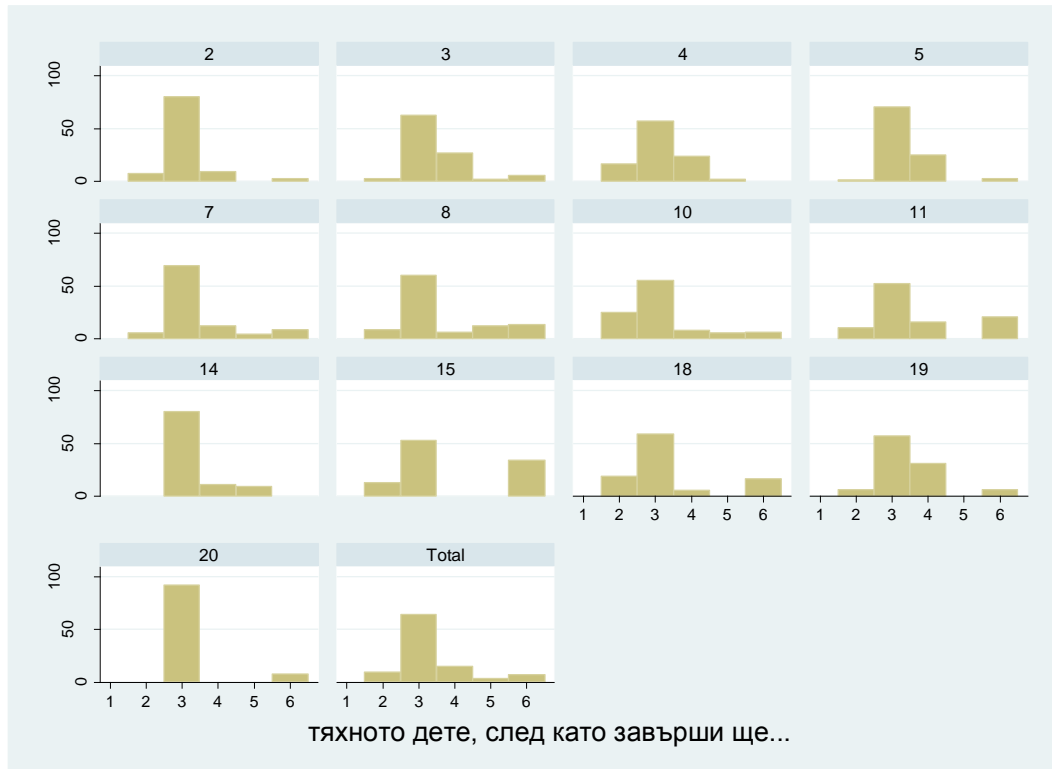

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 62. Какво ще прави детето им, след като завърши училище (отговор на родителите от всички училища)

Отговорът на този въпрос носи силна подкрепа за ученето през целия живот в сравнение с бързото намиране на работа. Масовото убеждение на родителите е (можем спокойно да интерпретираме това и като тяхно желание), че децата им след завършване ще кандидатстват във висше училище по специалност близка до изучаваната в професионалното училище (това е опция 3). На второ място в скалата на възможни решения е пак кандидатстването във висше училище, но по специалност, различна от изучаваната в училище (опция 4). Алтернативата тяхното дете да работи по професията изучавана в училище на практика не съществува за родителите (опция 1).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

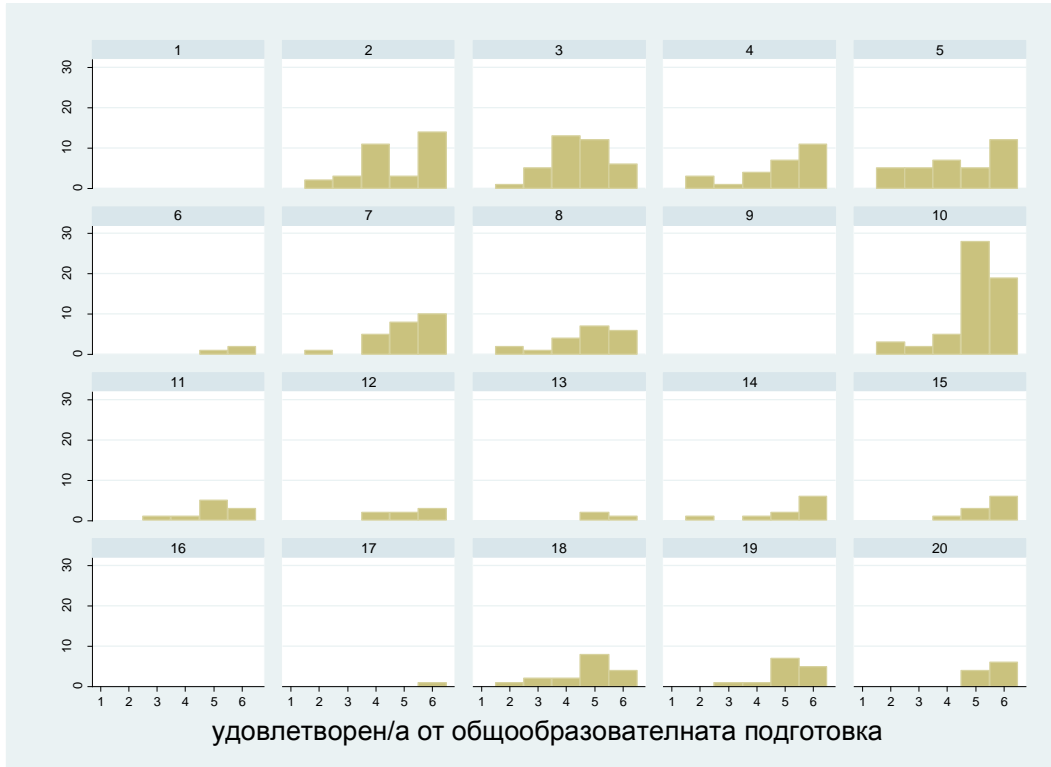

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 63. Удовлетвореност на родителите от общообразователната подготовка (отговор на родителите от всички училища)

В удовлетвореността на родителите от общообразователната подготовка има съществени разлики по секторни мрежи. Като особено удовлетворени се открояват родителите в секторна мрежа Селско и горско стопанство (15). По колебливи в оценката си за общообразователната подготовка в техните училища са родителите в секторни мрежи Банки и счетоводство и Електроника (3 и 5), а това са секторни мрежи с относително висок дял на продължаващите в следваща степен на образование.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

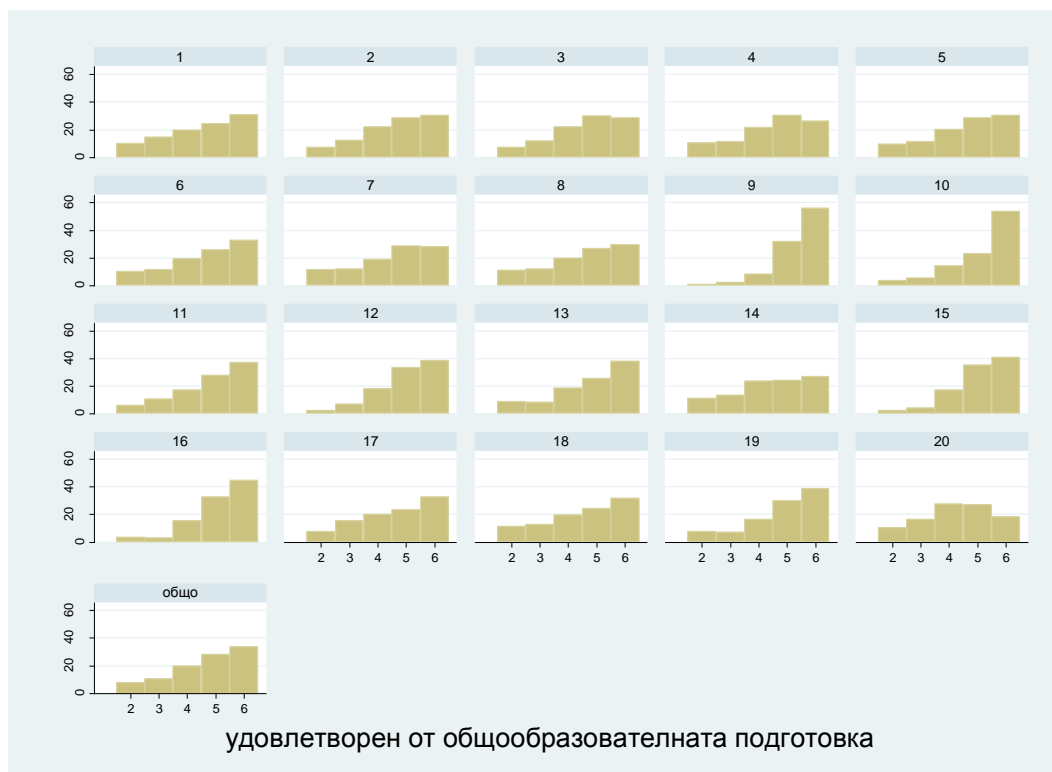

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 64. Удовлетвореност от общообразователната подготовка в училище (отговор на учениците от всички училища)

При учениците, тези които са удовлетворени от общообразователната подготовка са повече от неудовлетворените, но по секторни мрежи има умерени разлики. С най-ниска удовлетвореност (но все пак общо взето удовлетворени) от общообразователната подготовка са учениците в секторна мрежа Туризм и спорт (20).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

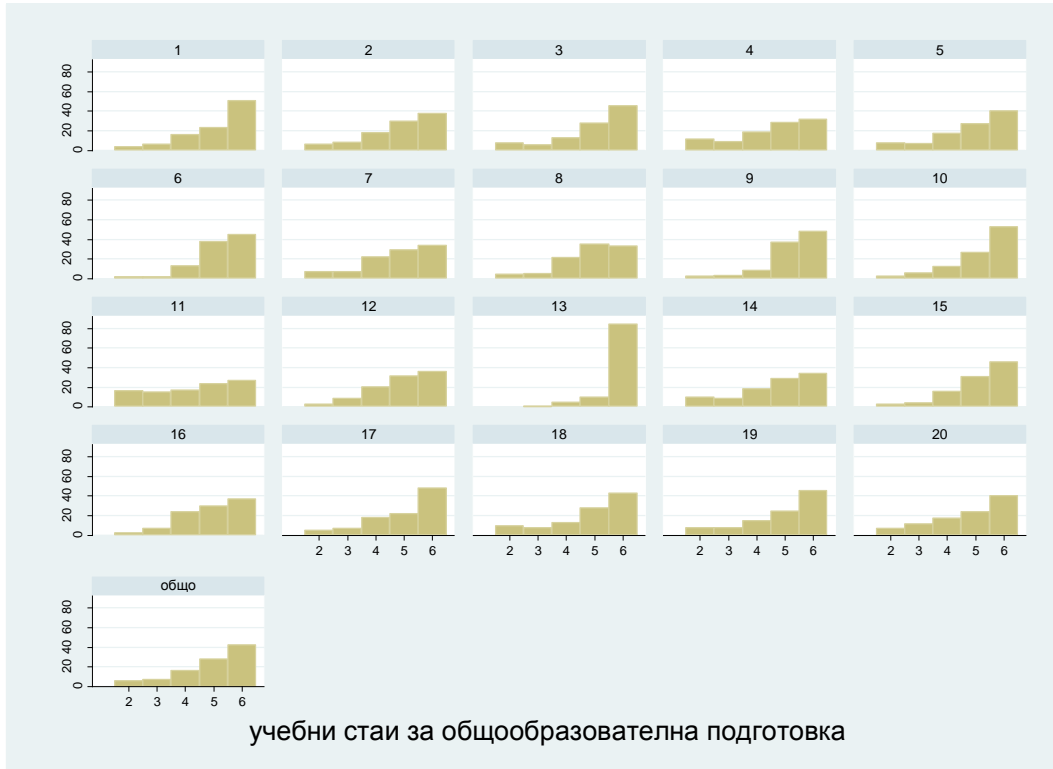

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 65. Учебните стаи за общообразователната подготовка (вкл. компютърните зали) в училището са достатъчно и са в добро състояние (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

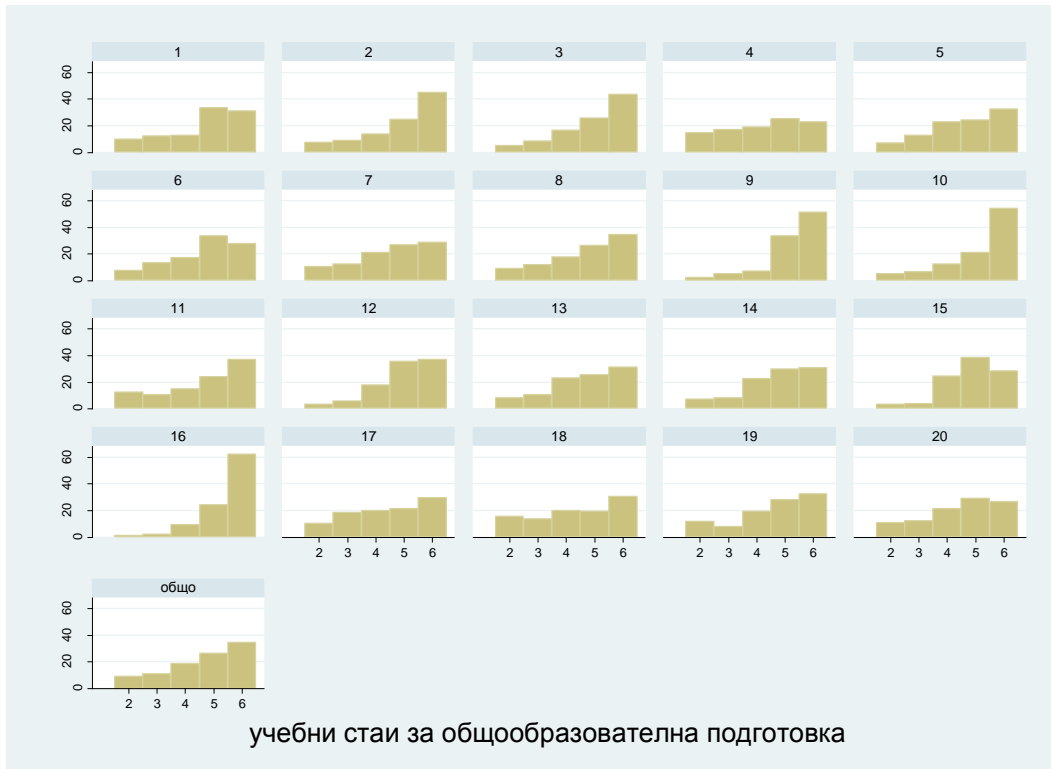

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 66. Учебните стаи за общообразователната подготовка (вкл. компютърните зали) в училището са достатъчно и са в добро състояние (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)

Сред учениците във всички секторни мрежи доминират тези, които са удовлетворени от състоянието на учебните стаи за общообразователна подготовка. На-категорична е удовлетвореността на учениците в секторна мрежа Ветеринарна медицина (16).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

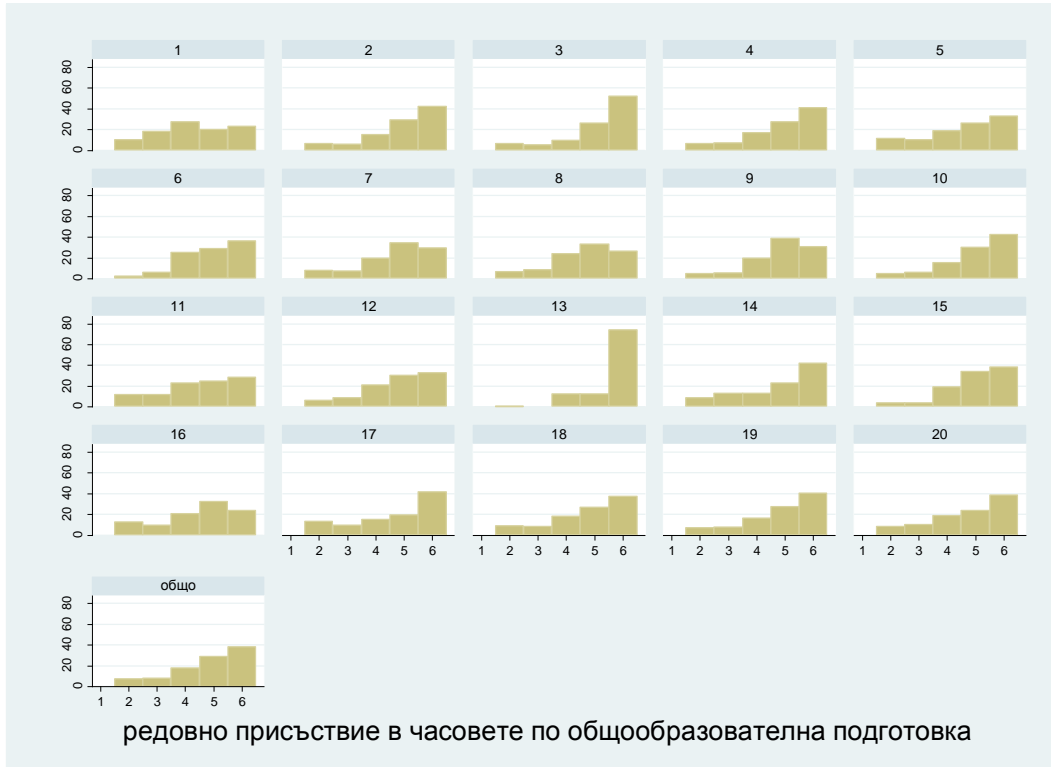

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 67. Редовно присъствие в часовете по общообразователна подготовка (отговор на учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

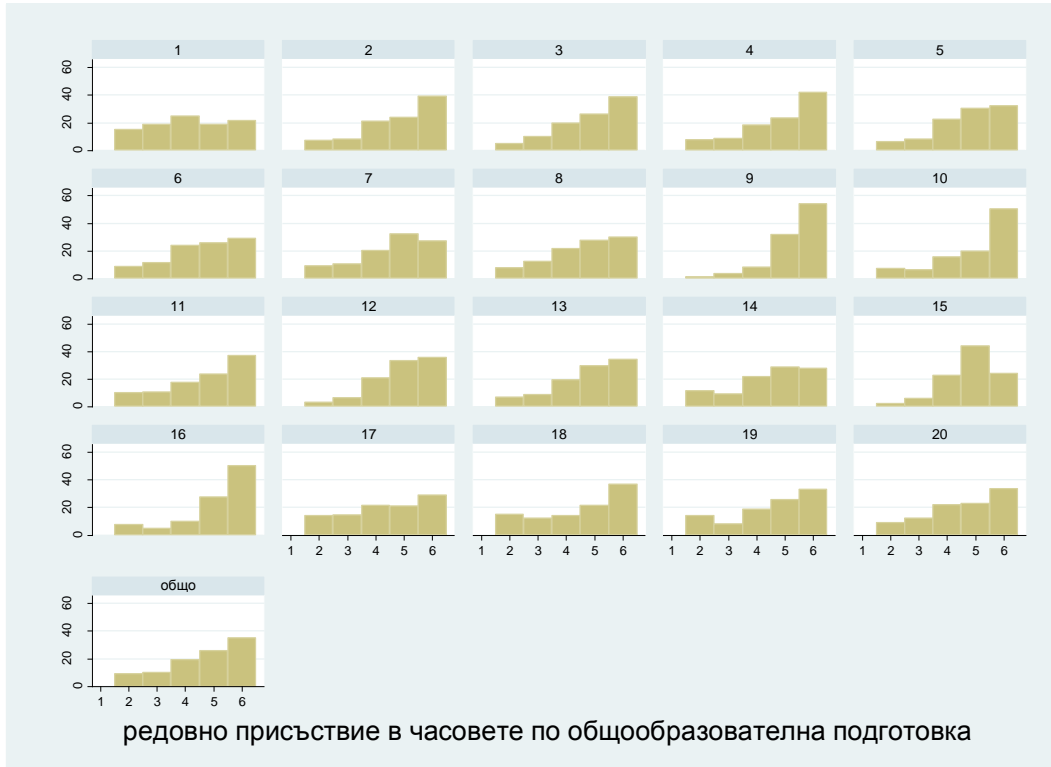

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 68. Редовно присъствие в часовете по общообразователна подготовка (отговор на учениците от професионалните гимназии, включени в проекта)

Учениците общо взето заявяват, че по-голямата част от съучениците им присъстват редовно в часовете по общообразователна подготовка, но има и изключения по училища и секторни мрежи. Сред училищата, включени в проекта в секторни мрежи Изкуства и Фризьорство и козметика (1 и 17) отговорите на учениците на този въпрос са по-колебливи. При всички училища, отново има проблем с присъствието в часовете по общообразователна подготовка в секторна мрежа Изкуства (1), секторна мрежа Дървесина, хартии, пластмаса и стъкло (13) се откроява като абсолютен първенец по посещаемост на часовете.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

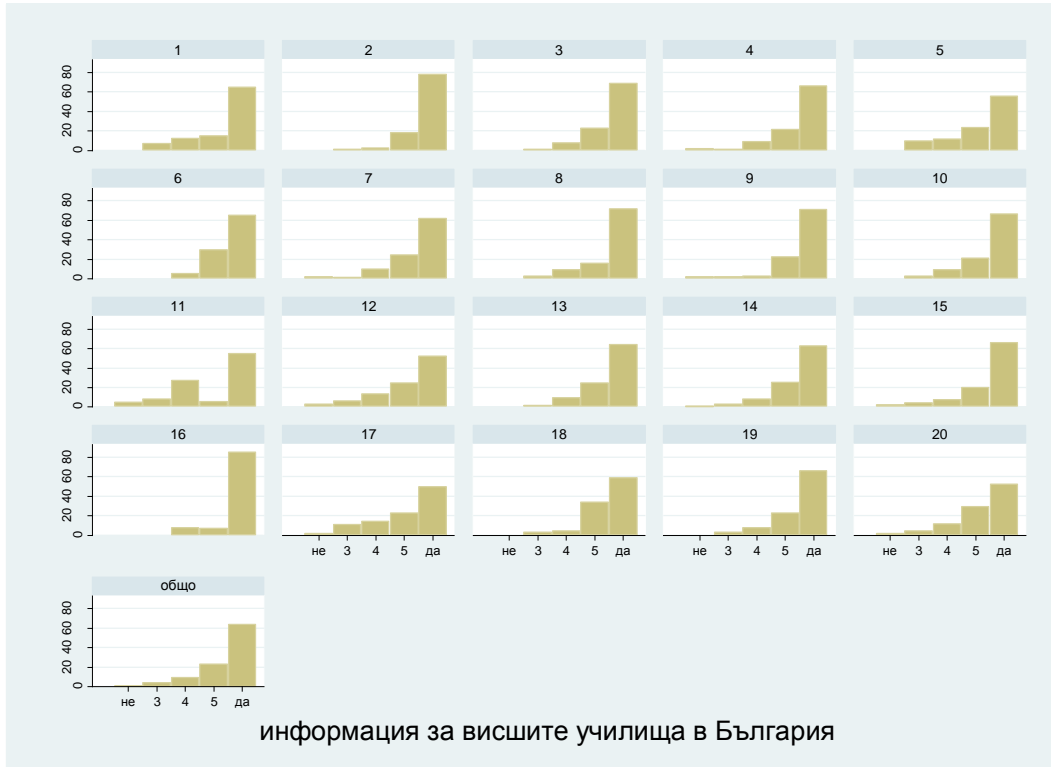

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 69. В училището редовно се разпространява информация за висшите училища в България (според учителите от гимназиите, включени в проекта)

В масовия случай учителите потвърждават, че в тяхното училище се разпространява информация за висшите училища в България.

В също толкова голяма степен учителите твърдят, че тяхното училище поддържа добри контакти с висши училища, които преподават сходни професионални направления. Изключение прави секторна мрежа Хранителни технологии (11). Във всички секторни мрежи се срещат и учители, които не са убедени, че такива контакти се поддържат или дори са убедени, че не се поддържат. Те обаче са много малко и като цяло от гледна точка на учителите в професионалните училища съществува добра връзка с висшето образование. Това съответства напълно на желанията и намеренията на голямата част от родителите и учениците.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

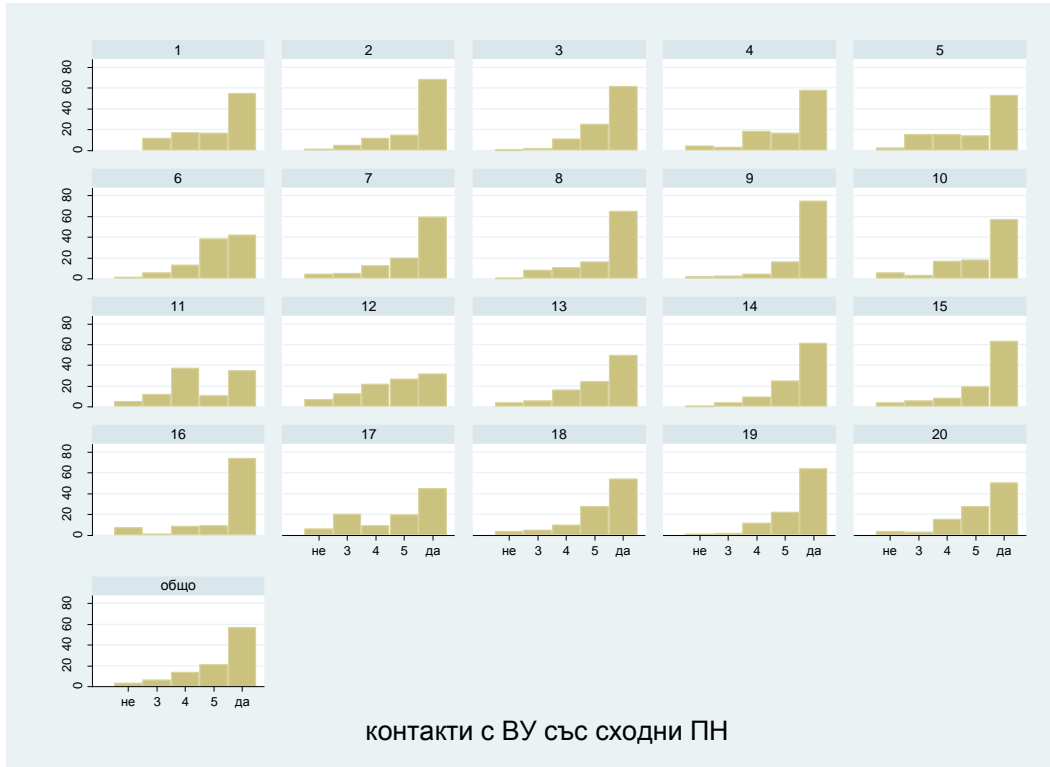

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 70. Контакти с висши училища, в които се преподават сходни професионални направления (според учителите от гимназиите, включени в проекта)

О отношение на предоставянето на информация за висши училища в чужбина при гимназиите, включени в проекта има голяма разногласие между учителите. Това навежда на мисълта, че вероятно такава практика има, но тя не е системна, а въпрос на инициатива на отделни учители и директори (в противен случай повече учители биха знаели за нея). Предоставянето на такава информация е в съзвучие с плановете на немалка част от учениците да заминат в чужбина. При отговорите си на този въпрос част от учителите може да са се замислили дали тази практика ще се разглежда като добра или като генерираща допълнителна миграция и затова са давали умерени и некатегорични отговори. Всъщност непредоставянето на информация едва ли може да повлияе съществено на избора на учениците и техните родители, но може да затрудни намирането на най-добрите решения. Също така едва ли ще бъде добре за нашата икономика ако незнанието и неинформираността са основната причина за оставане на младите в България. Но разбира се, въпросът каква да бъде политиката в тази насока, си остава дискуссионен.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

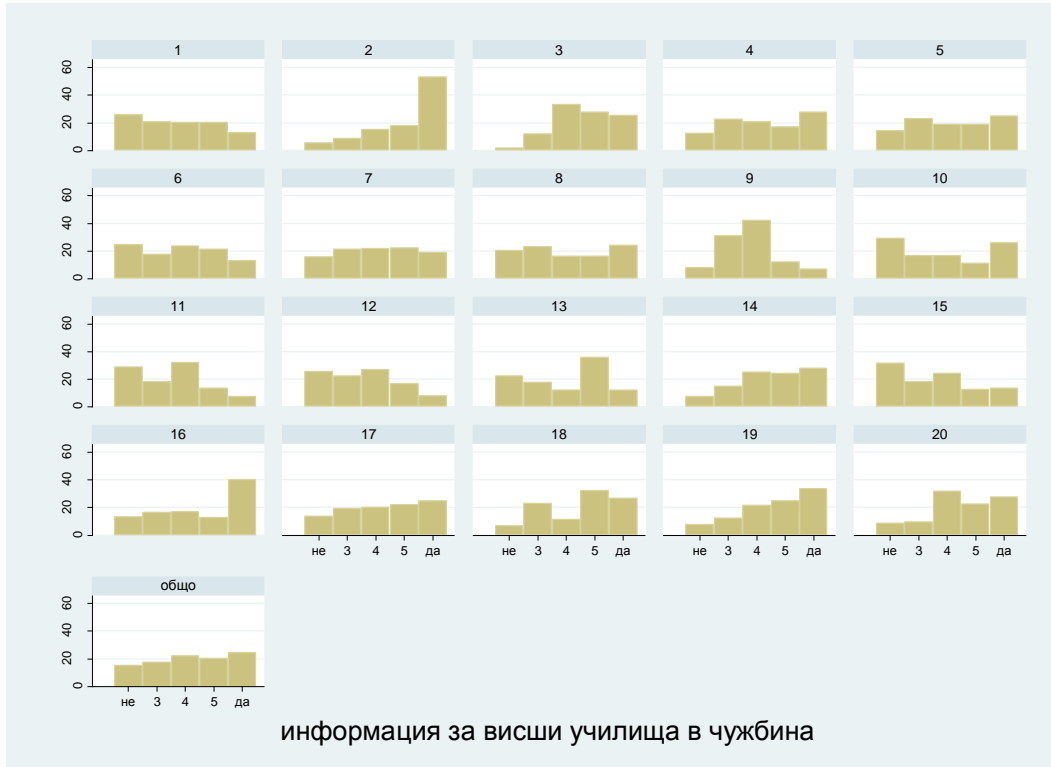

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 71. Предоставяне на информация за висши училища в чужбина (според учителите от гимназиите, включени в проекта)

Работа

На пазара на труда се забелязва връзка между отделните секторни мрежи и свързаните с тях професии в дейността на отделните работодатели (фигури 72 и 73). Има групи от професии, свързани с определени секторни мрежи и професионални направления, които много по-често се срещат в едни и същи фирми. Това означава, че младите хора, обучени в тези професии е добре да имат някаква представа и за другите професии, с представители които много вероятно ще им се наложи да работят в екип. Фигура 71 и фигура 72 са направени на базата на отговори на работодателите, анкетирани при събиране на данни за ЕСУПО. Данните отразяват вероятността дадено професионално направление (професия) да се среща в една и съща фирма с други професии. Става дума за професиите, предназначени за хора, завършили средно професионално образование.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

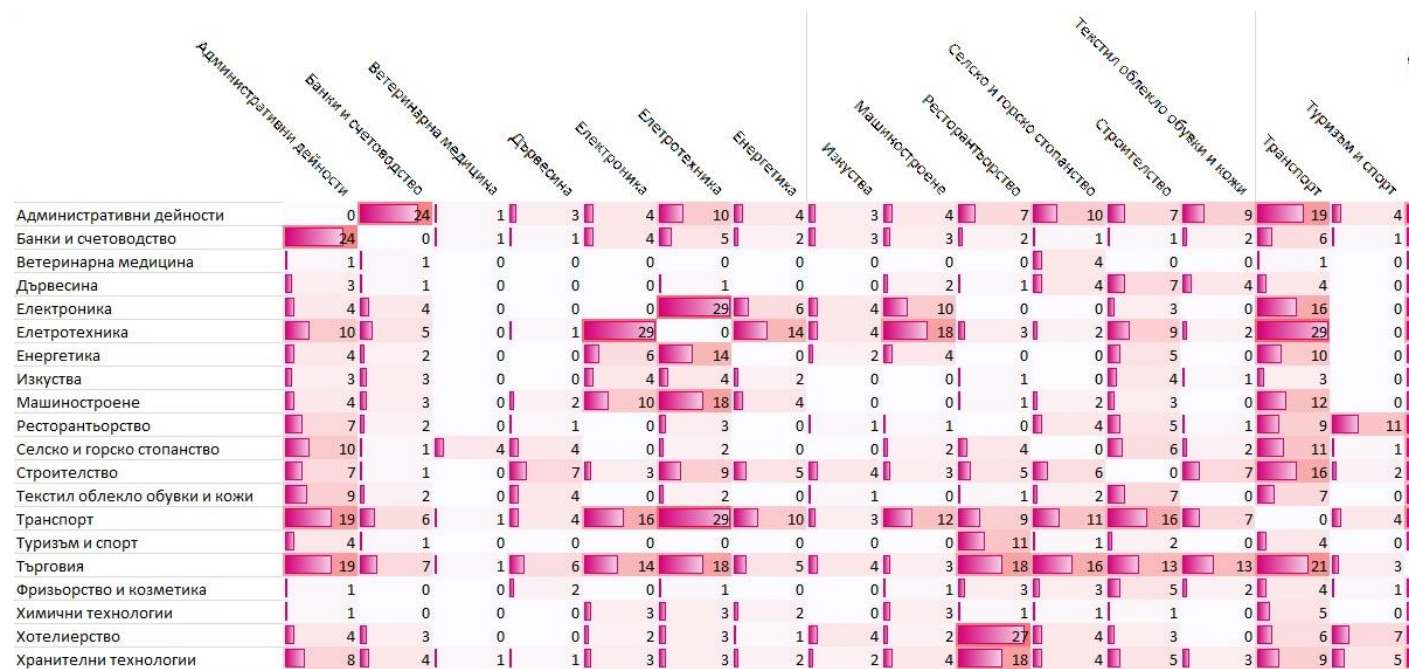

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 72. Връзка между професионалните направления в професионални групи (кълъстери от професии) I

фигура 73. Връзка между професионалните направления в професионални групи (кълъстери от професии) II

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Към учениците в професионалните училища във въпросника има два огледални въпроса. Единият пита дали учителите ги мотивират за работа по професията/специалността, която изучават, а другият – дали учителите ги мотивират за продължаване на образованието във висше училище. В общия случай това са два алтернативни избора, но в много секторни мрежи, където учениците се чувстват насърчавани за едното те се чувстват насърчавани и за другото. В това няма противоречие от педагогическа гледна точка ако приемем, че добрият учител може да насърчава всеки да бъде активен и да направи разумно собствения си избор.

фигура 74. Достъп до оборудване за професионална подготовка, което е съвременно и в добро състояние (според учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 75. Достъп до оборудване за професионална подготовка, което е съвременно и в добро състояние (според учениците от гимназиите, включени в проекта)

Оборудването, свързано с професионалната подготовка е сред най-скъпото в средното образование. Поддържането на модерно оборудване, което да е близо до това, използвано от фирмите в икономиката е трудно и скъпо. Въпреки това, съдейки по отговорите на учениците като цяло те са удовлетворени от наличното оборудване и могат да го ползват, когато това е необходимо за обучението. В конкретни секторни мрежи като например в секторна мрежа Хранителни технологии (11) има по-малка степен на удовлетвореност от оборудването за професионална подготовка. Такива разлики има и по училища и професионални направления. Същите изводи важат с пълна сила и за гимназиите, включени в проекта, макар че при тях по-ниските оценки на учениците за достъпа до оборудване за професионална подготовка са в други секторни мрежи например в секторна мрежа Административни дейности (4) и донякъде в секторна мрежа Туризъм и спорт (20).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 76. Достъп до софтуерни програми, необходими за професионалната подготовка (според учениците от училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

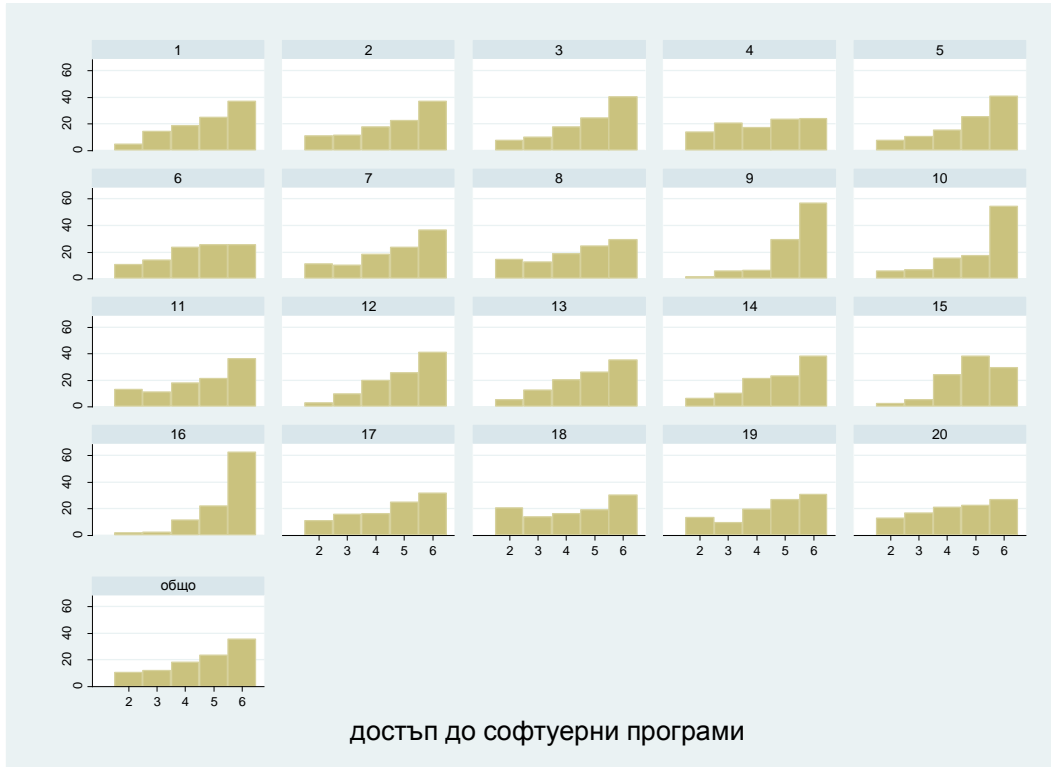

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 77. Достъп до софтуерни програми, необходими за професионалната подготовка (според учениците от гимназиите, включени в проекта)

По отношение на достъпа до софтуерни програми оценката на учениците е също доста позитивна с леки колебания в отделни секторни мрежи – и тук както при оборудването с по-негативен резултат се открояват секторни мрежа Административни дейности и Туризм и спорт (4 и 20).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 78. Достатъчно часове по професионална подготовка (според учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

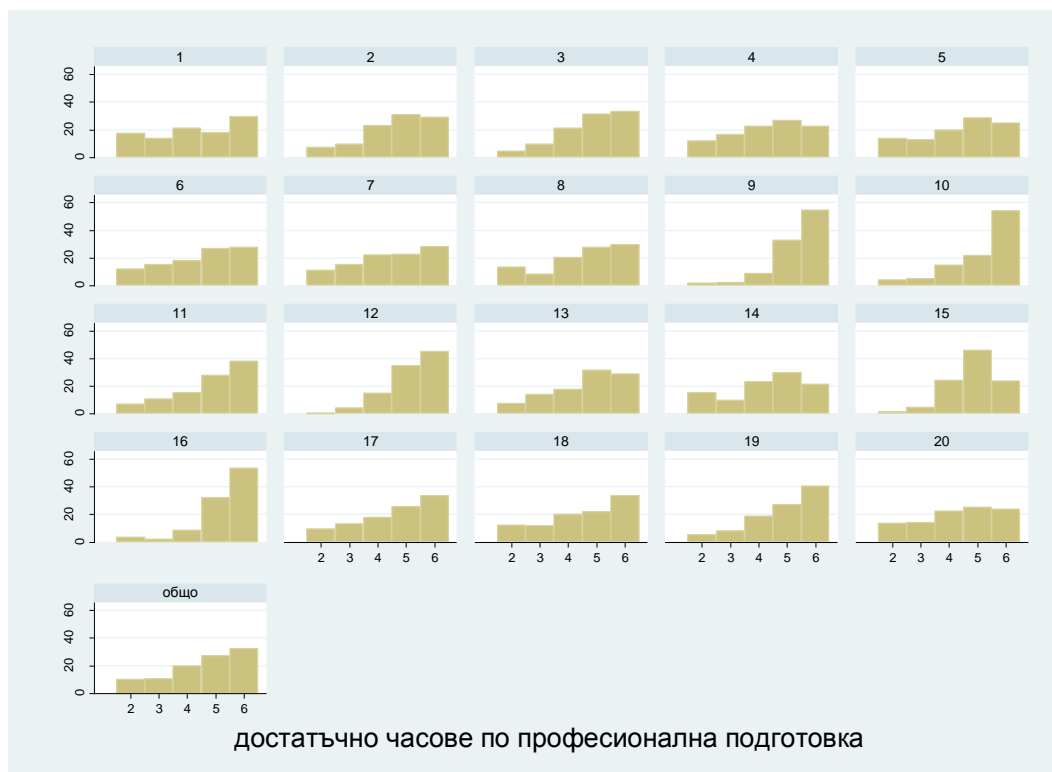

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 79. Достатъчно часове по професионална подготовка (според учениците от гимназиите, включени в проекта)

Голямата част от учениците във всички секторни мрежи считат, че часовете по професионална подготовка са достатъчно. Тук разликите могат да минават по линия на това дали учениците планират да работят или да продължат образованието си или поне дали искат да оставят отворена възможността да продължат образованието си без още да са твърдо решили. Сред гимназиите, включени в проекта изглежда в секторни мрежи Изкуства и Туризъм и спорт има по-значим дял на учениците, желаещи повече часове по професионална подготовка.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 80. Редовно присъствие в часовете по професионална подготовка (според училищата от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 81. Редовно присъствие в часовете по професионална подготовка (според учениците от гимназиите, включени в проекта)

Повечето ученици, включително тези от гимназиите, включени в проекта твърдят че съучениците им редовно посещават часовете по професионална подготовка. Учениците, които са на противното мнение са малцинство. Интересно е, че именно в секторна мрежа Изкуства (1), в която немалко ученици искат допълнителни часове по професионална подготовка, тяхната самооценка за посещаемостта на тези часове е относително ниска.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

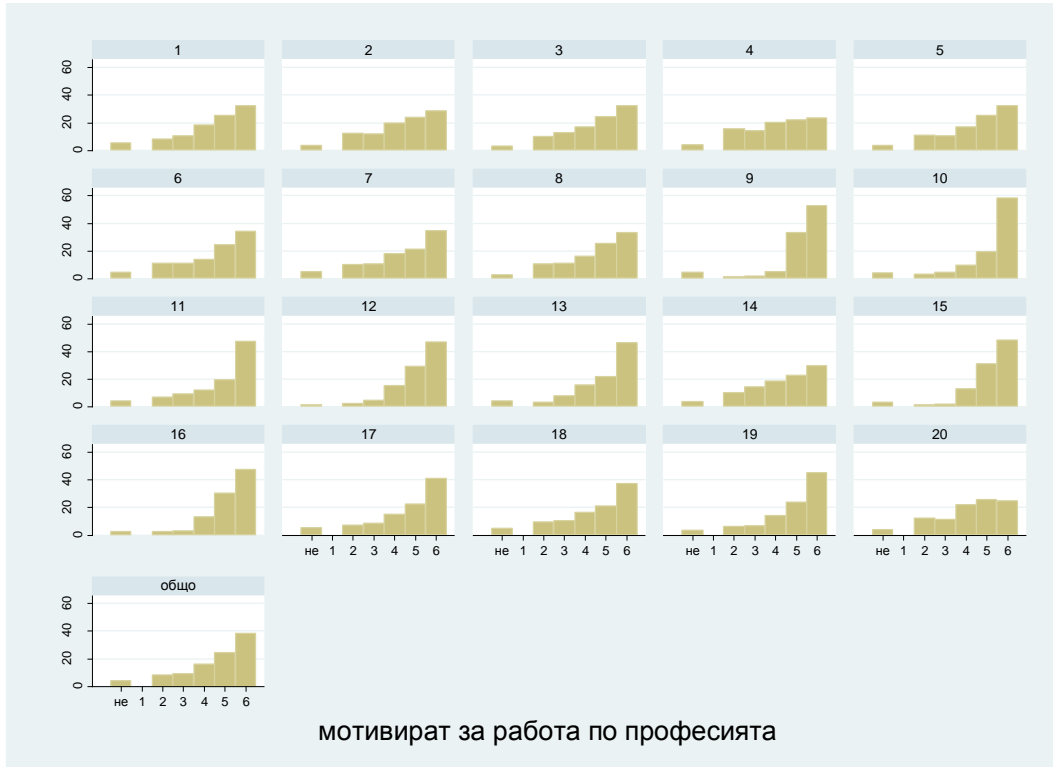

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 82. Учителите мотивират учениците за работа по професията/специалността, по която се обучават (според учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

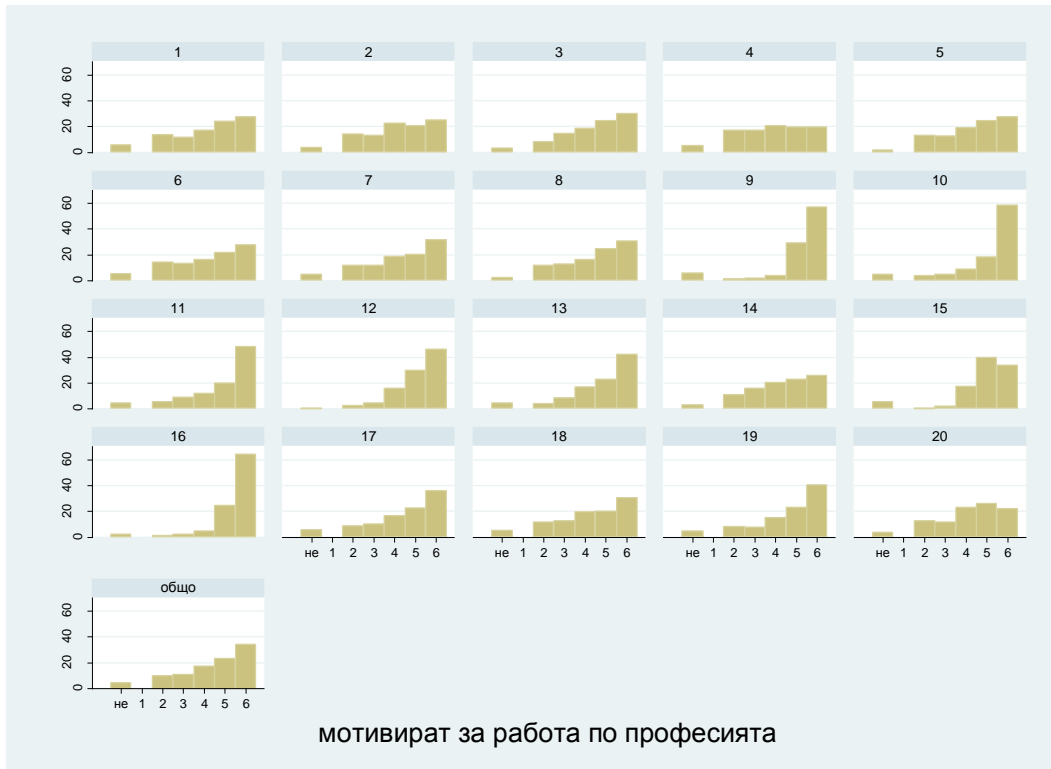

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 83. Учителите мотивират учениците за работа по професията/специалността, по която се обучават (според учениците гимназиите, включени в проекта)

Като цяло учениците във всички секторни мрежи се чувстват мотивирани от своите учители да работят по изучаваната професия. Това е вярно в значително по-малка степен в секторни мрежи Административни дейности и Туризъм и спорт (4 и 20). По този индикатор по принципно не би следвало да очакваме сериозни междурегионални различия. Въпреки това данни показват, че в областите Варна и Габрово би следвало да се обърне повече внимание как и дали учителите мотивират учениците си за работа по изучаваната професия.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 84. Насърчават за участие в стажове (според родителите от всички училища)

Мнението на родителите в различните секторни мрежи дали училищата насърчават участието в стажове се различава значително. В секторна мрежа Туризъм и спорт родителите са единодушни, че това е така. В много други секторни мрежи доминира преценката, че участието в стажове се насърчава, но мненията са много по-диверсифицирани. В секторна мрежа Административни дейности (4) мненията на родителите са разделени.

Както при оценката на училищата така и при оценката потенциала на специалностите (професиите) е важно дали учениците и родителите продължават ретроспективно да са доволни от избора си.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 85. Отново би записал същата професия/специалност (според учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 86. Отново би записал същата професия/специалност (според учениците от гимназиите, включени в проекта)

От отговорите на учениците във всички секторни мрежи се вижда, че повечето от тях не съжаляват за избора си на професия/специалност и биха го повторици. Все по секторни мрежи има разлики. Например сред учениците в секторна мрежа Административни дейности има относително много такива, които не биха повторици избора си. Това може би е разумна преценка, имайки предвид, че този сегмент от пазара на труда е към момента доста наситен с кадри, включително такива с висше образование.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 87. Ако можеха да се върнат назад във времето биха насочили детето си към същата професия (според родителите от всички училища)

Родителите в голямата си част и във всички секторни мрежи биха насочили детето си към същата професия, ако можеха да се върнат назад във времето. Както и при учениците известно колебание в адекватността на направения избор има само в секторна мрежа Административни дейности (4), но и там преобладава нагласата изборът да бъде потвърден.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

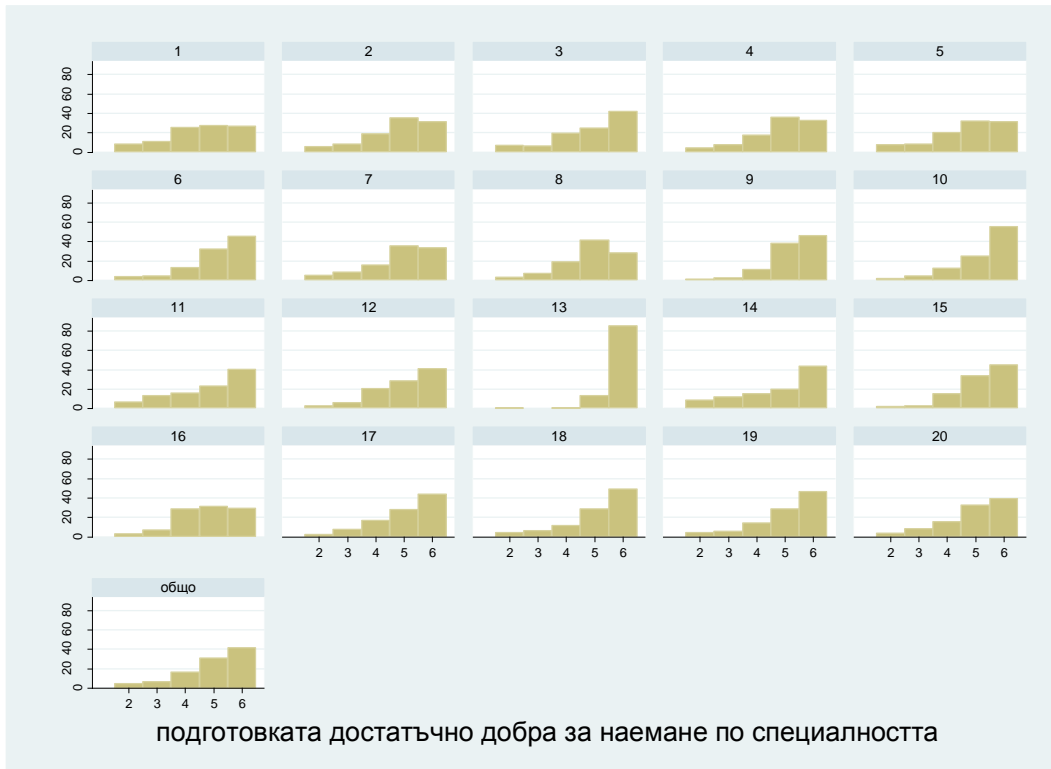

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 88. Подготовката е достатъчно добра за наемане по специалността (според учениците от всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

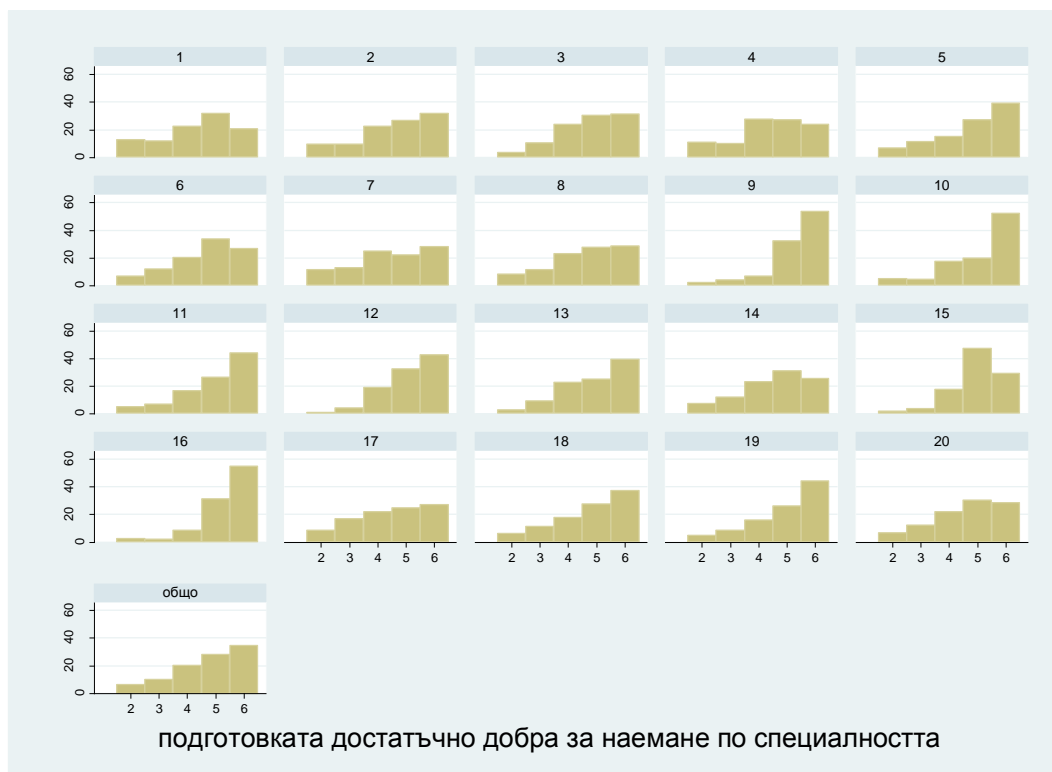

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 89. Подготовката е достатъчно добра за наемане по специалността (според учениците от гимназиите, включени в проекта)

Въпреки доминиращото мнение на учениците, че подготовката им е достатъчно добра за наемане на работа по изучаваната специалност по секторни мрежи има съществени разлики, както при училищата, включени в проекта, така и при всички професионални училища. В някои секторни мрежи преценката на учениците за готовността им да работят по специалността е много по-колеблива, а в други като секторни мрежи Химични технологии и Транспорт (9 и 10) - много по-категорична.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

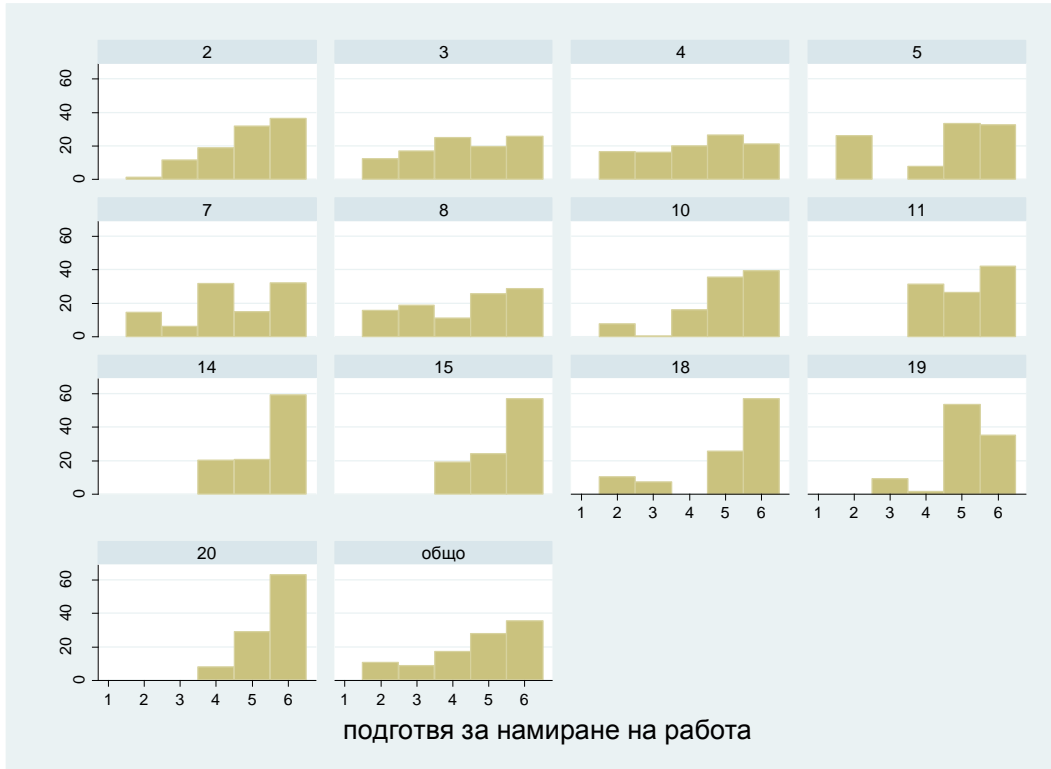

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 90. Училището подготвя за намиране на работа по специалността (според родителите от всички училища)

Повечето анкетирани родители считат, че училището подготвя за намиране на работа по специалността, но резултати по отделни секторни мрежи се отличават. Това убеждение е особено подчертано в секторни мрежи Строителство, Селско и горско стопанство и Туризм и спорт (14, 15 и 20). В други секторни мрежи мненията са колебливи или направо раздвоени.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

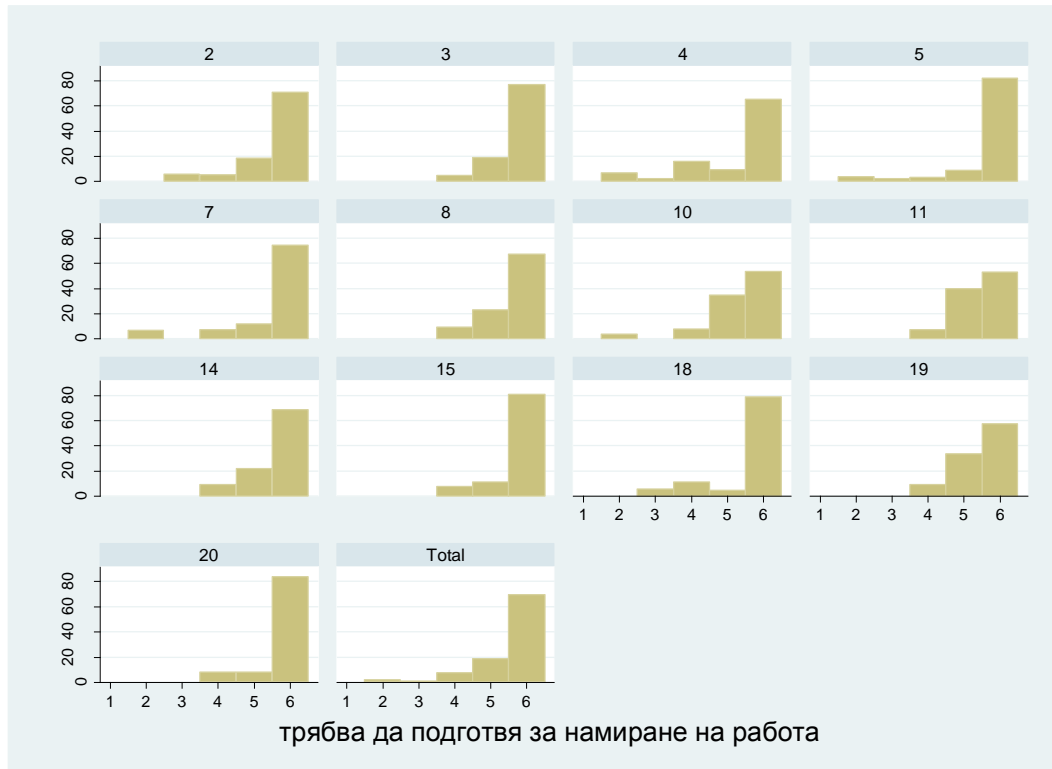

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 91. Училището трябва да подготвя за намиране на работа (според родителите от всички училища)

Родителите масово и във всички секторни мрежи са убедени, че професионалното училище трябва да подготвя за намиране на работа. Тъй като мнозинството родители са убедени и че училището трябва да подготвя за продължаване във висше училище, очевидно желанието на родителите е училището да предоставя необходимата гъвкавост и максимално поле за бъдещ избор. Това желание на родителите изглежда съвсем разумно и оправдано в контекста на очакванията за един много динамичен пазар на труда за новите поколения и за нарастваща необходимост от учене през целия живот.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

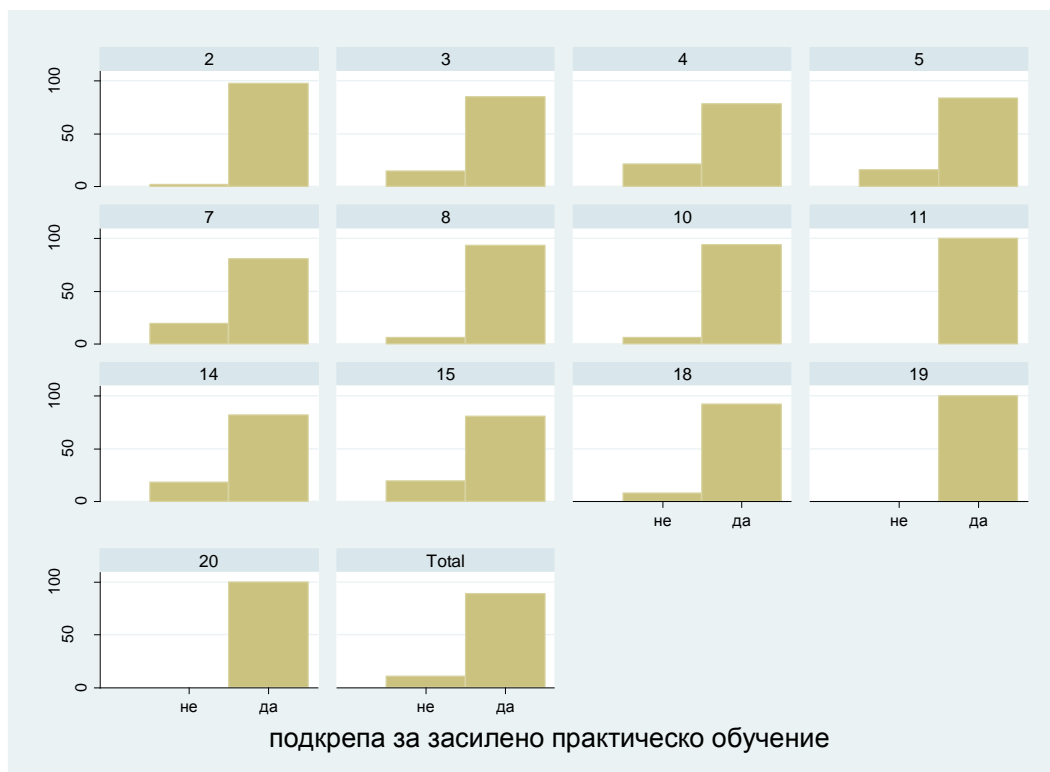

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 92. Насочване на детето към професионално училище, което предлага засилено практическо обучение (според родителите от всички училища)

Почти всички родители от всички секторни мрежи биха насочили децата си към професионално училище със засилено практическо обучение на реално работно място във фирма. Отговорът на този въпрос може да се интерпретира като силна потенциална подкрепа за дуалното обучение. При внимателно вглеждане в отговорите на въпросите, отнасящи се до по-нататъшното обучение във висшето образование, става ясно, че родителите не са склонни работата по професията да бъде алтернатива на по-нататъшното образование. Родителите искат децата им да запазят отворени всички врати пред себе си и да могат да правят избор. Така че форми на дуално обучение, които правят сериозен компромис с общообразователната подготовка или затварят вратите към висшето образование, било то нормативно или де факто, могат да срещнат сериозен отпор, след като родителите се ориентират за какво става въпрос. Към момента родителите не мислят (и изглежда не биха искали да мислят) професионалната подготовка като алтернатива на висшето образование.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

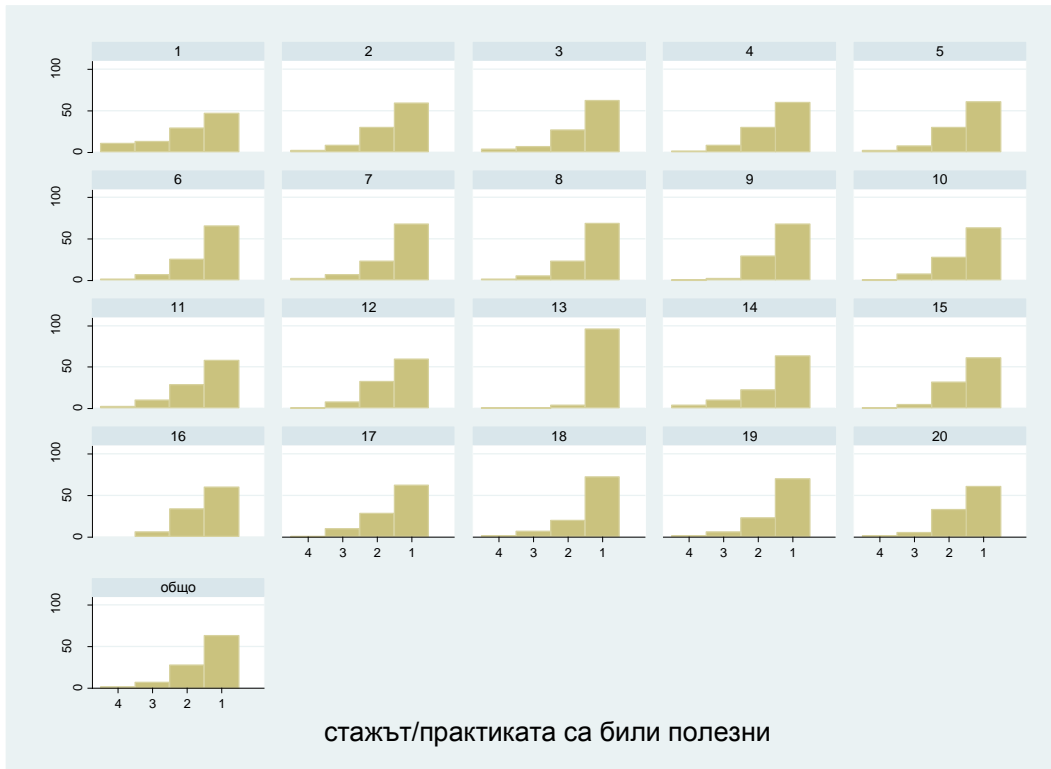

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 93. Стажът и практиката са били полезни (според учениците във всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

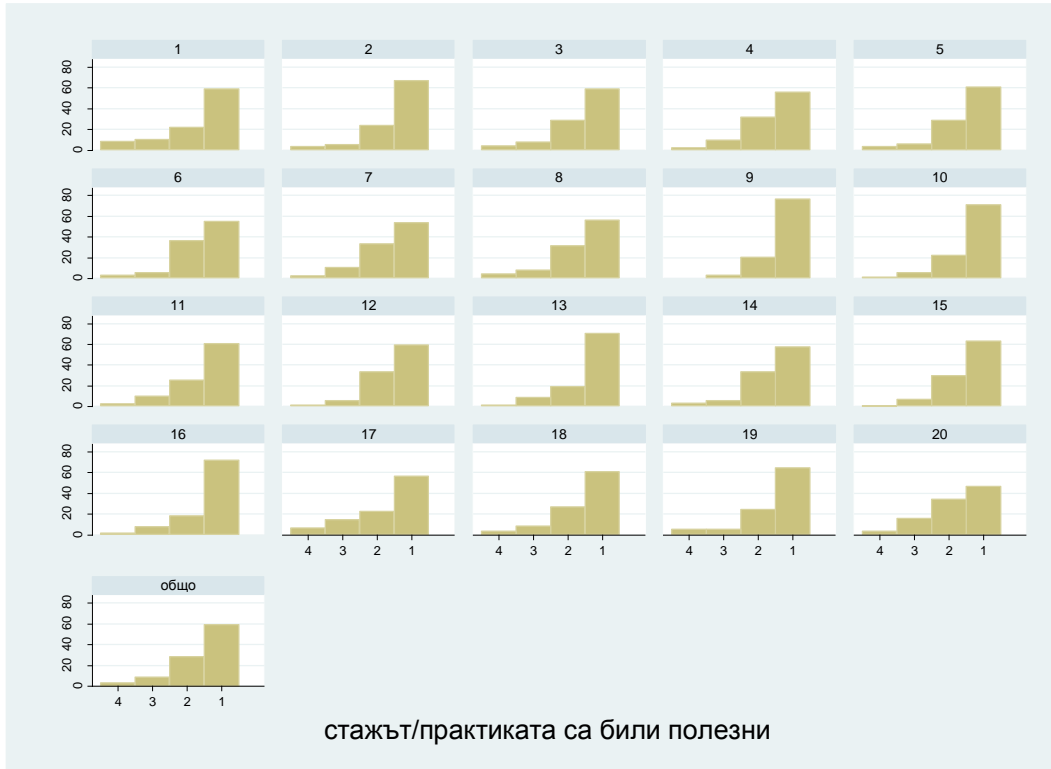

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 94. Стажът и практиката са били полезни (според учениците от гимназиите, включени в проекта)

Според голямата маса от учениците стажът и практиката, в които са участвали са били изцяло полезни или повечето неща в тях са били полезни. Всички ученици заявяват, че са участвали в стаж или практика. Тази позитивна оценка се отнася както до училищата, включени в проекта, така и до всички професионални училища. Има и малък процент ученици, които казват че нищо или почти нищо в стажът или практиката не е било полезно за тях. Те са обичайно общо до 10% от всички ученици, в която и да било секторна мрежа, а делът в цялото средно професионално образование е незначителен.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

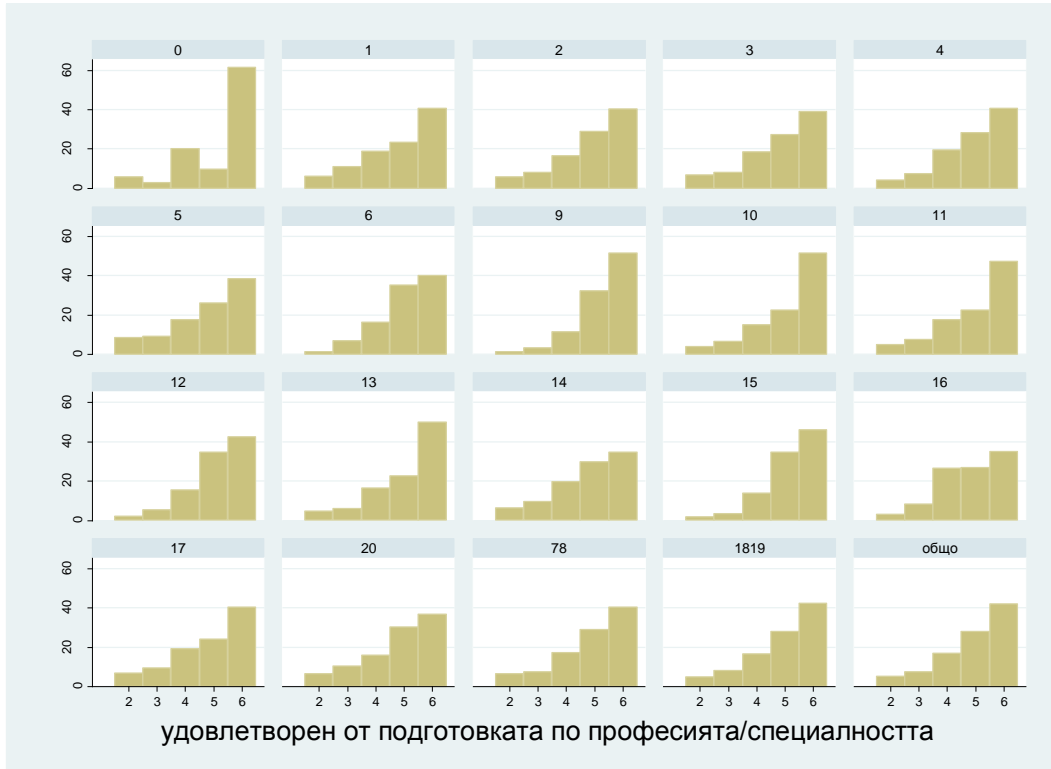

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 95. Удовлетвореност от подготовката по професията/специалността (според учениците във всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

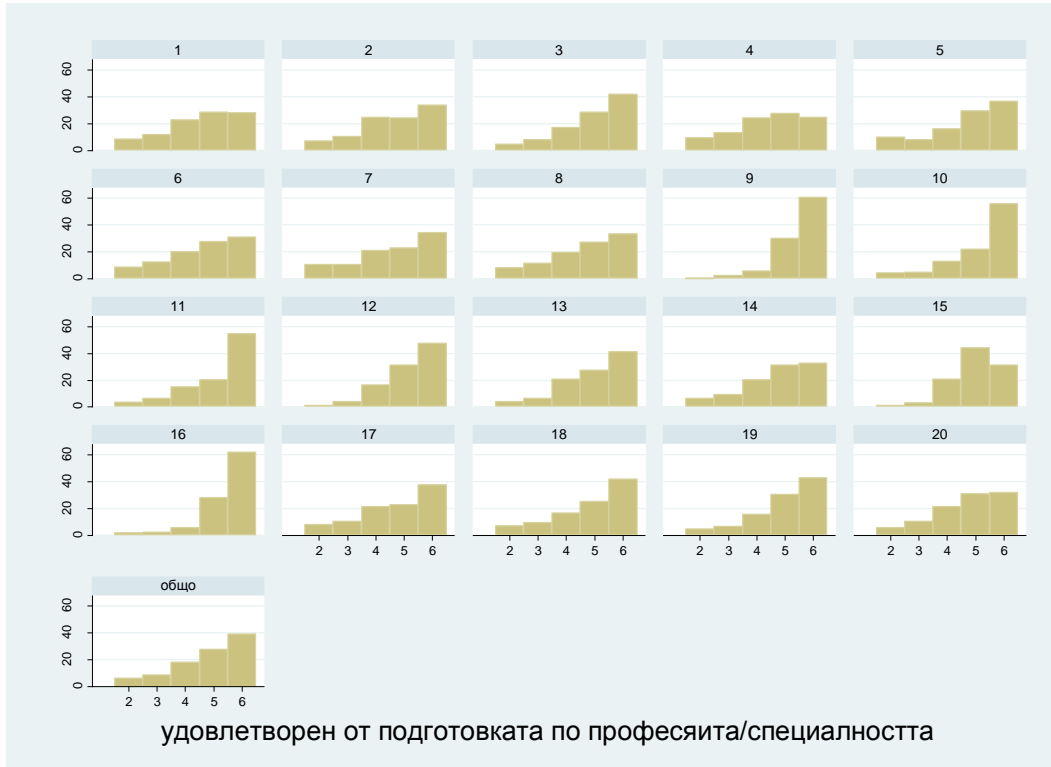

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 96. Удовлетвореност от подготовката по професията/специалността (според учениците в гимназиите, включени в проекта)

Удовлетвореността от подготовката по професията е като цяло висока, но има разлики по секторни мрежи. При секторни мрежи Изкуства и Административни дейности (1 и 4) съотношението в полза на високата удовлетвореност не е толкова категорично. Наред с това трябва да се има предвид, че във всички секторни мрежи има и немалко ученици, чиято оценка за подготовката е колеблива (4) или които са направо неудовлетворени от получената подготовка (1 и 2).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 97. Учебни стаи за професионална подготовка според учениците (според училищата във всички училища)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

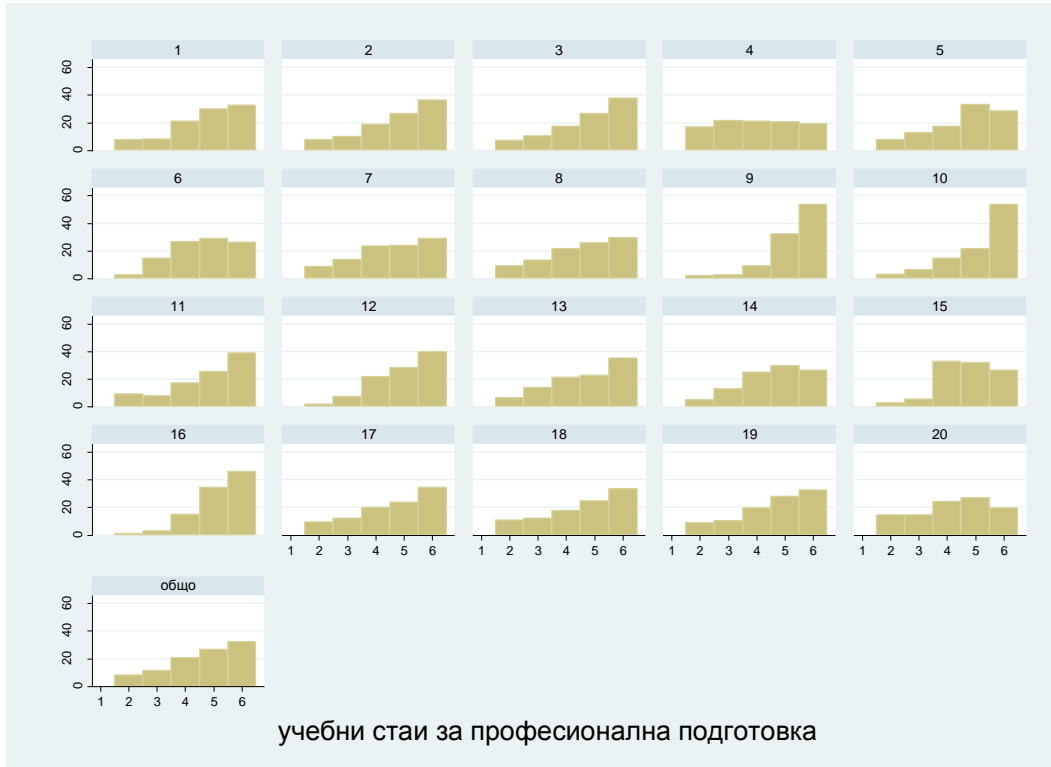

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 98. Учебни стаи за професионална подготовка според учениците (според учениците от гимназиите, включени в проекта)

Оценка ЕСУПО

В тази част са разгледани отговорите на въпроси, които регистрират преценката за нуждата от система, подобна на ЕСУПО на различни участници в процеса на професионално образование и ползватели на неговите продукти.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

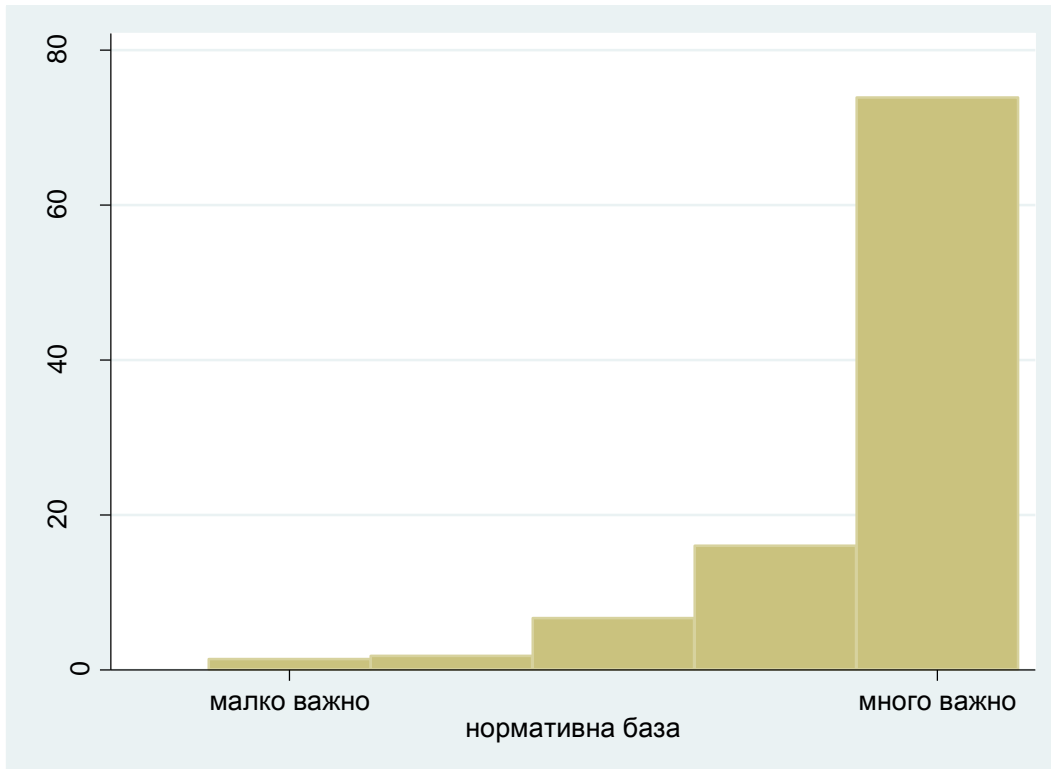

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 99. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за нормативната база?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

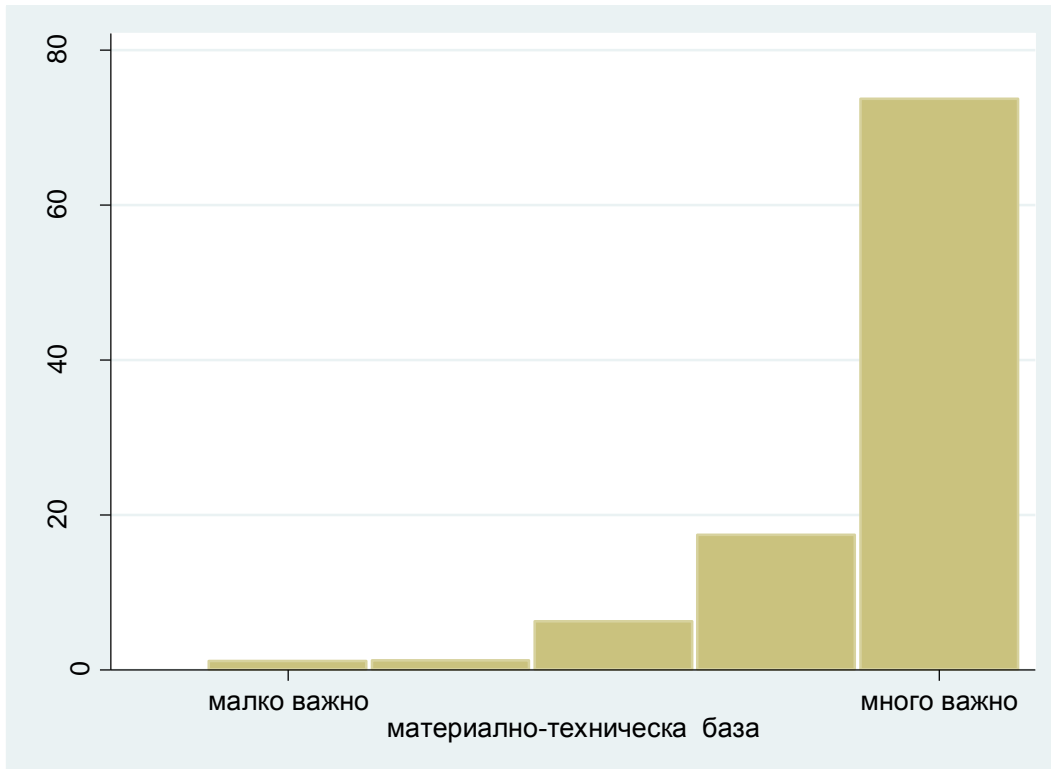

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 100. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за материално-техническата база?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

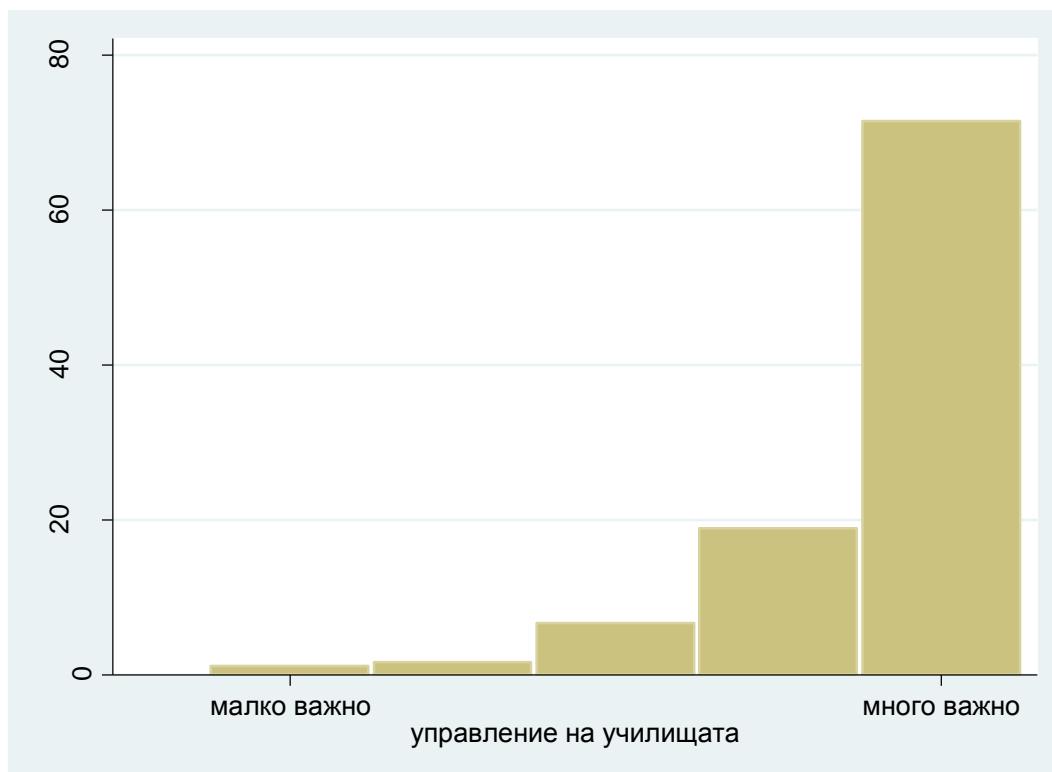

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 101. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за управлението на училищата?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

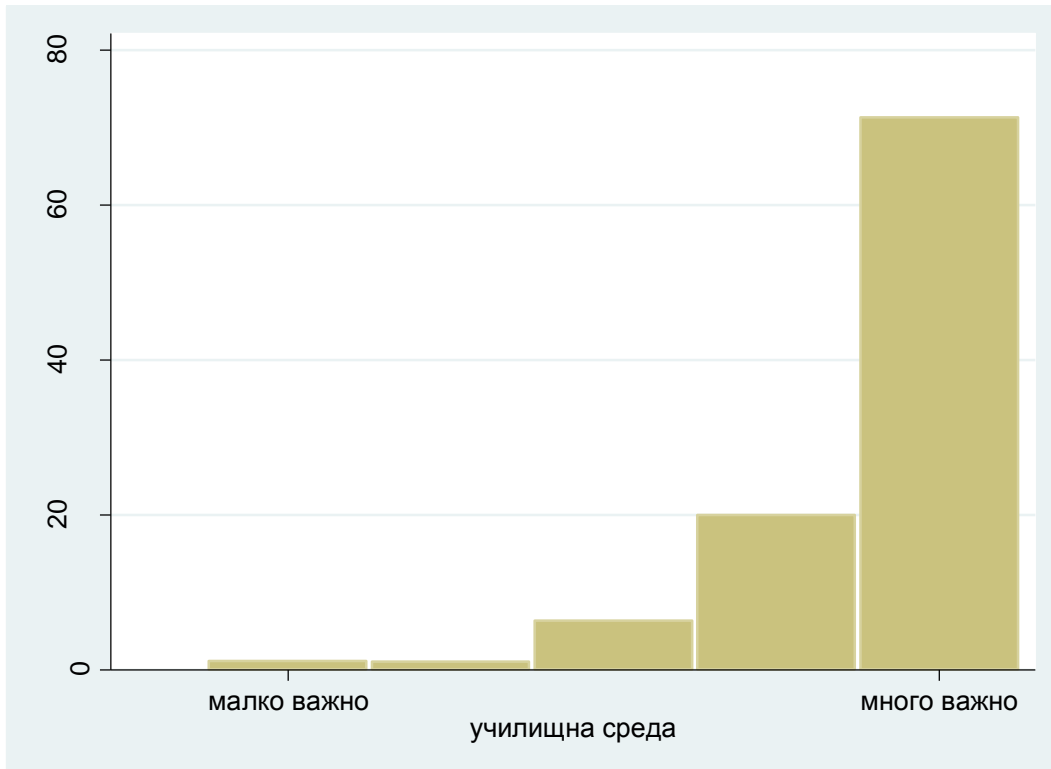

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 102. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за училищната среда?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

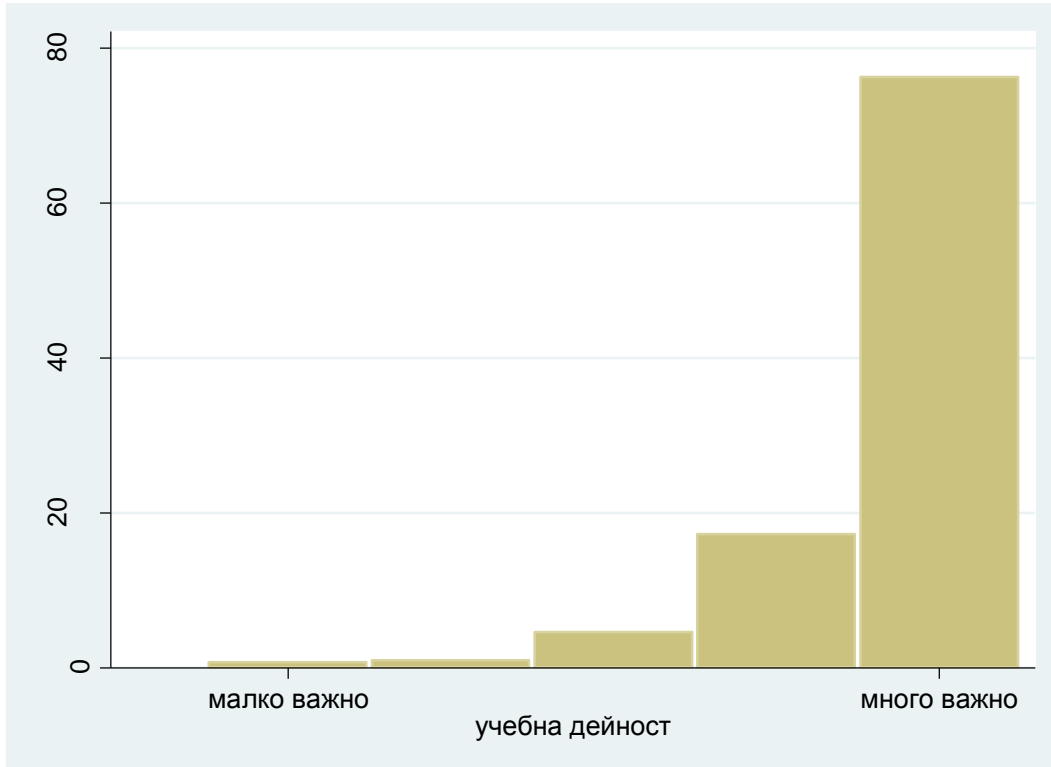

Европейски социален фонд

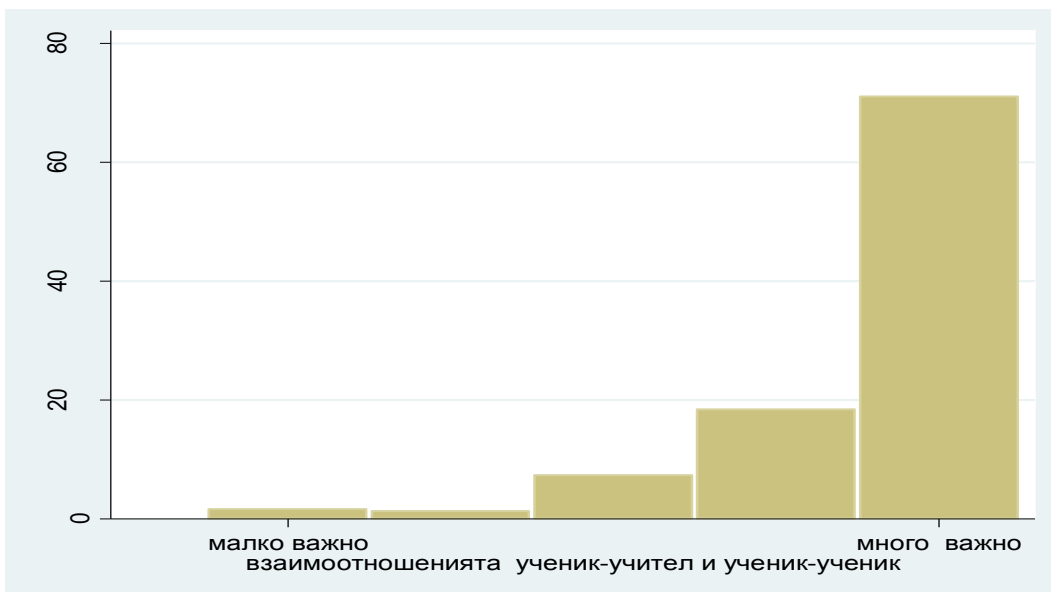

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 103. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за учебната дейност?

фигура 104. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за взаимоотношенията ученик-учител и ученик-ученик?

фигура 105. Важна ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за реализацията на завършилите на пазара на труда?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

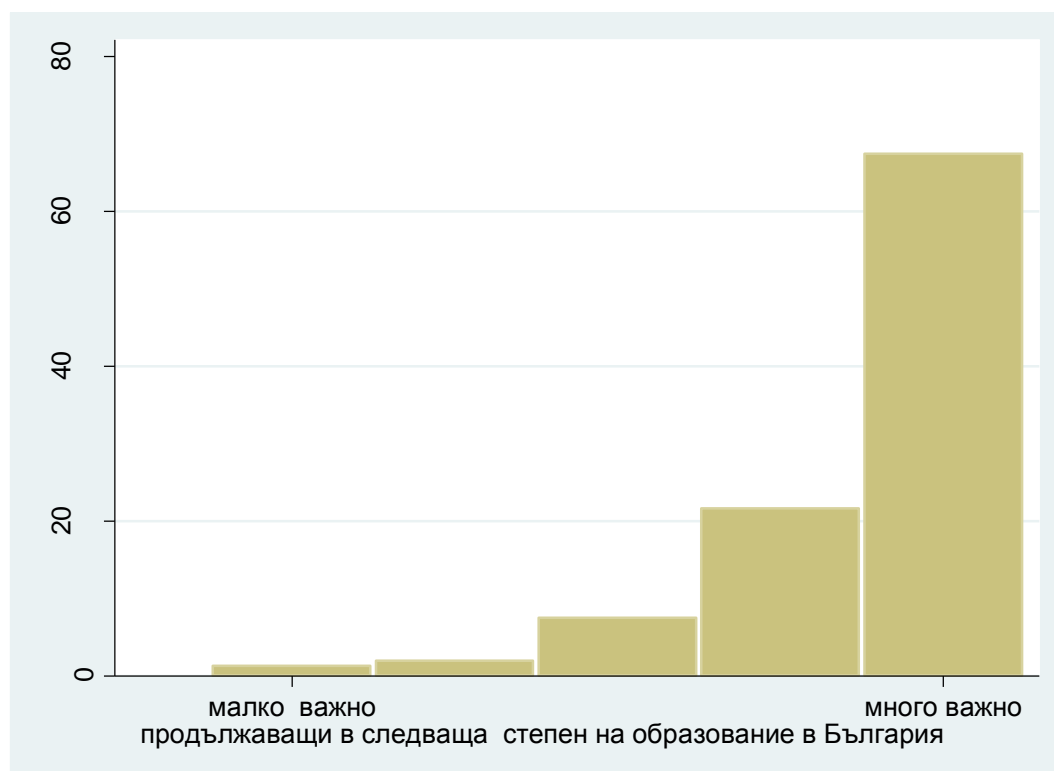
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 106. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за завършилите училището, които продължават в следващата степен на образование във висши училища в България?

фигура 107. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за участието на училището в национални, европейски и други международни програми и проекти?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Учителите в огромната си част отговарят положително на всички въпроси, свързани с нуждата от информация и създаването на система, която може редовно да им я предоставя. Можем да заподозрем учителите, че дават политически желателни отговори, но тяхното мнение се потвърждава и от мнението на групи като родителите и работодателите, които са в много по-малка степен зависими от образователната система

При учениците също има голяма подкрепа за предоставянето на информация чрез система, подобна на ЕСУПО. Голямата част от учениците във всички секторни мрежи са убедени, че за ръководството на тяхното училище ще е полезно да получава информация за мнението им по широк кръг от въпроси (виж следващите 7 графики). Това важи както за гимназиите, включени в проекта, така и за всички останали професионални училища.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

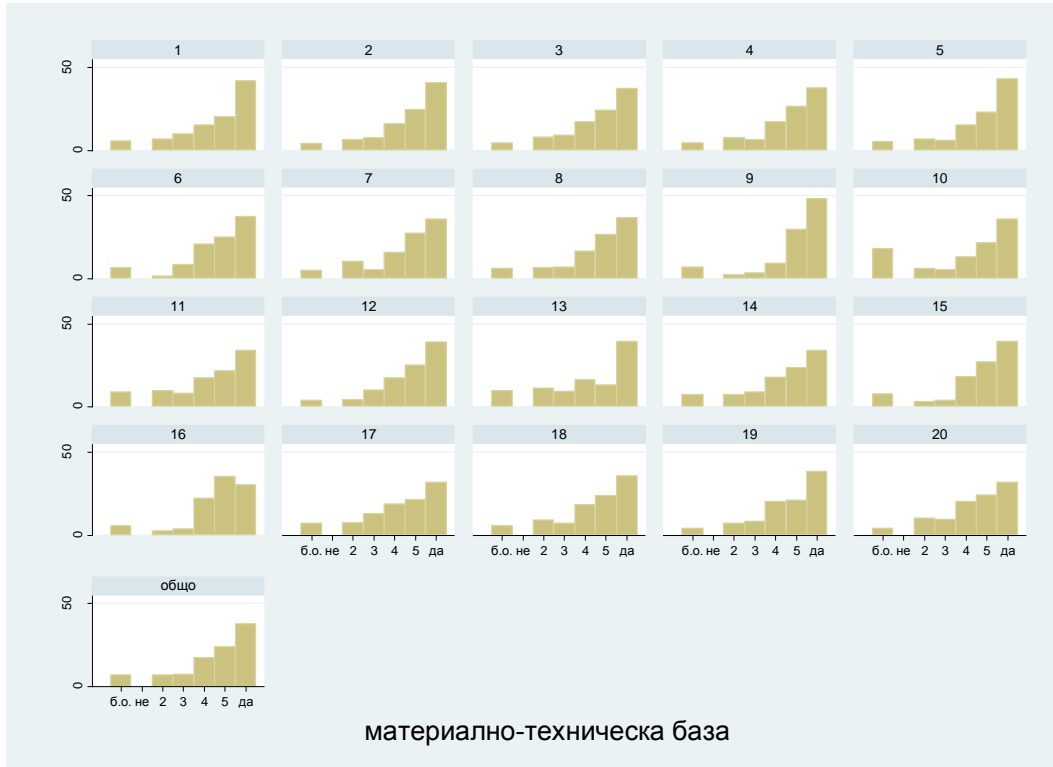

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 108. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за материално-техническата база (според учениците от всички училища)?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

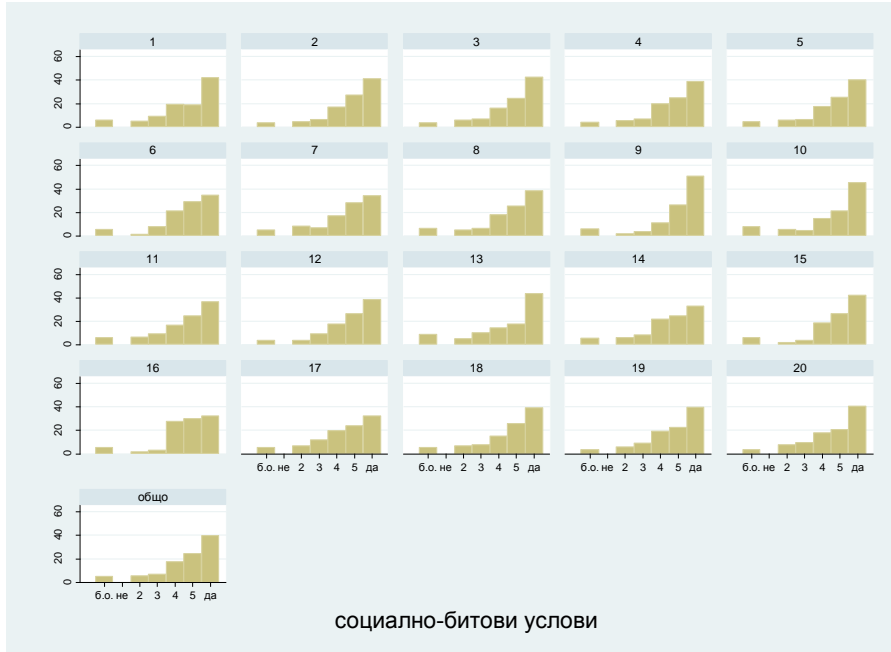

Европейски социален фонд

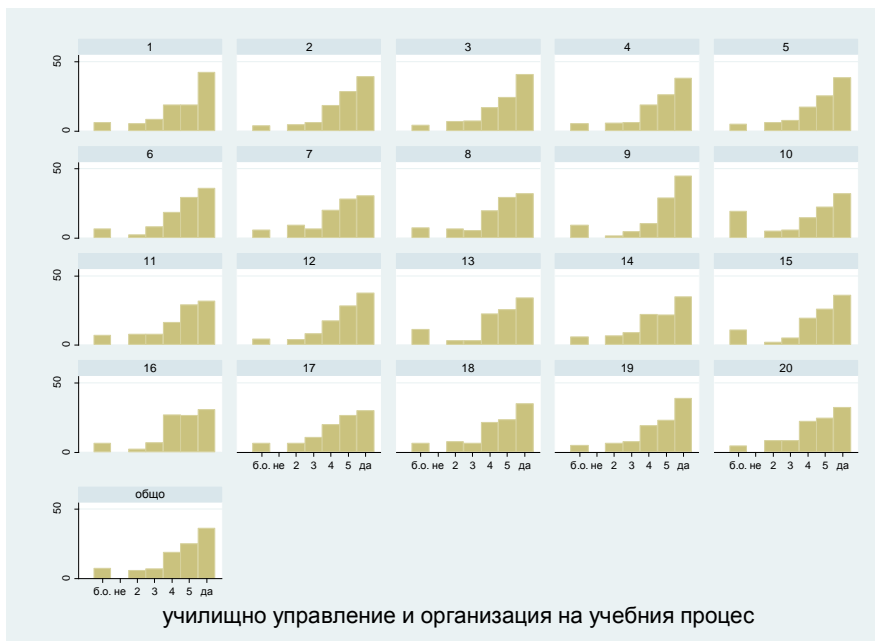

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 109. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за социално-битовите условия (според учениците от всички училища)?

фигура 110. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за училищното управление и организацията на учебния процес (според учениците от всички училища)?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

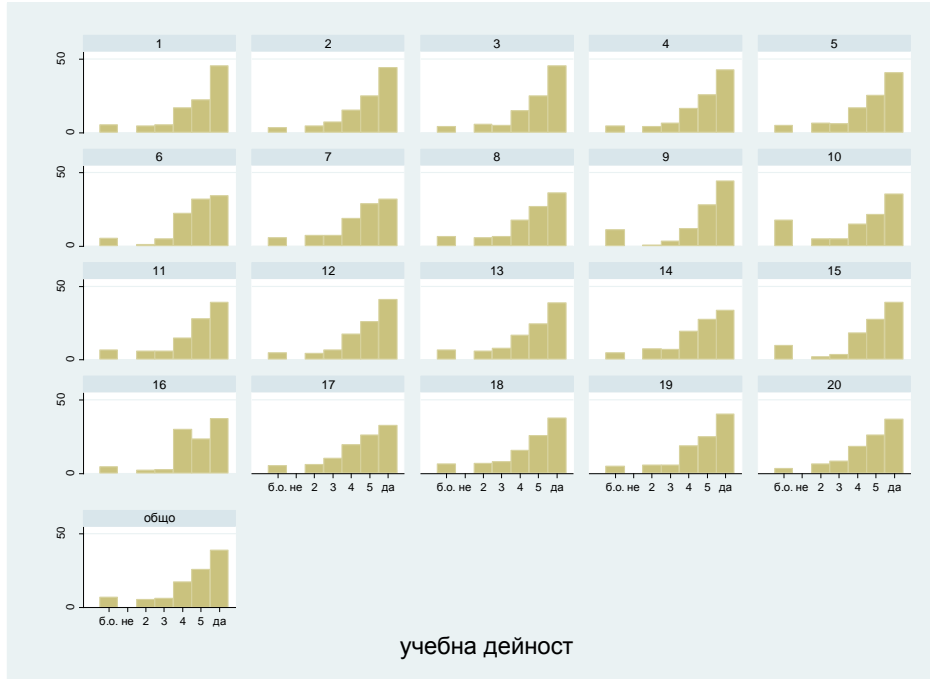

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 111. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за учебната дейност (според учениците от всички училища)?

фигура 112. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за взаимоотношенията с другите ученици и с учителите (според учениците от всички училища)?

фигура 113. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за сигурността в училище (според учениците от всички училища)?

Европейски съюз

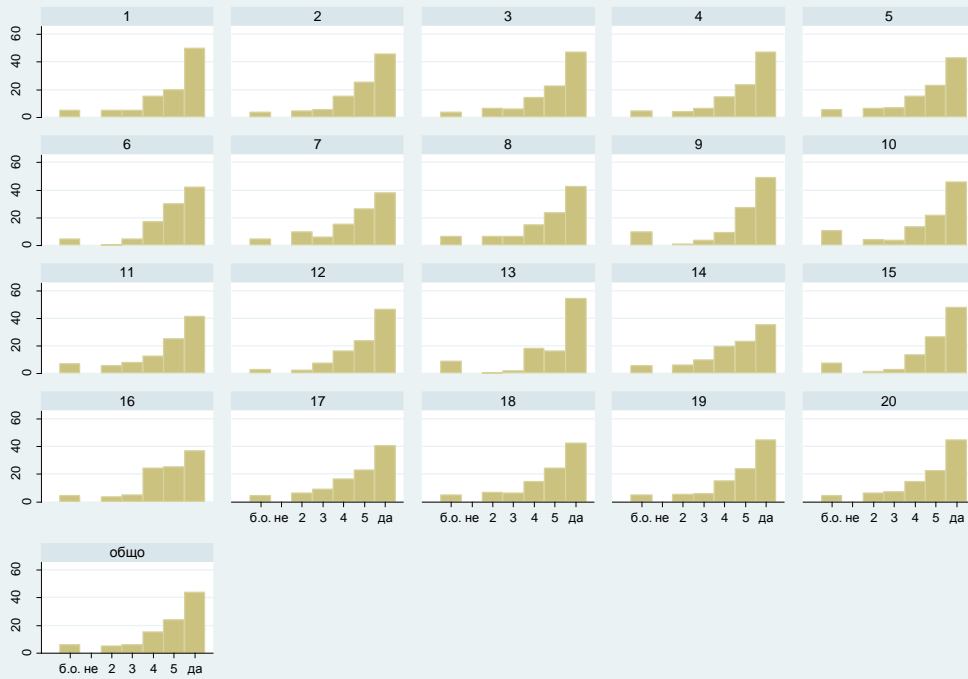
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

сигурност в училище

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

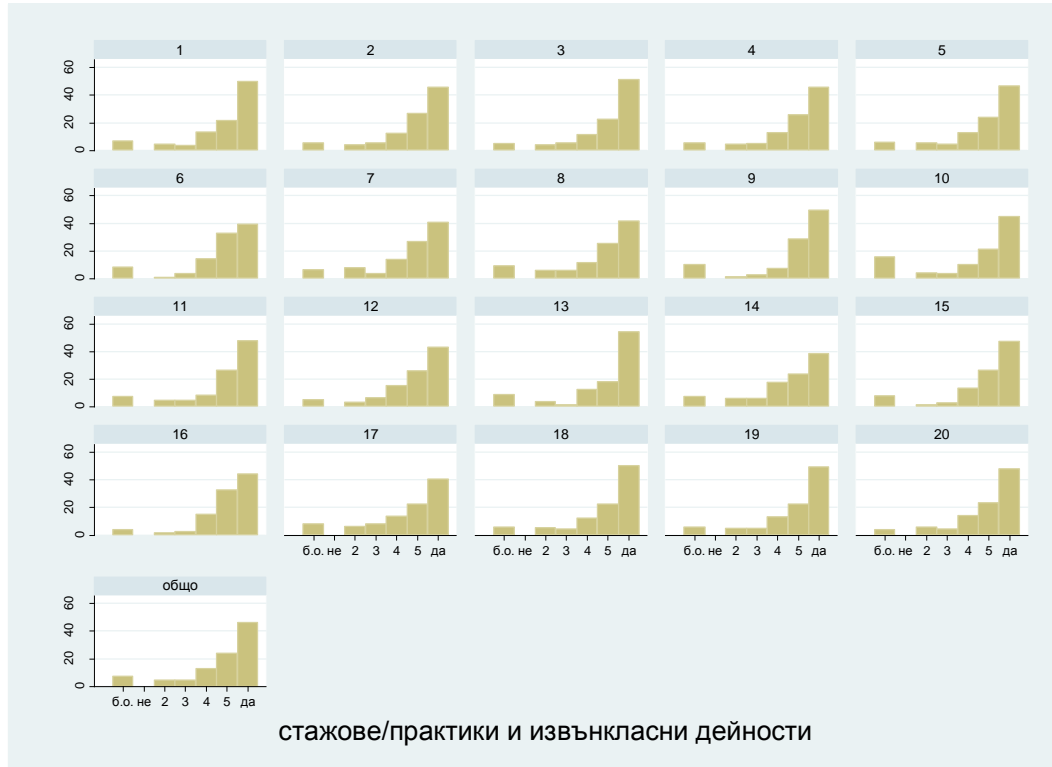

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 114. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за стажовете/практиките и извънкласните дейности (всички учил според учениците от всички училища)?

При родителите също има много силна подкрепа за това ръководствата на училищата да имат възможност да се запознаят системно с мнението им по различни въпроси, при това става дума за повечето въпроси, докато при реалната практика за допитване до мнението на родителите приоритет имат определени въпроси, по които традиционно се търси мнението на родителите. Трябва да се има предвид обаче, че това са отговорите на родителите, които са попълнили анкетата. По принцип може да предположим, че за попълването са се самоподбрали именно активните родители, останалите просто не са попълнили анкетата. Тъй като при родителите има много откази от попълване, правилното заключение би било, че има група от активни родители, които биха подкрепили създаването на система, подобна на ЕСУПО и, което е още по-важно, биха участвали в попълването на информация в тази система. От друга страна не е зле да се помисли как системата да бъде направена по начин, който да не обслужва само ръководствата на училищата, а да предоставя полезна информация и на други членове на училищната общност, още повече, че дори съвременното разбиране за добро управление особено в общественния сектор предполага информирането на много широк кръг от заинтересовани, за които се приема че пряко или косвено трябва да влияят върху управлението (или поне върху „доброто“ управление).

фигура 115. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за материално-техническата база (според родителите от всички училища)?

Европейски съюз

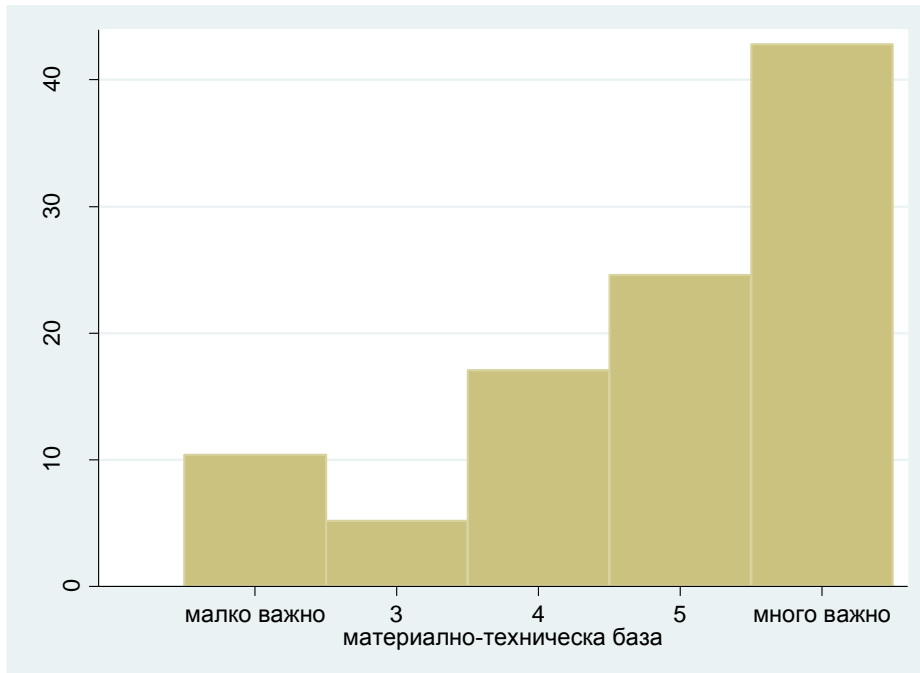
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

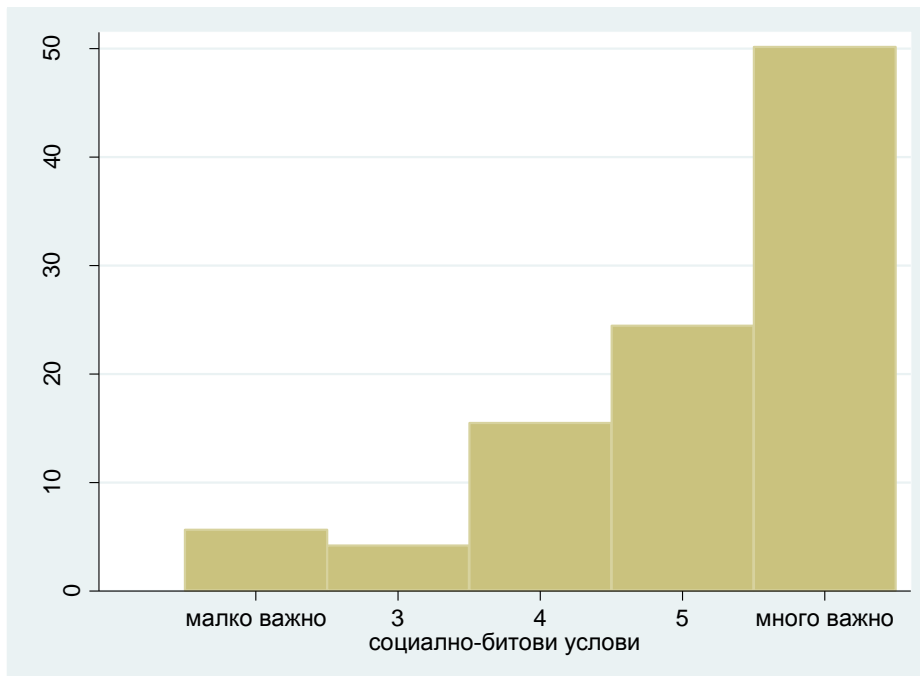
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 116. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за социално-битовите условия (според родителите от всички училища)?

фигура 117. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за училищното управление и организацията на учебния процес (според родителите от всички училища)?

Европейски съюз

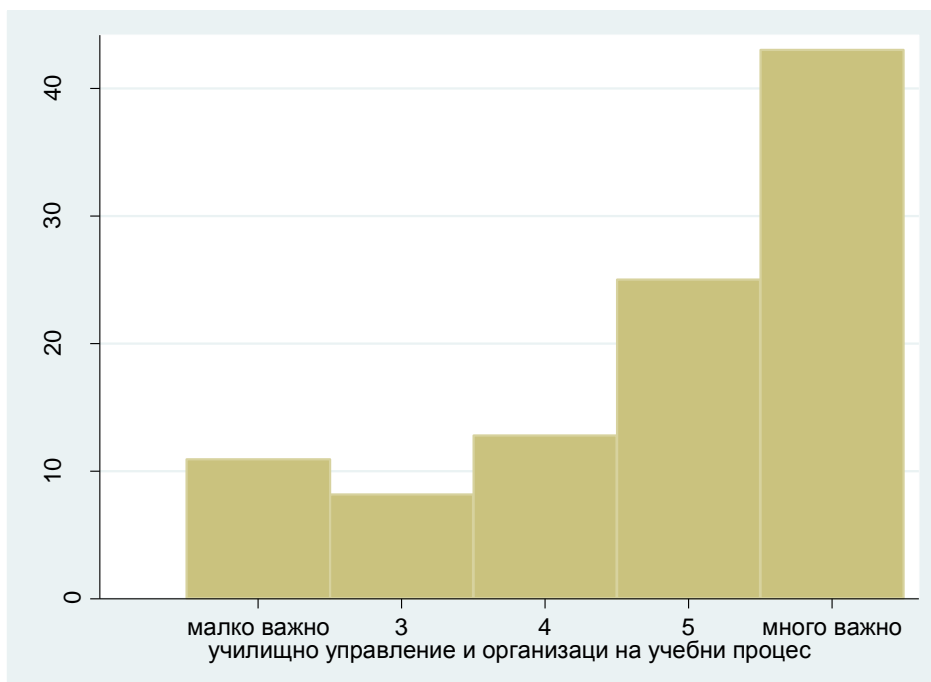
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

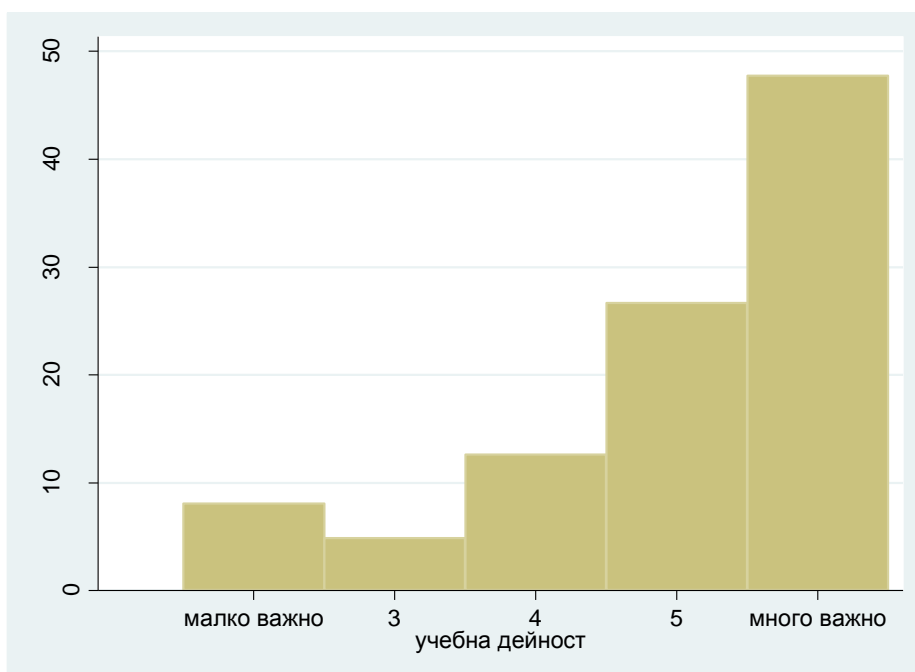
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 118. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за учебната дейност (според родителите от всички училища)?

фигура 119. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за взаимоотношенията между учениците и на учениците с учителите (всички училища според родителите от всички училища)?

Европейски съюз

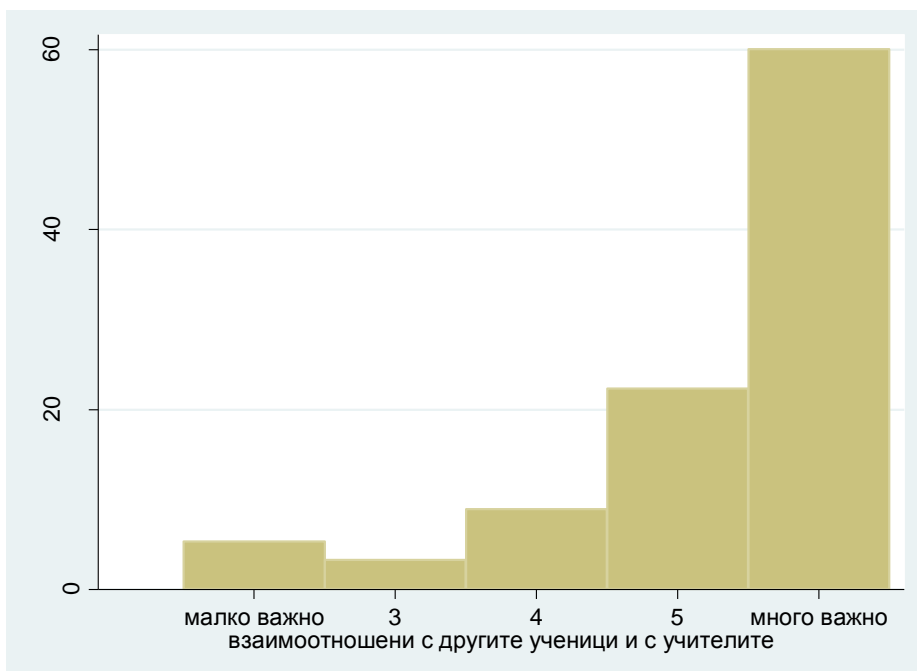
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

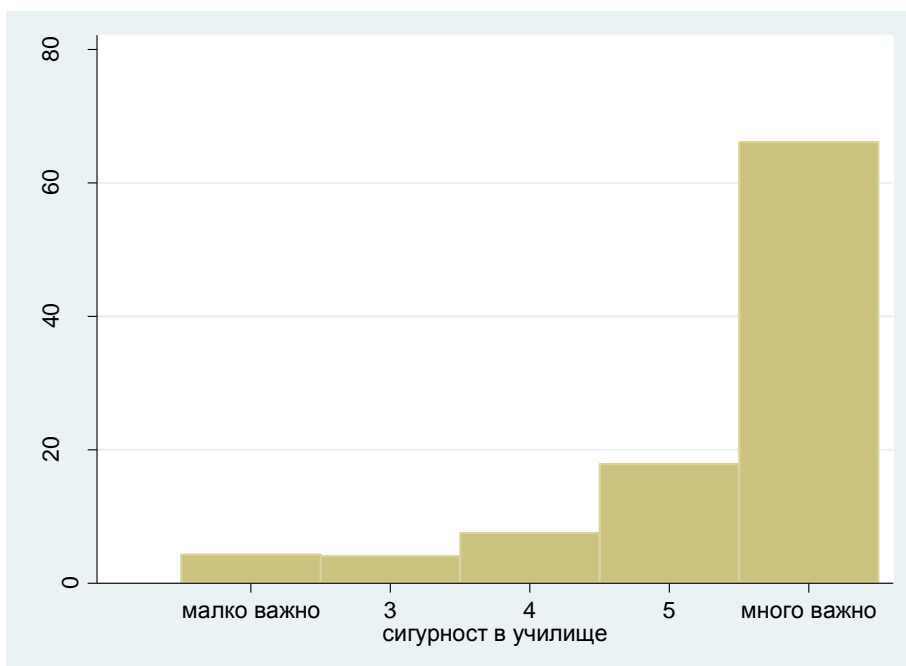
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 120. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за сигурността в училище (според родителите от всички училища)?

фигура 121. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за стажовете/практиките и извънкласните дейности (според родителите от всички училища)?

Европейски съюз

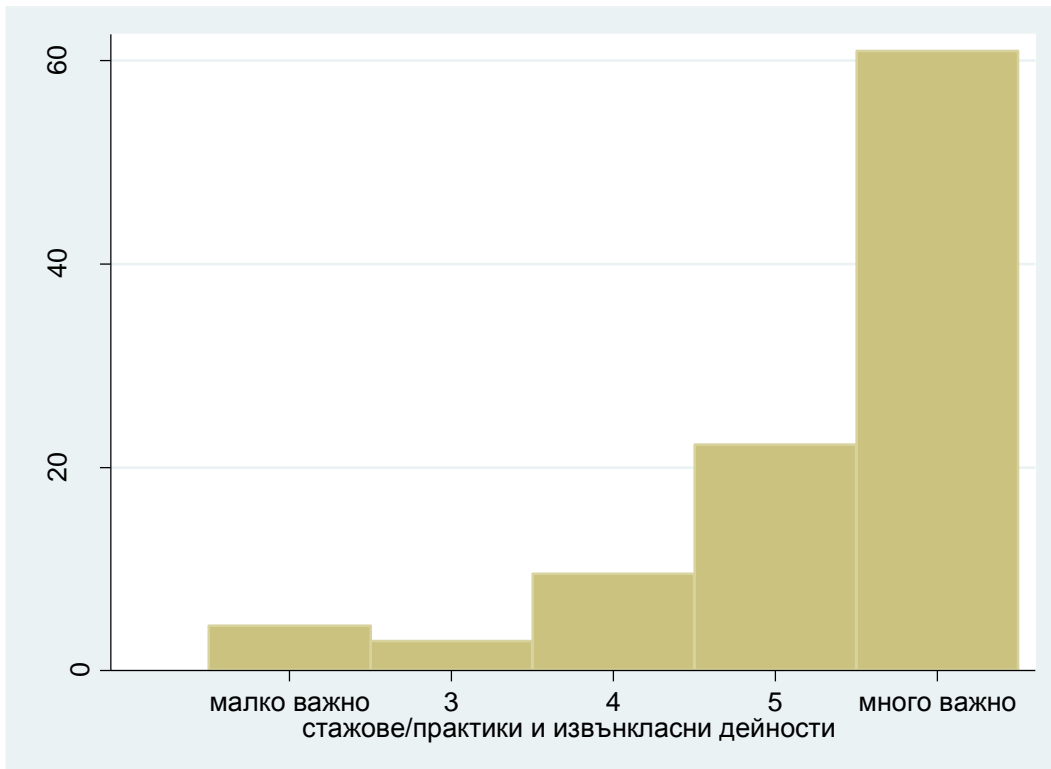
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

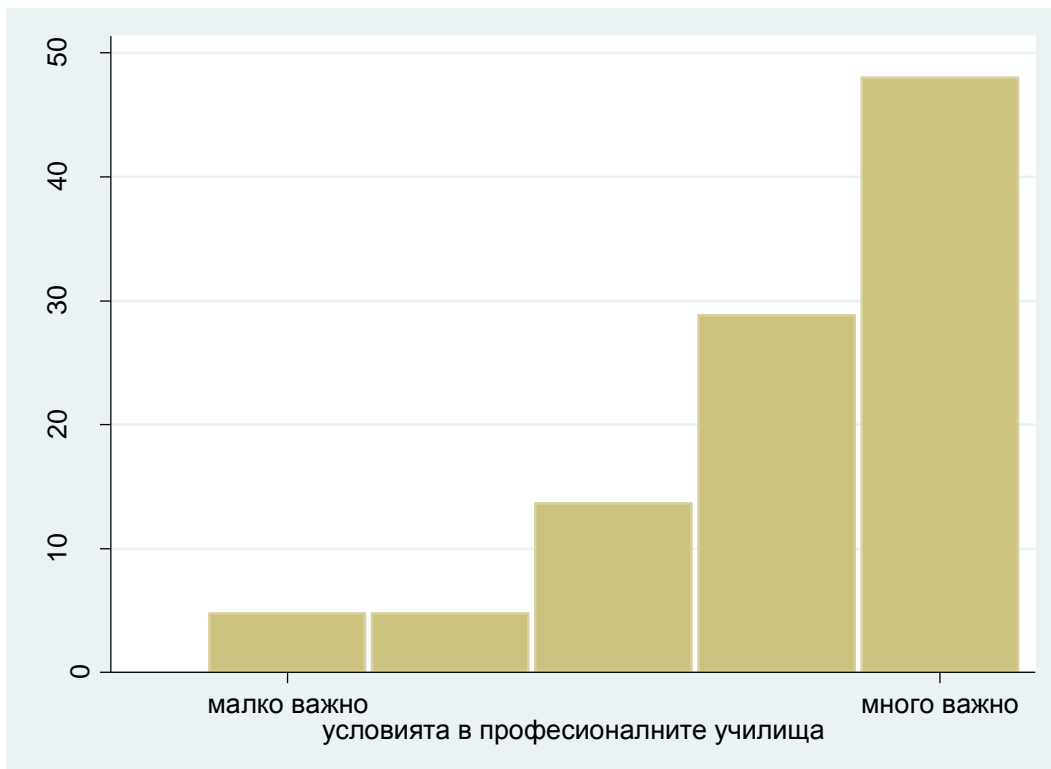
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

От отговорите на работодателите също идва силна заявка за нуждата от развитието на информационна система за средното професионално образование, подобна на ЕСУПО. До 80% от работодателите считат за важно да имат информация условията за придобиване на професионална квалификация в професионалните училища, за степента в която професионалното образование отговаря на нуждите на потребителите и за реализацията на завършилите на пазара на труда.

фигура 122. Важна ли е за работодателите информацията за условията за придобиване на професионална квалификация в професионалните училища?

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

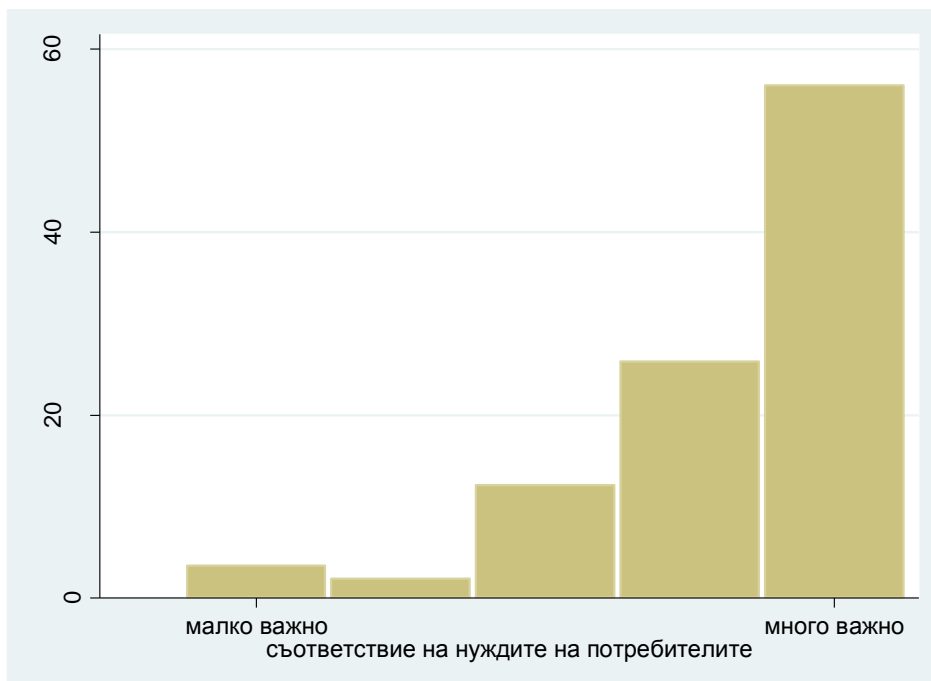

Европейски социален фонд

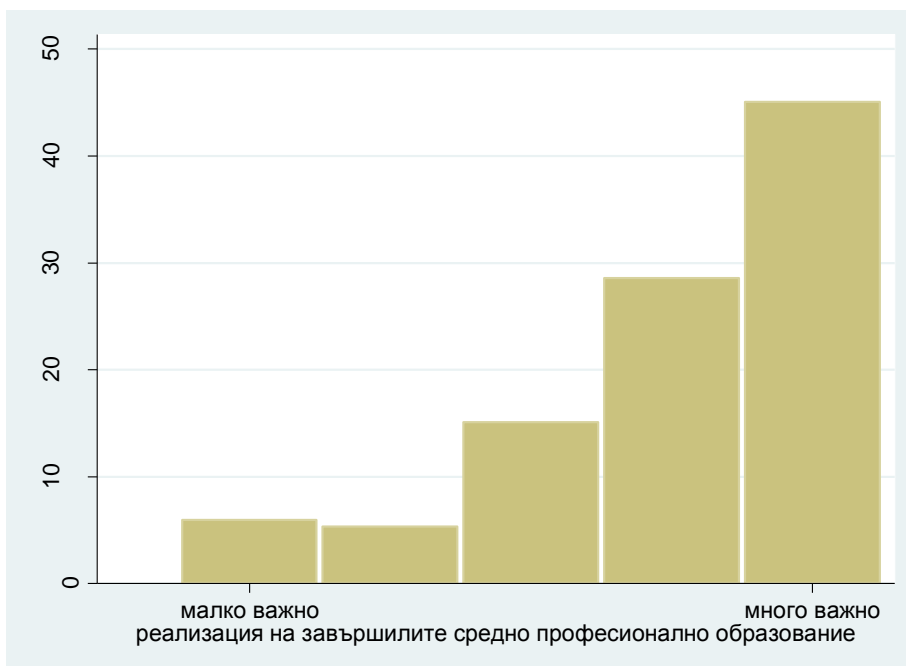

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 123. Важна ли е за работодателите информацията за степента, в която професионалното образование отговаря на нуждите на потребителите?

фигура 124. Важна ли е за работодателите информацията за реализацията на завършилите средно професионално образование?

В поясненията към въпросите става дума по-конкретно за материално-техническата база, учебната дейност, практики и стажове, управлението на училището, педагогическите кадри, адекватността на учебните програми спрямо нуждите на пазара на труда и потребностите на

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

учениците, дела на заетите и безработни сред завършилите средни професионални училища, дела на продължилите във висше образование и резултатите от зрелостните и държавните изпити. Трябва да се има предвид, че толкова висока степен на заинтересованост не е типична и не трябва да я възприемаме като даденост. Работодателите (особено по-малките работодатели) често са прекалено ангажирани с развитието на бизнеса си, за да имат време да се интересуват сериозно от развитието на образованието. В извадката по проекта естествено са естествено филтрирани фирми, за които наемането на хора със средно професионално образование е важно. Тази съвкупност от фирми, голяма част от които участват и в различни програми за стажове и заетост са подходяща основа за изграждане на по-стройна и структурирана комуникация между професионалните училища и подходящите работодатели и сдружения на работодатели. Това може да става и в рамките на тематични обединения, подобни на използваните в проекта секторни мрежи, може би след известно преосмисляне на броя, фокуса и състава на мрежите.

Методологични бележки

При анализа на отговорите на родителите трябва да се има предвид, че при секторните мрежи Изкуства, Машиностроене, Химични технологии, Текстил, облекло, обувки и кожи, Дървесина, хартия, пластмаси и стъкло, Ветеринарна медицина и Фризьорство и козметика отговорите на родителите не могат да се анализират, защото в анкетата са участвали единични родители. При секторни мрежи Хранителни технологии, Строителство, Селско и горско стопанство и Туризъм и спорт на анкетата са откликнали 11-13 родители. Техните отговори с включени в анализа, на малката извадка предполага високо равнище на стохастична грешка. Горният анализ е валиден, когато се отчитат всички училища с 318 анкетирани родители, при училищата участващи в проекта броят на анкетираните родители е 155, съответно при голямата част от секторните мрежи не може да бъде направен статистически анализ на отговорите на родителите.

Анализ на ефективността на професионалните училища с обобщение по секторни мрежи, индивидуални еталони и референтни организации

За целите на анализа на ефективността и определянето на еталони бяха изпробвани много различни комбинации от входящи и изходящи индикатори. Както вече беше демонстрирано, доказването на някаква причинно-следствена връзка или въобще на някаква статистическа зависимост между индикаторите, за които обикновено се приема, че са част от доброто управление на професионалното образование и индикаторите, с които може да се измери резултата от професионалното образование, не е лесна задача.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

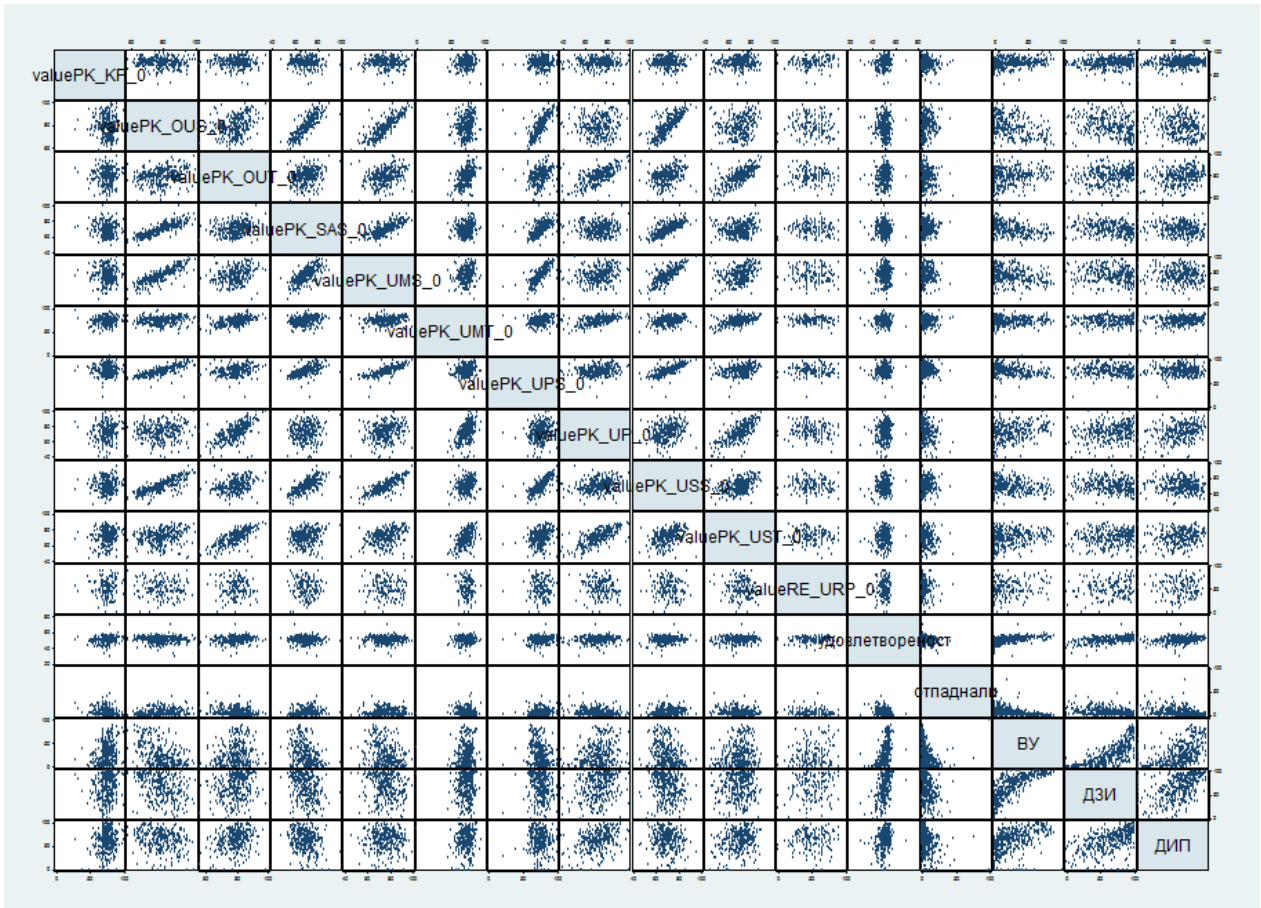

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 125. Спрегнатост (корелационна зависимост) между вътрешни за системата на средно професионално образование индикатори и индикатори (каре горе в ляво), измерващи резултата (каре долу в дясно – от удовлетвореност до ДИП).

Между индикаторите, свързани с резултата от обучението в професионалните училища и индикаторите, показващи някакви параметри на качеството на обучението, няма силна корелация. На фигура 125 отдолу нагоре по редове са дадени резултатите от държавния изпит по професията (ДИП), държавния зрелостен изпит (ДЗИ), процентът на продължилите образованието си във висше училище (ВУ), процентът отпаднали ученици и степента на удовлетвореност на учениците от придобитата квалификация. Вижда се, че тази група индикатори е слабо корелирана с всички останали (наляво по съответните редове, извън карето на изброените индикатори има предимно неструктурирани „облаци“ и вертикални струпвания). Между тройката индикатори, отнасящи се до изпита по професията, държавния зрелостен изпит и вероятността за продължаване на образованието във висше училище съвсем очаквано има силна позитивна корелация (структурата на масива от училища се движи ясно отдолу вляво нагоре вдясно). По-високите резултати от държавните изпити при завършване на средно образование увеличават вероятността за продължаване на образованието или иначе казано – тези, които успяват да продължат образованието си след средно са като цяло хора с по-високи резултати на изхода от средното училище.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

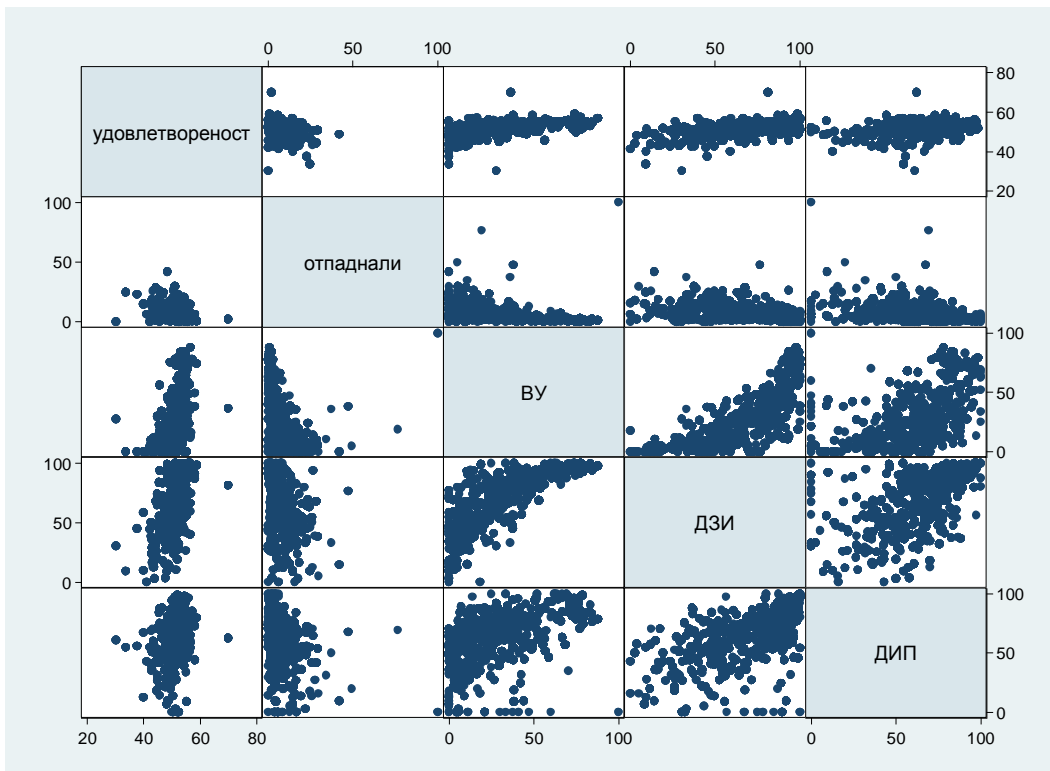
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

На фигура 126 е дадена в по-едър план корелационната структура от индикатори, отнасящи се до резултата от обучението в професионално училище. На по-едромащабната графика се вижда, че делът на отпадналите все пак има очакваната негативна връзка с резултатите от държавните зрелостни изпити и държавния изпит по професията, както и с удовлетвореността от придобитата квалификация, но връзката е общо взето слаба.

фигура 126. Спрегнатост (корелационна зависимост) между индикаторите за резултат от професионалното образование

На фигура 127 се вижда в по-едър мащаб структурата от индикатори от горния ляв ъгъл на обобщената графика 125 Това е група от индикатори, базирани главно на анкетите с учители и ученици, които се отнасят до управлението на училището, организацията на работния процес, обучението и оценяването, материално-техническата база (МТБ), партньорството на училището с родители и работодатели. Сред тях, на първо място, има и един обобщен индикатор, оценяващ квалификацията на учителите в няколко измерения, който е конструиран на базата на административни данни. Той е като цяло некорелиран с останалите индикатори, които като цяло са силно корелирани помежду си. Интересно е да се помисли защо квалификацията на учителите като регистрирано покриване на формални изисквания изглежда разкачена с другите показатели за качеството на училищния живот. Може би решаващо значение имат други фактори като екипната среда и условията за професионално израстване. Най-силна връзка с много от останалите индикатори имат една от оценките на учебния процес (ред 2) и материално-техническата база (ред 9, последен). Оценката за родителското участие също е

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

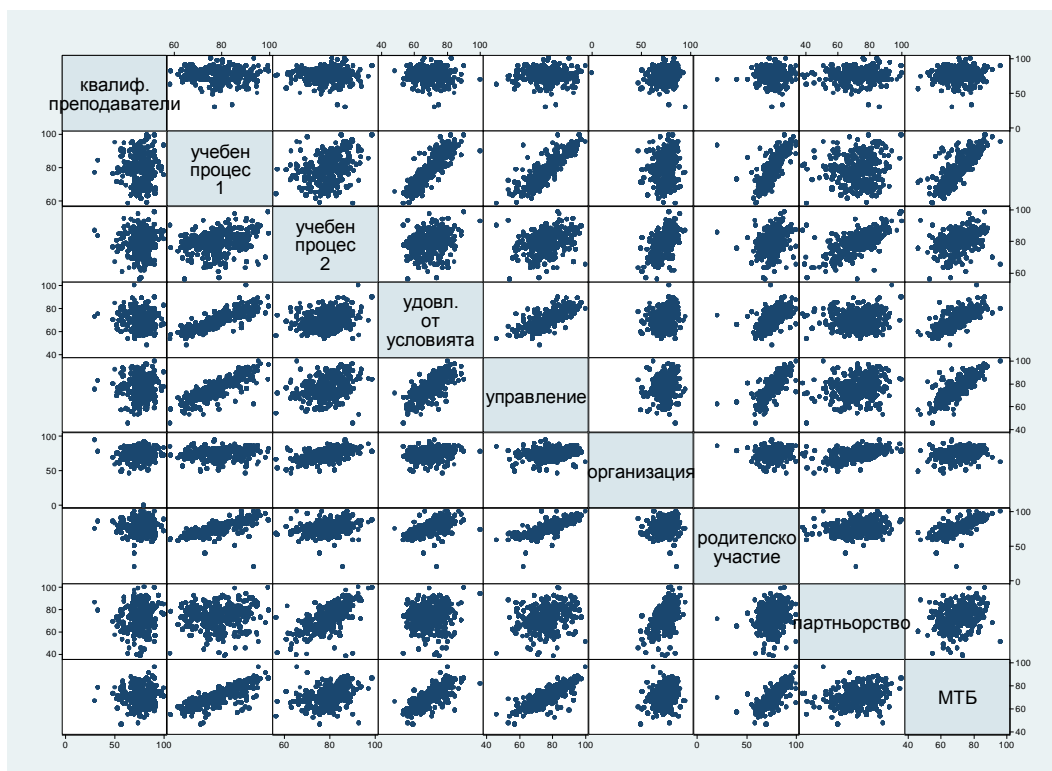
Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

позитивно свързана с други благоприятни индикатори, което показва, че дори при учениците в гимназиална степен на средното образование, ангажираността на родителите продължава да е от значение. Обичайно се смята, че с напредването в училищното образование ролята на родителите като помощници, съветници и контролиращи намалява паралелно с увеличаването на самостоятелността на децата.

фигура 127. Спрегнатост (корелационна зависимост) между индикатори, които са вътрешни за системата на средно професионално образование (индикатори, измерващи ресурси и процеси в самата система)

За настоящия анализ бяха избрани два модела, които диференцират относително добре между 422 професионални училища.

Първият модел е наречен условно „работа“, защото включва на входа и на изхода индикатори, които застъпват и професионалния компонент на професионалното образование, без да се пренебрегват и общообразователните индикатори, защото едва ли може да има смислена теория, която твърди, че професионални компетентности, в която и да било професия могат да се развият напълно независимо от базисната общообразователна подготовка.

Моделът „работа“ включва 2 индикатора на входа и 6 индикатора на изхода. Входящите индикатори са: 1) степента на осигуряване на квалифицирани преподаватели по преподаваните професии и специалности и 2) оценката на условията за придобиване на

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

професионална квалификация според учениците. Изходящите индикатори са: 1) делът на учениците, взели успешно държавния изпит по професията; 2) делът на учениците, взели успешно държавния зрелостен изпит; 3) удовлетвореността на работодателите от знанията и уменията на завършилите средни професионални училища; 4) делът на успешно завършилите ученици; 5) успехът от държавния зрелостен изпит по български език и литература; 6) успехът от държавния зрелостен изпит по втория избран предмет.

Вторият модел е условно наречен „интеграция“, защото включва на входа и на изхода индикатори, свързани със социалната интеграция на ученици от малцинствата и на деца със специални образователни потребности.

Моделът „интеграция“ включва 9 индикатора на входа и 6 индикатора на изхода. Входящите индикатори са: 1) степента на осигуряване на квалифицирани преподаватели по преподаваните професии и специалности; 2) обобщения резултат от обучението според учениците (комплексен индикатор с много компоненти); 3) обобщеният резултат от обучението според учителите (комплексен индикатор с много компоненти); 4) удовлетвореността на учениците от условията за придобиване на професионална квалификация; 5) оценката на средата в училище според учениците; 6) оценката на средата в училище според учителите; 7) наличието на специални програми за ученици, чиито майчин език не е българският; 8) наличието на специални програми за ученици със специални образователни потребности; 9) образованието на родителите. Изходящите индикатори са: 1) делът на отпадналите ученици; 2) делът на учениците, взели успешно държавния зрелостен изпит; 3) удовлетвореността на работодателите от знанията и уменията на завършилите средни професионални училища; 4) делът на продължаващите обучението си в следваща степен на образование; 5) успехът от държавния зрелостен изпит по български език и литература; 6) успехът от държавния зрелостен изпит по втория избран предмет.

Образованието на родителите е използвано като обобщена оценка за натрупания човешки капитал преди и извън професионалното образование. За образованието на родителите се знае, че е позитивно спрегнато (корелирано) с множество благоприятни фактори. В този смисъл това е благоприятен „ресурс“, който училищата могат да използват без да са участвали в неговото създаване.

Подробно описание на комплексните индикатори, съпроводено с точни дефиниции и дескриптивен анализ на разпределението на резултатите по секторни мрежи има в доклада, посветен на всяка отделна секторна мрежа.

Трябва веднага да се направят няколко важни уговорки. Първата е, че **всеки модел на ефективност**, независимо от функционалната си форма, **зависи от подбора на индикатори на входа** (да ги наречем условно *ресурси*) **и на изхода** (да ги наречем условно *продукти*). Наименованията „ресурси“ и „продукти“ идват от първоначалното приложение на моделите на ефективност спрямо реални производствени процеси, където се използват суровини и материали за получаване на готова продукция. При разширяването на приложимостта на анализа на ефективността спрямо услуги и много сложни и неустойчиви в парично

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

измерение дейности в нестопанския сектор на входа и на изхода на съответните процеси вече се срещат най-разнообразни индикатори, които само метафорично могат да бъдат наречени ресурси и продукти. Случаят с анализа на ефективността на професионалните училища е именно такъв. При различен набор от индикатори, подредбата на организациите по ефективност в общия случай е различна. Така че преценката дали училищата, които получават високи резултати за ефективност са наистина ефективни и обратното зависи на първо място от преценката дали използваните индикатори на входа и на изхода имат добри свойства, като това да бъдат адекватни, надеждни и стабилни. Втората е че към момента на завършване на настоящия анализ в ЕСУПО все още предстои да постъпят много важни индикатори както за реализацията на пазара на труда, така и за социалната интеграция. Например предстои да бъдат получени от НОИ данни за безработицата сред завършилите средни професионални училища и за осигурителния им доход – данни, които ще допълнят наличните към момента субективни оценки от работодатели, ученици, учители и родители. Препоръчително е на етапа, когато са получени допълнителни ценни индикатори, да бъдат направени нови анализи на ефективността. Въобще анализът на ефективността не е нито едномерен, нито единствен, нито еднократен. Можеше да използва обикновен анализ разходи/ползи, където и на входа и на изхода има по един единствен индикатор, измерен в парично изражение, ако трябваше да бъдат анализирани фирми. Професионалните училища, обаче са организации с много сложна дейност, която има много аспекти. Затова е най-разумно да не се говори за един единствен вид ефективност и за един конкретен фиксиран набор от индикатори, а да се използват различни дефиниции за ефективността по отношение на продължаване на образованието и ученето през целия живот, по отношение на реализацията на пазара на труда, по отношение на социалната интеграция, по отношение на гражданските компетентности и така нататък във всички сфери, в които професионалните училища се очаква да имат ценен обществен принос. Самият закон насочва именно към едно такова широко тълкуване на задачите на професионалното образование и съответно – на подходите за оценка на степента и ефективността на тяхното изпълнение.

Измерване на ефективността чрез модел, използващ границата на ефективност (efficiency frontier)²

За анализа на ефективността в настоящия доклад е използван един от моделите на границата на ефективност.

Основите на метода за оценка на ефективността станал известен като Data Envelopment Analysis (DEA) са описани за пръв път от Farell (1957). Основният модел в DEA е представен от Charmes, Cooper и Rhodes (1978). Този анализ представлява непараметричен (понякога определян като полупараметричен) метод, който прилага линейното оптимизиране, за да измери ефективността

---

² Описанието на анализа на границата на ефективност е препечатано със съкращения и някои дребни допълнения от Захариев, Б. (2011). Анализ на границата на ефективността: приложения при оценката на ефективността в публичния сектор, www.politiki.bg брой 07/11.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

на множество единици за взимане на решения³. Методът се използва за определяне на продуктивността на процеси с няколко показатели на входа и изхода си.

Data Envelopment Analysis се превежда буквално като анализ на обгръщане (опаковане) на данните. Това е метафорично описание на кривата на максимално възможна ефективност (границата на производствените възможности както най-често се нарича в българската икономическа литература), която се построява в резултат от анализа и наистина "обгръща" всички анализирани единици, като максимално ефективните се оказват на самата крива, а останалите – в ограденото от нея пространство. Построяването на кривата на ефективност става чрез решаването на серия от задачи от линейното програмиране. Не сме срещали утвърден превод на названието на този метод за сравнителен анализ на български език. Доколкото ни е известно, методът е бил използван в български условия само за оценка на ефективността на болниците (Салчев, П., 2008). В тези публикации се използва английското съкращение DEA. На руски език методът е известен като Анализ на средата на функциониране (АСФ) – превод, който се отдалечава значително от оригиналното название и е дори малко подвеждащ. Когато и ако моделът стане по-популярен в България, със сигурност ще се появи и общоприета българска терминология. DEA анализът е родствен на анализа на границата на ефективност в икономиката (всъщност това, което "опакова" данните е именно границата на ефективност). На български език (Иванова, Н., 2009, с. 51-61), е използвано и понятието «граница на производствената функция» при превод на названието на друг основен метод за анализ на ефективността – Stochastic Frontier (стохастична граница на производствената функция). В този кратък увод, освен не много елегантния хибрид "DEA анализ", ще използвам и названието "анализ на границата на ефективност" като най-разпространено понятие с ясното разбиране, че DEA анализът е само един от възможните начини за представяне на границата на ефективност.

Има два възможни подхода към оценяването на ефективността – чрез еталон и в сравнение с някаква емпирично получена средна стойност. При използването на еталон, ако еталонът не е една от единиците в извадката, е възможно всички участници да покрият еталона. При оценка на базата на осреднени стойности това не е възможно, защото подобренията при един участник премества цялата скала.

Анализът на границата на ефективността използва втория подход. Оценката на работата на една производствена единица при DEA анализа става на базата на данни за входящите ресурси и изходящите продукти с използване на математически модели от сферата на линейното програмиране. Измерването на ефективността проследява именно връзката между входящи ресурси и изходящи продукти. Най-лесният начин това да стане е като разделим продукта на използваните ресурси, както се прави в най-опростените варианти на анализа разходи-ползи. При много търговски организации този вариант е директно приложим и ефективността е относително лесна за измерване с помощта на прости финансови индикатори като разходите, броя на персонала, печалбата и оборота. Нещата при нестопанските организации и публичната администрация стоят съвсем различно. При тях и ресурсите, и продуктът могат да бъдат далеч по-сложни и да се измерват в различни мерни единици и трудно съвместими скали, което налага използването на система от тежести. Именно изборът на подходяща система от тежести е ключът към различните по-сложни модели в анализа разходи-ползи, сред които е и DEA. При DEA за анализ на ефективността се залага на съотношението на всички продукти и ресурсите, използвани за тяхното производство, а тежестите се създават в рамките на самия модел като за

³ Единица за взимане на решение (EBP) - Decision Making Unit (DMU)

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

всяка единица за взимане на решение се избира най-благоприятният (максимизиращ оценката за ефективност) набор от тежести.

Обичайно оценката за връзката между ресурси и преки продукти от дейността се нарича техническа ефективност, защото ни показва до каква степен ефективно една производствена единица е способна да произвежда един или повече продукти, без обаче да ни казва нищо по въпроса дали тези продукти се търсят от някого, колко струват и дали от тях изобщо има някаква полза (или вреда). Настоящата статия използва класическия DEA анализ, който не дава отговор на тези въпроси, но съществуват модификации на модела, които отчитат и фактори, свързани с полезността и монетарната стойност на продуктите.

Основното предимство на DEA модела е в неговата използваемост при всякакви входящи и изходящи данни. На първо място, тъй като не е необходимо продуктите да бъдат остойностени в пари, се избягват методологически (а понякога и ценностно) уязвимите методи за монетаризиране на всичко. В анализа разходи-ползи, работещ само с пари, могат да се намерят много примери за остойностяване не само на етични ценности⁴, но и на неща като физическа болка, психическо страдание, загубен живот, което не винаги се приема добре от изследователите, а още по-малко от хората, вземащи решения и от обществеността. DEA анализът може да работи свободно с всякакви измерими продукти, без има нужда да бъдат вкарвани в прокрустовото ложе на монетаризацията, без да има изискване те да са измерими в едни и същи единици или дори в едни и същи скали.

DEA анализът изисква единствено да имаме емпирични данни за количества на входа и на изхода. Няма нужда да познаваме производствения процес в дълбочина, на практика няма нужда да знаем абсолютно нищо за него (Cook, W., Zhu, J., 2005). Други методи изискват да можем да опишем точната функционална връзка между ресурси и продукти, а това не е лека задача дори за сферата на материалното производство и бизнес операциите, да не говорим за дейността на нестопанските организации или публичния сектор, където производственият процес по-трудно се поддава на формализация.

Централно място в анализа на граничната ефективност заема понятието Единица за взимане на решения. Единицата за взимане на решения (ЕВР) може да бъде фирма или друга организация, отдел или екип, може да бъде отделен индивид или дори материален обект, по отношение на който се взимат някакви решения. Примерите включват оценки на ефективността на банки и банкови клонове, вериги супермаркети, екипи за поддръжка на пътища, военно ремонтни подразделения, персонала на различни организации, където единицата за анализ са конкретни хора, общини, болници, градове, региони и дори самолетни двигатели, като този списък със сигурност не е изчерпателен. Затова ни се струва, че Единици за взимане на решения е подходящият превод от Единици, вземащи решения.

DEA е предложен отдавна, но в началото не е имало възможност да бъдат изпълнени необходимите изчисления дори за най-простите случаи. За да изчисли ефективността на всяко една от участващите Единици, за взимане на решения, моделът пресмята толкова системи от уравнения (неравенства), колкото са всички участващи звена, като всяка система съдържа

---

⁴ Всъщност това е най-малкото методологическо предизвикателство – достатъчно е да имаме емпирични данни за размера на подкупите, при които хората се отказват да се придържат към определени ценности и норми и що се отнася до икономистите, проблемът с монетаризацията е решен.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

толкова уравнения (неравенства), колкото е броят на входящите и изходящите индикатори в модела плюс ограничения върху тежестите. При обратната задача броят на системите от уравнения (неравенства) е равен на броят на входящите и изходящите индикатори в модела, а броят на уравненията (неравенствата) във всяка система е равен на броя на анализирани единици за вземане на решение плюс ограничения върху тежестите. И в двата случая става дума за процедура, която е изключително взискателна откъм изчислителна мощ и за големи масиви от анализирани единици по повече показатели става неизпълнима без компютър.

На фигура 128 е показан най-простият пример с един продукт и един използван ресурс (Zhu, J., 2003).

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

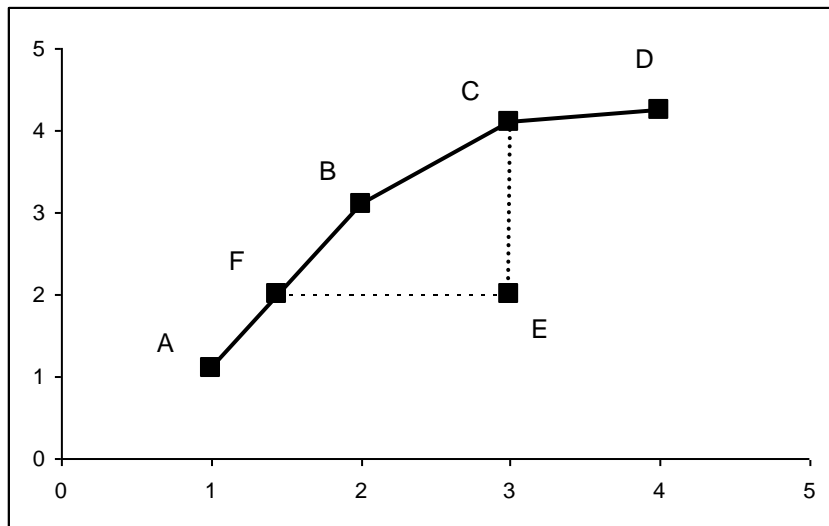

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 128. Граница на ефективност при променлива възвръщаемост от мащаба

Единиците за взимане на решения **A**, **B**, **C** и **D** са на границата на ефективност. Те задават кривата на максимално възможната ефективност (кривата на производствените възможности). Единицата за взимане на решения **E** е неефективна, защото лежи под кривата на ефективност. За да стане ефективна тази единица трябва да увеличи продукцията си до нивата на **C** или да намали потреблението на ресурси до нивата на **F**. В случая **F** може и да не е реално съществуваща единица, а да е конструирана чрез проекция на **E** върху кривата на ефективност. Оптимизирането на дейността на **E** може да стане и чрез едновременна промяна в обема на продукцията и използваните ресурси. Реално съществуващите ефективни единици, към резултатите на които е ориентирана оптимизацията на **E** се наричат нейна референтна група.

Анализът на граничната ефективност може да бъде описан процедурно по следния начин:

1. Набавяме данни за множество от единици (Единици за взимане на решение), чиято ефективност искаме да сравним. Проверяваме по различни показатели дали единиците за взимане на решение са сравними. Единиците за взимане на решение трябва да бъдат максимално хомогенна група. Като минимум те трябва да са функционално идентични, т.е. да правят едно и също. Това означава или да оперират на един и същ пазар като преки конкуренти, произвеждащи сравнима продукция или да доставят един и същ набор от публични услуги, или да имат съпоставим набор от задачи (ако става дума за екипи или индивиди). Това обаче не винаги е лесно да бъде установено по безспорен начин, защото реалните организации, екипи и т.н. често са мултифункционални, рядко произвеждат точно същия набор от продукти като която и да било друга организация. Така че принципът за хомогенността не може да бъде следван докрай, но е важно изначално ЕВР да бъдат максимално сравними, за да има анализът смисъл.
2. Определяме част от данните като входящи (ресурси), а другите като изходящи (продукти). В анализа на операциите на една абстрактна фирма определянето на входящия поток от материали, труд и т.н. и на изходящия поток от изделия е в общия случай лесна задача и не води до методологически затруднения. Когато кръгът от индикатори се разшири обаче, определянето на един индикатор като входящ или

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

изходящ не винаги е очевидно и зависи от конкретната цел на анализа. Най-важното, което трябва да се има предвид е, че ефективността, измервана чрез DEA, е относителна, което означава, че тя е измерена спрямо текущото състояние на участниците в системата. Такава система за оценка работи добре, когато цялостната тенденция е към подобряване на общото качество на произвежданите продукти. Ако тенденцията е към общо влошаване, някоя единица за взимане на решение може да подобри относителната си ефективност без да променя нищо в производствения си процес или дори като регистрира по-слабо влошаване на дейността спрямо някакви установени еталони за качество от останалите ЕВР.

3. Прилагаме изчислителната процедура на анализа на граничната ефективност. Освен класическият модел, има нарастващ брой разширения и подобрения, които могат да се ползват в зависимост от целта на анализа. Единиците за взимане на решения биват аранжирани според тяхната ефективност. Резултатите могат да бъдат между 0 и 1, като единица получава ЕВР, които лежат на границата на ефективност. За тях анализът на граничната ефективност не може да даде препоръки за подобрене. За останалите могат да бъдат изчислени точните отстояния от величините, които биха довели до преместване на границата на ефективност. При входящите отстояния са, разбира се, позитивни (прекалено голямо потребление на ресурси), а при изходящите – негативни (недостатъчен продукт). Анализът на граничната ефективност може да „препоръча“ на неефективните ЕВР или да оптимизират използването на ресурси, например - да намалят разходите си, или да увеличат продукцията си при непроменени разходи, или да направят някаква комбинация от двете.
4. При интерпретацията на резултатите трябва да се има предвид, че анализът на граничната ефективност по самата си природа винаги препоръчва оптимизиране на системата. Тъй като не ползва външен еталон, моделът в класическия си вариант намира кои са най-ефективните ЕВР измежду анализираниите и казва какво трябва да направят останалите, за да станат като тях. Така агрегираните разходи на всички ЕВР могат най-много да останат същите в граничния случай, когато всички ЕВР се окажат еднакво ефективни или да намалят със сумарните отстояния от идеалните стойности при неефективните ЕВР. Анализът на граничната ефективност може да се използва обаче и за интертемпорални сравнения (например преди и след сливане на фирми, преди и след провеждане на определена реформа в публичния сектор) и да установи какво е била постигнатото подобрене на ефективността.
5. Силна страна на DEA анализа е възможността за всяка Единица за взимане на решения да бъде определена референтна група, състояща се от една или повече други Единици за взимане на решения. Неефективната ЕВР има възможност да избира на коя единица от референтната група да приличи като приложи съответната оптимизация. Дадена ЕВР може да постигне и такова съотношение между изходящите и входящите параметри, което да лежи върху кривата на ефективност без да съвпада с никое от съществуващите звена. Но тъй като ние не знаем със сигурност дали дадено съотношение между ресурси и продукти може да съществува в реалността, е по-безопасно да се ползва като модел някоя от съществуващите ЕВР. При интерпретацията на резултатите и особено при формулирането на препоръки трябва да се има предвид, че самият анализ на граничната ефективност не ни казва нищо по въпроса дали наблюдаваните различия в ефективността са по някакъв начин свързани с ЕВР и съответно дали неефективните могат да станат ефективни чрез някакви промени в самите ЕВР, т.е. чрез взимане на управленски решения. Следователно анализът не ни казва дали изобщо и как отстоянията от резултатите на ефективните референтни ЕВР

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

могат да бъдат компенсирани. Обичайно след самия анализ на граничната ефективност чрез допълнителен регресионен анализ се проверява дали и в каква степен наблюдаваните различия в ефективността се дължат на някакви външни фактори. За целта получените резултати за ефективността се използват като зависими променливи, а за независими променливи се избират няколко предполагаеми фактори от средата (понякога се наричат екологични фактори), за които може да се очаква, че са повлияли ефективността на ЕВР. Понякога, но много по-рядко, се прави и проверка дали разликите не се дължат просто на случайността (на статистически шум), особено когато разликите в резултатите не са много големи. Ако бъдат открити статистически значими екологични фактори, които обясняват значителна част от разликите в резултата или голямо влияние на статистическия шум, препоръките към неефективните ЕВР се обезмислят. В този случай е редно да се направи изводът, че различни външни фактори, например местоположение или елементи от социално-икономическия контекст обуславят разликите в ефективността. Ако анализираниите ЕВР са фирми, в този случай те имат избора да се преместят на друго място ако това е технологично възможно или невъзстановими разходи (sunk costs) не са прекалено големи или да се прехвърлят в друг бизнес. Ако става дума за публични услуги с гарантиран достъп, най-често трябва просто да се приеме фактът, че на различни места те имат различна себестойност.

В настоящия доклад е използван модел, фокусиран върху входящите ресурси и използващ променлива възвръщаемост от мащаба. Тези модели имат многобройни модификации, а тъй като анализът на техническата ефективност претърпява бурно развитие през последните 2 десетилетия, математическият му инструментариум непрекъснато се обогатява с подобрения и съвсем нови спецификации (Fried, H., Knox Lovell. C., Schmidt. S., ed., 2008).

Анализ, който се фокусира върху входящия ресурс⁵. Оценката на ефективността, която получава всяка изследвана единица приема стойности от 0 до 1. Стойността за всеки университет показва какъв процент от използваните ресурси оправдават получената продукция, така че производственият процес да бъде ефективен. Стойността на ефективността е отговор на въпроса: ***Ако запазим същото ниво на продукт на изхода, каква част от ресурсите на входа трябва да използвам, за да бъда на границата на производствените си възможности?***

Анализ, който отчита особеностите на мащаба за отделните единици⁶(VRS). Този анализ допуска различни съотношения продукция-ресурси като ефективни, съобразени с различните “мащаби”, в които оперират разглежданите случаи - университети. В тази класация “наградени” с единица ще бъдат всички, които са най-ефективни сред тези, които работят в подобен мащаб, като в случая се определя от размера на ресурса на входа и продукта на изхода. По принцип непостоянна възвръщаемост от мащаба означава намаляваща възвръщаемост (виж характерния намаляващ наклон на кривата на фигура 1). В образованието обаче, особено при финансиране по единен стандарт се наблюдава често и нарастваща възвръщаемост от мащаба. Големите училища имат възможност да обучават в по-големи паралелки и така пестят от основния източник на разходи в образованието – заплащането на труда на учителите.

⁵ Input oriented analysis

⁶ Variable Return to Scale (VRS) Analysis

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

На следващите две графики са показани средните индикатори за ефективността и разсейването в точките по училища в рамките на всяка една от 20-те секторни мрежи. Фигура .... Обобщава точките от модела „работа“, а фигура .... – точките от модела „интеграция“.

За оценка на разсейването са използвани са границите на неекстремните стойности вместо доверителните интервали, защото данните са „отрязани“ (цензурирани) и отдолу и отгоре – не са възможни стойности на ефективността по-малки от 0 и по-големи от 1. Оценката на ефективността е в точки от 0 до 1 като 1 е максималната ефективност, а 0 е минималната.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

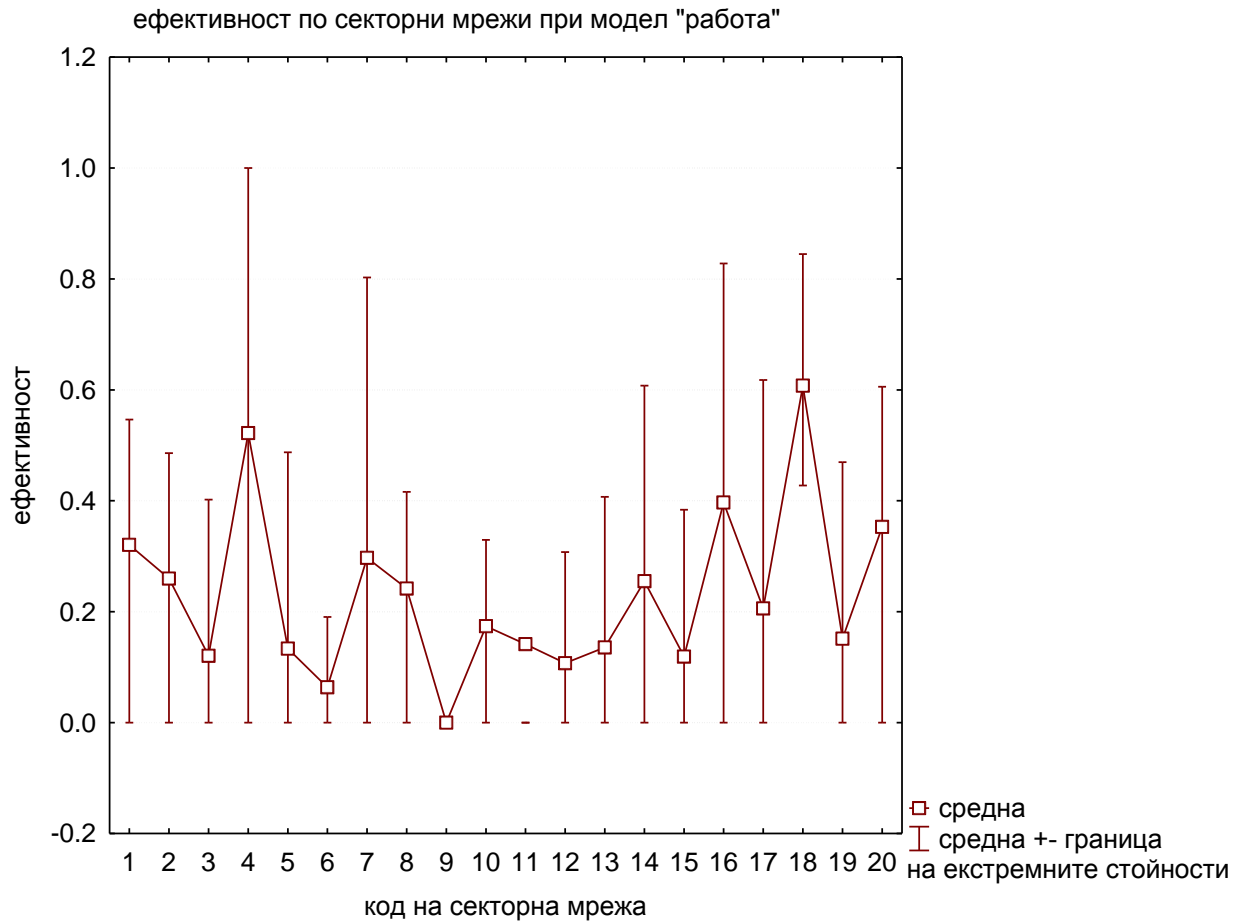

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 129. Ефективност по секторни мрежи при модел „работа“

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

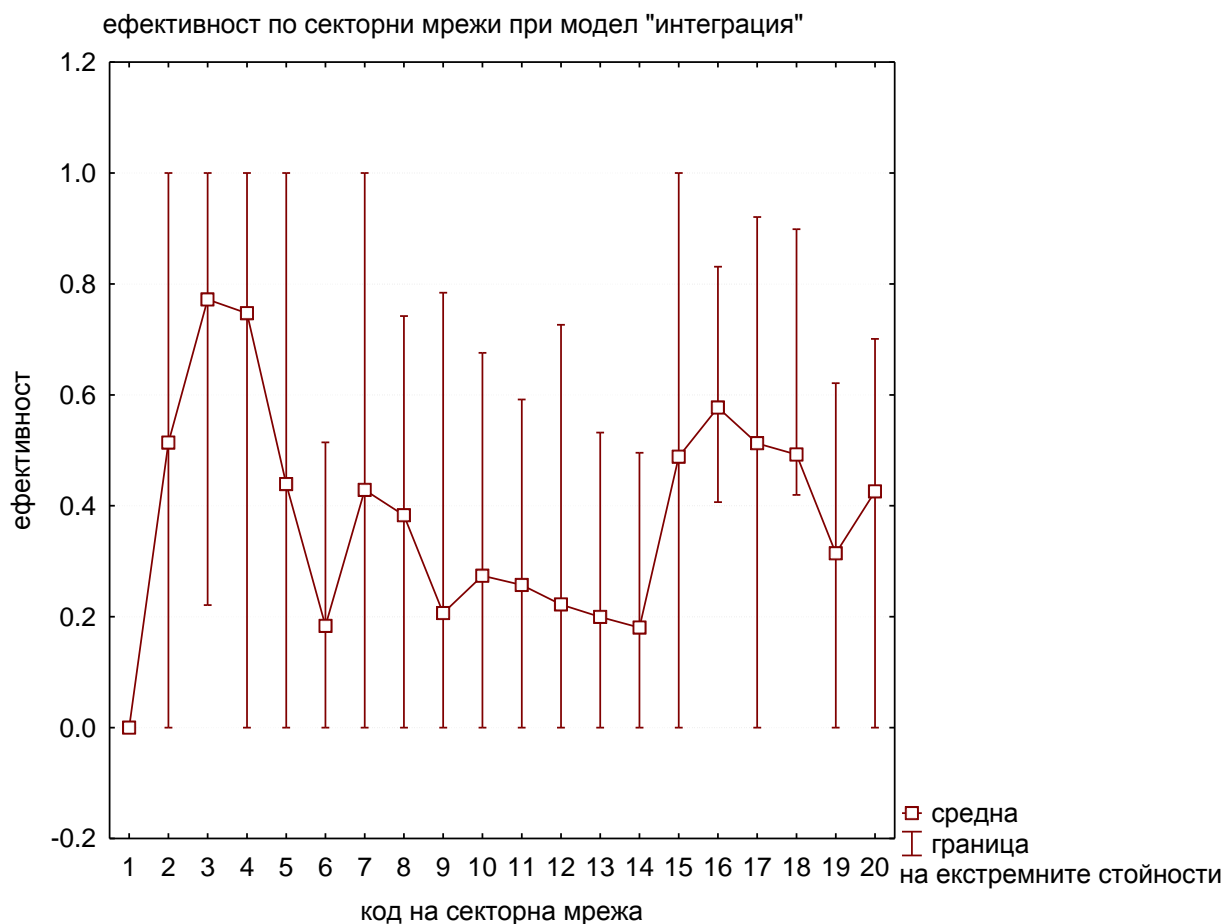

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 130. Ефективност по секторни мрежи при модел „интеграция“

Както се вижда и при двата модела по секторни мрежи се открояват съществени разлики в ефективността. По подробна информация на ниво училища са дадени в приложените електронни таблици, където освен конкретните точки за ефективност на всяко конкретно училище (таблица „доклад за ефективността“) са дадени още препоръчителните целеви стойности на индикаторите на входа и изхода (таблица „цели“), анализа на „луфтовете“ (недостигащите количества) във входящите и изходящите индикатори (таблица „луфтове“) и референтните организации (училища) за всяко конкретно училище (таблица „ефективност“). Референтните училища са дадени с кодовете си и с поредния си номер в таблицата (посочен в бележка). За всяко референтно училище в основната таблица („доклад за ефективността“) може да бъде намерено към коя секторна мрежа принадлежи и къде е разположено.

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

Списък на фигурите

фигура 1. Образование на единия родител (самодекларирано в анкета с родителите, всички училища).....	3
фигура 2. Социален статус на единия родител (самодеклариран в анкета с родителите, всички училища).....	4
фигура 3. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да се допитват до учениците (отговор на учениците от всички училища)	6
фигура 4. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да се допитват до учениците (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	6
фигура 5. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да се допитват до учениците (отговор на учениците от всички училища, обобщение по административни области)....	7
фигура 6. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да обясняват решенията си на учениците (отговор на учениците от всички училища)	7
фигура 7. Практика та училищните ръководства и класните ръководители да обясняват решенията си на учениците (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	9
фигура 8. Удовлетвореност на учителите от уменията на учениците да водят дискусия (отговори на учителите от училищата, включени в проекта).....	10
фигура 9. Удовлетвореност на учителите от уменията на учениците да работят в екип (отговор на учителите от училищата, включени в проекта).....	11
фигура 10. В училището има съвременни компютри с достъп до интернет, които са достатъчно за всички ученици в предназначенията за това часове (отговор на учителите от гимназиите, включени в проекта).....	12
фигура 11. Учителите често използват компютър/лаптоп/таблет при представянето на учебния материал (отговор на учениците от всички училища)	13
фигура 12. Учителите често използват компютър/лаптоп/таблет при представянето на учебния материал ((отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	13
фигура 13. Учителите често използват компютър/лаптоп/таблет при представянето на учебния материал (отговор на учениците от всички училища по административни области).....	15
фигура 14. Условия за лесно получаване на информация от учениците – проверяване на програмата, оценките, изискваните домашни и други (отговор на учениците от всички училища). 16	
фигура 15. Условия за лесно получаване на информация от учениците – проверяване на програмата, оценките, изискваните домашни и други (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	16
фигура 16. Конфликти между учениците (отговор на учениците от всички училища)	17
фигура 17. Конфликти между учениците (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	18
фигура 18. Конфликти между ученици и учители (отговор на учениците от всички училища).....	19
фигура 19. Конфликти между ученици и учители ((отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	19
фигура 20. Ред и дисциплина в часовете (отговор на учениците от всички училища).....	20

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 21. Ред и дисциплина в часовете (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	21
фигура 22. Сигурност в района на училището според учениците (отговор на учениците от всички училища).....	22
фигура 23. Сигурност в района на училището според учениците (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	22
фигура 24. Училището предлага добри условия за спорт (отговор на учениците от всички училища).....	23
фигура 25. Училището предлага добри условия за спорт (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	24
фигура 26. В училището чистотата и хигиената са добре подържани (отговор на учениците от всички училища)	25
фигура 27. В училището чистотата и хигиената са добре подържани (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	25
фигура 28. В училището има стол/лафка, който/която предлага сравнително евтина и добра храна (отговор на учениците от всички училища)	26
фигура 29. В училището има стол/лафка, който/която предлага сравнително евтина и добра храна (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	27
фигура 30. Училището се отоплява добре през зимните месеци (отговор на учениците от всички училища).....	28
фигура 31. Училището се отоплява добре през зимните месеци (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	28
фигура 32. Училището предлага общежития, в които има добри условия за живот и учене (отговор на учениците от всички училища).....	29
фигура 33. Училището предлага общежития, в които има добри условия за живот и учене (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	30
фигура 34. Учителите предоставят възможност за активно участие (отговор на учениците от всички училища)	31
фигура 35. Учителите предоставят възможност за активно участие (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	32
фигура 36. Учителите представят материала по интересен начин (отговор на учениците от всички училища)	33
фигура 37. Учителите представят материала по интересен начин (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	33
фигура 38. Учителите представят материала по интересен начин (отговор на учениците от всички училища, обобщен по административни области)	34
фигура 39. Учителите в училище са добре подготвени (отговор на учениците от всички училища). 35	
фигура 40. Учителите са добре подготвени (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	35
фигура 41. Критериите за оценяване са справедливи и насърчават учениците да се развиват (отговор на учениците от всички училища).....	36

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 42. Критериите за оценяване са справедливи и насърчават учениците да се развиват (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	37
фигура 43. Критериите за оценяване са справедливи и насърчават учениците да се развиват (отговор на учениците от всички училища, обобщен по административни области)	38
фигура 44. В училището има добре разработена система от специални мерки/дейности, улесняващи социализирането на учениците, за които българският не е майчин език (според мнението на учителите от гимназиите, включени в проекта)	39
фигура 45. В училището има добре разработена система от специални мерки/дейности, улесняващи социализирането на учениците със специални образователни потребности (според мнението на учителите от гимназиите, включени в проекта)	39
фигура 46. Родителите заявяват, че посещават редовно родителски срещи (отговор на родителите от всички училища)	40
фигура 47. Родителите са доволни от контактите си с класния ръководител (отговор на родителите от всички училища)	42
фигура 48. Родителите са доволни от контактите си с учителите (отговор на родителите от всички училища)	43
фигура 49. Допитване до мнението на родителите по различни въпроси, свързани с училището (отговор на родителите от всички училища)	44
фигура 50. Допитват се до мнението на родителите за извънкласните дейности (отговор на родителите от всички училища)	45
фигура 51. Допитват се до мнението на родителите по въпроси, свързани със сигурността в училище (отговор на родителите от всички училища)	46
фигура 52. Посещаване на родителски срещи от страна на родителите (според мнението на учителите от гимназиите, включени в проекта)	47
фигура 53. Готовност на родителите да се отзоват, когато учителят има нужда да разговаря с тях (според мнението на учителите от гимназиите, включени в проекта)	48
фигура 54. Харесване на училището (отговор на учениците от всички училища)	49
фигура 55. Харесване на училището (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта)	50
фигура 56. Ако можеха да се върнат назад във времето биха насочили детето си към същото училище (отговор на родителите от всички професионални училища)	51
фигура 57. Разлика между резултатите на ДЗИ и ДИП спрямо продължаващите във ВУ	52
фигура 58. Мотивират за продължаване на образованието във ВУ (отговор на учителите от всички училища)	52
фигура 59. Мотивират за продължаване на образованието във ВУ (отговор на учителите от гимназиите, включени в проекта)	54
фигура 60. Училището подготвя за приемане във ВУ (отговор на родителите от всички училища) ..	55
фигура 61. Професионалното училище трябва да подготвя за продължаване на обучението във ВУ (отговор на родителите от всички училища)	56
фигура 62. Какво ще прави детето им, след като завърши училище (отговор на родителите от всички училища)	57
фигура 63. Удовлетвореност на родителите от общообразователната подготовка (отговор на родителите от всички училища)	58

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 64. Удовлетвореност от общообразователната подготовка в училище (отговор на учениците от всички училища)	59
фигура 65. Учебните стаи за общообразователната подготовка (вкл. компютърните зали) в училището са достатъчно и са в добро състояние (отговор на учениците от всички училища)	60
фигура 66. Учебните стаи за общообразователната подготовка (вкл. компютърните зали) в училището са достатъчно и са в добро състояние (отговор на учениците от гимназиите, включени в проекта).....	61
фигура 67. Редовно присъствие в часовете по общообразователна подготовка (отговор на учениците от всички училища)	62
фигура 68. Редовно присъствие в часовете по общообразователна подготовка (отговор на учениците от професионалните гимназии, включени в проекта).....	63
фигура 69. В училището редовно се разпространява информация за висшите училища в България (според учителите от гимназиите, включени в проекта).....	64
фигура 70. Контакти с висши училища, в които се преподават сходни професионални направления (според учителите от гимназиите, включени в проекта)	65
фигура 71. Предоставяне на информация за висши училища в чужбина (според учителите от гимназиите, включени в проекта)	66
фигура 72. Връзка между професионалните направления в професионални групи (кълъстери от професии) I	67
фигура 73. Връзка между професионалните направления в професионални групи (кълъстери от професии) II	67
фигура 74. Достъп до оборудване за професионална подготовка, което е съвременно и в добро състояние (според учениците от всички училища).....	68
фигура 75. Достъп до оборудване за професионална подготовка, което е съвременно и в добро състояние (според учениците от гимназиите, включени в проекта)	69
фигура 76. Достъп до софтуерни програми, необходими за професионалната подготовка (според учениците от училища)	70
фигура 77. Достъп до софтуерни програми, необходими за професионалната подготовка (според учениците от гимназиите, включени в проекта)	71
фигура 78. Достатъчно часове по професионална подготовка (според учениците от всички училища).....	72
фигура 79. Достатъчно часове по професионална подготовка (според учениците от гимназиите, включени в проекта).....	73
фигура 80. Редовно присъствие в часовете по професионална подготовка (според учениците от всички училища)	74
фигура 81. Редовно присъствие в часовете по професионална подготовка (според учениците от гимназиите, включени в проекта).....	75
фигура 82. Учителите мотивират учениците за работа по професията/специалността, по която се обучават (според учениците от всички училища).....	76
фигура 83. Учителите мотивират учениците за работа по професията/специалността, по която се обучават (според учениците гимназиите, включени в проекта)	77
фигура 84. Насърчават за участие в стажове (според родителите от всички училища).....	78

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 85. Отново би записал същата професия/специалност (според учениците от всички училища).....	79
фигура 86. Отново би записал същата професия/специалност (според учениците от гимназиите, включени в проекта).....	80
фигура 87. Ако можеха да се върнат назад във времето биха насочили детето си към същата професия (според родителите от всички училища)	81
фигура 88. Подготовката е достатъчно добра за наемане по специалността (според учениците от всички училища).....	82
фигура 89. Подготовката е достатъчно добра за наемане по специалността (според учениците от гимназиите, включени в проекта)	83
фигура 90. Училището подготвя за намиране на работа по специалността (според родителите от всички училища)	84
фигура 91. Училището трябва да подготвя за намиране на работа (според родителите от всички училища).....	85
фигура 92. Насочване на детето към професионално училище, което предлага засилено практическо обучение (според родителите от всички училища).....	86
фигура 93. Стажът и практиката са били полезни (според учениците във всички училища)	87
фигура 94. Стажът и практиката са били полезни (според учениците от гимназиите, включени в проекта)	88
фигура 95. Удовлетвореност от подготовката по професията/специалността (според учениците във всички училища)	89
фигура 96. Удовлетвореност от подготовката по професията/специалността (според учениците в гимназиите, включени в проекта).....	90
фигура 97. Учебни стаи за професионална подготовка според учениците (според учениците във всички училища)	91
фигура 98. Учебни стаи за професионална подготовка според учениците (според учениците от гимназиите, включени в проекта).....	92
фигура 99. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за нормативната база?	93
фигура 100. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за материално-техническата база?	94
фигура 101. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за управлението на училищата?	95
фигура 102. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за училищната среда?.....	96
фигура 103. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за учебната дейност?	97
фигура 104. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за взаимоотношенията ученик-учител и ученик-ученик?	97
фигура 105. Важна ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за реализацията на завършилите на пазара на труда?.....	97

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 106. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за завършилите училището, които продължават в следващата степен на образование във висши училища в България?.....	98
фигура 107. Важно ли е за учителите да има система, която събира и предоставя информация за участието на училището в национални, европейски и други международни програми и проекти?	98
фигура 108. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за материално-техническата база (според учениците от всички училища)?	100
фигура 109. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за социално-битовите условия (според учениците от всички училища)?	101
фигура 110. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за училищното управление и организацията на учебния процес (според учениците от всички училища)?	101
фигура 111. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за учебната дейност (според учениците от всички училища)?	102
фигура 112. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за взаимоотношенията с другите ученици и с учителите (според учениците от всички училища)?	102
фигура 113. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за сигурността в училище (според учениците от всички училища)?.....	102
фигура 114. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на учениците за стажовете/практиките и извънкласните дейности (всички учил според учениците от всички училища)?	104
фигура 115. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за материално-техническата база (според родителите от всички училища)?	104
фигура 116. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за социално-битовите условия (според родителите от всички училища)?	105
фигура 117. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за училищното управление и организацията на учебния процес (според родителите от всички училища)?	105
фигура 118. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за учебната дейност (според родителите от всички училища)?	106
фигура 119. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за взаимоотношенията между учениците и на учениците с учителите (всички училища според родителите от всички училища)?	106
фигура 120. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за сигурността в училище (според родителите от всички училища)?	107
фигура 121. Доколко е важно ръководството на училището да получава мнението на родителите за стажовете/практиките и извънкласните дейности (според родителите от всички училища)?	107
фигура 122. Важна ли е за работодателите информацията за условията за придобиване на професионална квалификация в професионалните училища?	109

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Европейски социален фонд

Конкретен бенефициент: Министерство на образованието и науката
Проект: BG051PO001-3.2.03 „Управление за ефективно професионално образование“

фигура 123. Важна ли е за работодателите информацията за степента, в която професионалното образование отговаря на нуждите на потребителите?	110
фигура 124. Важна ли е за работодателите информацията за реализацията на завършилите средно професионално образование?	110
фигура 125. Спрегнатост (корелационна зависимост) между вътрешни за системата на средно професионално образование индикатори и индикатори (каре горе в ляво), измерващи резултата (каре долу в дясно – от удовлетвореност до ДИП).	112
фигура 126. Спрегнатост (корелационна зависимост) между индикаторите за резултат от професионалното образование	113
фигура 127. Спрегнатост (корелационна зависимост) между индикатори, които са вътрешни за системата на средно професионално образование (индикатори, измерващи ресурси и процеси в самата система).....	114
фигура 128. Граница на ефективност при променлива възвръщаемост от мащаба	120
фигура 129. Ефективност по секторни мрежи при модел „работа“	124
фигура 130. Ефективност по секторни мрежи при модел „интеграция“	125